

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

*Nesporná řízení ve světle nové právní úpravy platné
od roku 2014*

Zpracovala: Marie RABANOVÁ

Plzeň

2014

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen, 2014

.....

Marie Rabanová

PODĚKOVÁNÍ

Zde bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce, paní JUDr. Miloslavě Wipplingerové, Ph.D., LL.A., za její odborné vedení, cenné připomínky a vstřícný přístup při zpracovávání mé diplomové práce. Dále bych také chtěla poděkovat své rodině za trpělivost a pomoc, kterou mi poskytli v průběhu psaní diplomové práce.

OBSAH

1	ÚVOD.....	1
2	NESPORNÉ ŘÍZENÍ JAKO DRUH CIVILNÍHO PROCESU	3
3	OBECNÁ USTANOVENÍ NESPORNÉHO ŘÍZENÍ ...	7
4	JEDNOTLIVÉ DRUHY NESPORNÝCH ŘÍZENÍ.....	12
4.1	ŘÍZENÍ O NĚKTERÝCH OTÁZKÁCH TÝKAJÍCÍCH SE FYZICKÝCH OSOB	12
4.1.1	Řízení o podpůrných opatřeních a ve věcech svéprávnosti	12
4.1.2	Řízení ve věcech nezvěstnosti a smrti	21
4.1.3	Řízení o přivolení k zásahu do integrity	26
4.1.4	Řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu.....	27
4.2	ŘÍZENÍ O NĚKTERÝCH OTÁZKÁCH TÝKAJÍCÍCH SE PRÁVNICKÝCH OSOB A VE VĚCECH SVĚŘENSKÉHO FONDU	33
4.2.1	Řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob.....	33
4.2.2	Řízení o některých otázkách týkajících se svěřenského fondu.....	36
4.3	ŘÍZENÍ VE VĚCECH RODINĚPRÁVNÍCH.....	38
4.3.1	Řízení ve věcech manželských a partnerských.....	38
4.3.2	Předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí.....	42
4.3.3	Řízení o určení a popření rodičovství.....	45
4.3.4	Řízení ve věcech osvojení.....	48
4.3.5	Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé.....	53
4.4	JINÁ ŘÍZENÍ.....	58
4.4.1	Řízení o úschovách	58
4.4.2	Řízení o umoření listin.....	60
4.4.3	Řízení ve věcech kapitálového trhu.....	61
4.4.4	Řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže	61
4.4.5	Řízení o nahrazení souhlasu zástupce samosprávné komory k seznámení se s obsahem listin	62
4.4.6	Řízení o plnění povinností z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva	63
4.4.7	Řízení ve věcech voleb do rady zaměstnanců, voleb zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a voleb členů zvláštního vyjednávacího výboru evropské družstevní společnosti	64
4.4.8	Řízení o soudním prodeji zástavy	65
4.4.9	Řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry.....	66
5	ZÁVĚR	69
6	RESUMÉ	72
7	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	73

1 ÚVOD

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala problematiku tzv. nesporných řízení, protože je nyní velice aktuální díky zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen jako „ZoZŘS“), platnému od 1.1.2014. Že se jedná o významnou inovaci v českém právním řádu, podtrhuje i fakt, že posledním samostatným zákonem, věnujícím se výhradně nesporným řízením, byl na českém území zákon č. 100/1931 Sb. z. a n., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného, který přestal platit v roce 1945. Nesporná řízení tedy byla po dobu víc jak půl století upravená pouze formou odchylek od obecně platných ustanovení v civilním procesu. Přestože si autoři již začínají všimnout této oblasti, zpracovávají převážně jen vybrané instituty povětšinou formou odborných článků. Mým cílem tudíž je vypracovat ucelené pojednání o zvláštních řízeních soudních, které čtenáře zasvětit kompletně do tohoto oboru, a zároveň aby má práce byla alespoň malým přínosem při studiu odvětví zvláštních řízení soudních.

Postupovat budu při práci systematicky vysvětlením nejdříve pojmu nesporného řízení, dále obecnou úpravou těchto řízení a nakonec detailním rozбором individuálních typů řízení. Při práci využiji především analytickou metodu rozboru jednotlivých ustanovení zákona a znaků určitých typů řízení, následovanou metodou syntézy při spojování jednotlivých zjištění v celistvé pojednání a nakonec i metodu dedukce při aplikování teorie na příklady z praxe. V menší míře budu pracovat metodou komparativní, kdy budu srovnávat právní úpravu platnou do konce roku 2013 a úpravu platnou od začátku roku 2014.

V první kapitole se plánuji věnovat základnímu vymezení nesporného řízení jako takového. Byť definice není na poli právní teorie ustálená a jasná, je možné přiblížit si tento pojem alespoň vysvětlením základních rozdílů mezi řízením sporným a nesporným. Uvedu tedy převládající teorie uznávaných autorů o tom, v čem spatřují odlišující hledisko mezi spornými a nespornými řízeními.

Druhou kapitolu věnuji generální úpravě nesporných řízení podle obecné části zákona o zvláštních řízeních soudních. Tato kapitola bude pravděpodobně nejobtížnější ke zpracování a bude převážně popisného charakteru, neboť je k ní velice problematické vyhledat potřebné zdrojové materiály. Jak jsem již zmínila výše, odborníci se zaměřují zpravidla jen na konkrétní instituty, ale co se týče

obecné úpravy, odkazuje naprostá většina na minulou úpravu zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění zákona č. 44/2000 Sb. (dále jen jako „OSŘ ve znění platném k 31.12.2013“), případně jen zmíní některé změny. V této kapitole se tedy pokusím přiblížit základní pojmy a zákonitosti zvláštních řízení soudních. Jak ale bude vysvětleno později v mé práci, zvláštní řízení soudní jsou poměrně nesourodou skupinou soudních procesů, které vykazují jen málo společných znaků. To je pravděpodobně důvodem, proč obecná část zákona o zvláštních řízeních soudních obsahuje pouhých třicet paragrafů. Aby tedy tato kapitola nezabíhala do jednoduchého opisování jednotlivých ustanovení zákona, zaměřím se na vybrané instituty, o kterých již nauka hovoří, jako např. tzv. jiný soudní rok.

Třetí kapitola bude nejobsáhlejší a bude meritem mojí práce. Bude pojednávat o jednotlivých zvláštních řízeních soudních po procesní stránce, doplněné o hmotněprávní hledisko (především vysvětlení základních pojmů a institutů) tak, aby čtenář získal ucelený přehled o celé problematice. Kapitola bude členěna na podkapitoly tak, aby kopírovala zákonnou úpravu a byla tak přehledná. Každý jednotlivý druh řízení bude propracován tak podrobně, jak mi to dostupné materiály dovolí. Hmotněprávní části se budou odvíjet především ze zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen jako „NOZ“) a zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstev (dále jen jako „ZoObchK“). Do této kapitoly nebude zařazené řízení o pozůstalosti a výkon rozhodnutí. Tato úprava čítá 217 paragrafů z celkového počtu 518, jejich zpracování by tedy daleko přesáhlo kapacitu diplomové práce. Pokud bych se chtěla věnovat řízení o pozůstalosti, které je nepochybně významné, byla bych nucená zpracovat ho jen velmi povrchem, což by jistě nebylo k žádnému užitku.

V závěru posoudím především využití nových institutů v praxi, a jakým způsobem bude praxe zákonem o zvláštních řízeních soudních ovlivněna. U vybraných typů řízení zmíním, v čem spatřuji rozpornost jejich zařazení do zákona o zvláštních řízeních soudních, či zda jejich zavedení bude účelné a funkční. Zaměřím se také na účel samotného zákona v ohledu na důvody jeho přijetí. Dále zhodnotím, zda se mi podařilo dosáhnout vytyčeného cíle, tedy úplného zpracování problematiky nesporných řízení podle právního stavu platného k 1.1.2014, a to jak z procesněprávních hledisek, tak hmotněprávních.

2 NESPORNÉ ŘÍZENÍ JAKO DRUH CIVILNÍHO PROCESU

Členění civilního procesu na řízení sporná a nesporná je po teoretické stránce uplatňováno v českém právním řádu od nepaměti. Vymezit samotný pojem nesporného řízení se ukázalo jako velmi nesnadné, avšak poměrně zdařilou definici uvádějí ve své knize Jaruška Stavinochová a Petr Hlavsa, tedy že „*Cílem nesporného řízení je upravit právní poměry účastníků zpravidla konstitutivním rozhodnutím (preventivně) do budoucna a nejde zde o vítězství jednoho účastníka nad druhým*“¹. Sami autoři ovšem uvádějí, že ani tato definice není plně dostačující.

Zákonodárce přesto nikdy npracoval s pojmem „nesporné řízení“ a ani v úpravě platné od ledna 2014 tomu není jinak. Nesporná řízení jsou označována za „zvláštní řízení soudní“, což naznačuje, že po procesní stránce obsahují řadu specifik. Nelze ovšem s jistotou říci, že se tyto zvláštnosti dají shrnout do jednotné definice nebo jednotného označení. Tato různá specifika nesporných řízení je odlišují od řízení sporných, z čehož by se pravděpodobně mělo vycházet při tvorbě definice. Kritérium odlišující nesporná řízení od sporného viděli však různí autoři různě.

Václav Hora mluví o teorii represe a prevence. Ve smyslu represe se jedná o nalézání již existujícího práva mezi stranami, které je nějakým způsobem rušeno, a to je předmětem sporných řízení. Preventivní funkci spatřuje u nesporných řízení v tom, že se v řízení jedná o spolupůsobení při vzniku, změně či zániku právních vztahů.²

Profesor Zoulík souhlasí s názorem, že hlavním měřítkem je forma rozhodnutí, tedy zda je vydáváno rozhodnutí deklaratorní typický pro sporná řízení či zda je vydáváno rozhodnutí konstitutivní, jak je běžné v řízeních nesporných.³

Vilém Steiner však prohlašuje, že je nutné hledat bod odlišení již v samotných právních vztazích a nikoli až v účincích rozhodnutí. První skupinou takových vztahů, jsou dvoustranné vztahy, kde je z různých důvodů dána na jedné straně povinnost a na druhé straně oprávnění, které odpovídá této povinnosti. Tyto dvě strany pak stojí v pozici odpůrců a jedná se o řízení sporné. Druhou skupinou vztahů jsou všechny zbylé hmotněprávní vztahy, kde strany nejsou a ani nemohou být v postavení odpůrců.

¹ STAVINOHOVÁ, J.; HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 328.

² HORA, V. *Civilní právo procesní. I. Díl*. Praha: Všehrd, 1922. s. 34

³ ZOULÍK, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. 1. vyd. Praha: Academia, 1969. s. 53

Jako argument dále uvádí, že dle tohoto rozlišení může i ve sporném řízení dojít k vydání konstitutivního rozhodnutí.⁴

Z monografie Josefa Fialy vyplývá, že by se ideálně mělo vycházet ze samotné povahy řízení tak, jak napovídá jejich název. Tedy že tam, kde se nejedná o sporu o právo dvou proti sobě stojících odpůrců, jde o nesporné řízení a naopak.⁵

Mnozí autoři opustili ideu najít jediné hledisko, podle kterého spolehlivě odlišit sporné a nesporné řízení. Na příklad František Štajgr vychází z toho, že pouze splněním více kritérií kumulativně lze o daném řízení bez pochybností prohlásit, že je sporné, a jinak, pokud některá z podmínek chybí, půjde o řízení nesporné. Těmito podmínkami podle něj jsou: zahájení řízení výhradně na návrh, ke kterému je oprávněn výlučně účastník, právním vztahem, který je předmětem řízení, mohou účastníci volně disponovat a nakonec, že si účastníci musí být vzájemnými odpůrci.⁶

Tvůrci učebnice „Občanské právo procesní“ věří, že se jim podařilo nalézt potřebná dvě kritéria v zákoně č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ze kterého vyvozují, že o sporné řízení jde jen tam, kde jsou dva účastníci, či dvě skupiny účastníků, kteří stojí proti sobě, ale přitom zároveň mohou volně disponovat s předmětem sporu. Pokud by jedno či druhé nebylo splněno, bude se jednat o nesporné řízení.⁷

Uznávaná autorka v oblasti civilního práva procesního, Alena Winterová, uvádí ve své učebnici vyčerpávající výčet veškerých rozdílností mezi těmito dvěma druhy řízení, který je pravděpodobně způsobilý obsáhnout všechny případy. Rozdílnost spatřuje v:

1. růzností účelu (tedy reparační funkce u sporného řízení, kdy se ochraňuje porušené nebo ohrožené subjektivní právo, a preventivní funkce u nesporného řízení, kdy se upravují určité poměry do budoucna),
2. růzností způsobu stanovení civilní pravomoci (neboť u nesporného řízení se musí civilní pravomoc vždy opírat a výslovné ustanovení zákona),

---

⁴ STEINER, V. *Základní otázky občanského práva procesního*. 1. vyd.. Praha: Academia, 1981. s. 277, 278.

⁵ FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1974. s. 16.

⁶ ŠTAJGR, F. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*. Praha: Acta universitatis carolinae, 1969. s. 55.

⁷ KINDL, M.; ŠÍMA, A.; DAVID, O. *Občanské právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 55.

3. odlišném okruhu účastníků (zatímco u sporného řízení jsou účastníky žalobce a žalovaný, u nesporného jsou jimi navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, nebo navrhovatel a ten, koho zákon označí za účastníka),
4. odlišném určení místní příslušnosti soudu⁸,
5. možnosti vstupu státního zastupitelství do zahájeného řízení v nesporném řízení (resp. o to více v možnosti státního zastupitelství podat přímo návrh na zahájení řízení, protože v nesporných řízeních dochází k projednávání záležitostí veřejného zájmu),
6. různosti způsobu zahájení řízení (kde u nesporných řízení lze zahájit řízení i ex offo, což u sporných řízení, zahajovaných zásadně žalobou účastníka, nepřipadá v úvahu),
7. omezené dispozici s řízením a předmětem řízení u nesporného řízení (což se projevuje např. právě v možnosti zahájení řízení z moci úřední a nebo v možnosti pokračovat v řízení, které sice bylo zahájeno na návrh, ale mohlo být zahájeno i ex offo, i když byl návrh vzat původním navrhovatelem zpět),
8. projevech vyšetřovací zásady v nesporném řízení (tedy, že soud má v určitých případech přímo povinnost provést i jiné, účastníky nenavržené, důkazy, a to nejen když samy vyjdou v řízení najevo, ale i si je musí sám případně obstarat, např. dle současné úpravy v řízení o prohlášení člověka za nezvěstného),
9. specifických odlišnostech v průběhu nesporného řízení (např. mnohdy není třeba nařizovat jednání, jako je tomu příkladem u řízení o úschovách),
10. rozdílných nákladech řízení (kde u nesporných řízení jsou v menším rozsahu a také se zde v otázce nákladů řízení logicky nemůže rozhodovat podle úspěchu v řízení),
11. zvláštěnoscích nesporného řízení, co se týče právní moci a vykonatelnosti rozhodnutí vydaných rozhodnutí (takové můžeme spatřovat především u možnosti zrušení pravomocného rozhodnutí soudem, aniž by byli použity

---

⁸ Pozn.: Autorka tento rozdíl spatřuje v nemožnosti použití obecné místní příslušnosti dle OSŘ ve znění platném k 31.12.2013, tedy, že místně příslušným je obecný soud žalovaného, zatímco u nesporných řízení se používá výlučná příslušnost. Toto již nelze zcela vztáhnout na platnou úpravu, neboť ta taktéž zavádí obecnou místní příslušnost v § 4 ZoZŘS, tedy, že je místně příslušný obecný soud osoby, v jejímž zájmu se řízení koná, nestanoví-li zákon jinak. V současné době tedy můžeme tento rozdíl spatřovat spíše v tom, že u nesporných řízení obecně je větší zájem zákonodárce na užití výlučné místní příslušnosti, protože si to vyžaduje efektivní ochrana práv různých účastníků různých typů nesporných řízení (např. v případech řízení o vydání předběžného opatření ve věcech domácího násilí je místně příslušným soudem obecný soud navrhovatele, tedy domněle týrané osoby, neboť tak lze rychleji a efektivněji přistoupit k ochraně takové osoby).

jakékoli opravné prostředky, v případech, kdy dojde k závažné změně poměrů a okolností, např. v řízení o svéprávnosti),

12. uplatnění principu plné apelace pro odvolací řízení v nesporných řízeních (tedy, že jsou účastníci oprávněni uplatňovat v odvolacím řízení i nové důkazy a skutečnosti, které neuplatnili v řízení v prvním stupni, a v tomto oprávnění nejsou nijak limitováni).⁹

Již Ilona Schelleová mluví ve svých publikacích o obdobném shrnutí mnoha znaků, které definují nesporné řízení, avšak zároveň uvádí, že tyto znaky se vždy v jednom konkrétním nesporném řízení objevují z většiny, avšak jen výjimečně se projevují markantně nebo úplně všechny.¹⁰

Tato vnitřní diferenciací je předmětem mnoha dohadů, které panují na poli teorie civilního procesu. Zatímco o samotném rozdělení na řízení sporné a nesporné nikdo nepochybuje, zásadní hledisko či hlediska tohoto dělení hledá každý autor jinde.¹¹

Mnozí možná očekávali, že všechny dohady a rozpory skončí s existencí samostatného zákona, který bude upravovat pouze nesporná řízení, a který zaujme jednoznačné stanovisko, podle jakého hlediska se dělí civilní procesní řízení na sporné a nesporné. Zákon o zvláštních řízeních soudních se však neztotožnil s žádným přístupem k tomuto dělení, ale sám taktéž nezavedl žádné kritérium. Zákon je v podstatě směsicí různých procesů, vykazujících určité odchylky vůči obecné procesní úpravě, které ale jinak mají jen málo společných vlastností. Otázkou ovšem zůstává, zda očekávání zodpovězení základní teoretické otázky, tedy jaké je rozhodující kritérium při dělení řízení na sporné a nesporné, bylo skutečně oprávněné, když ani mezi uznávanými autory, teoretiky i praktiky, nepanuje jasná shoda.¹²

---

⁹ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Linde Praha, 2011. s.359 – 365.

¹⁰ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Civilní proces*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. s. 135; SCHELLEOVÁ, I. *Český civilní proces: vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997. s. 93.

¹¹ STAVINHOVÁ, J.; LAVICKÝ, P. *Základy civilního procesu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 61.

¹² SVOBODA, K. Nový občanský zákoník a jeho vliv na koncepční změny v civilním procesu. *Jurisprudence*, 2013, roč. 22, č. 2, s. 3 – 6.

3 OBECNÁ USTANOVENÍ NESPORNÉHO ŘÍZENÍ

Jednou z hlavních funkcí jakékoli procesněprávní úpravy je ochrana subjektivních práv vznikajících na základě hmotněprávní úpravy.¹³ Kodexy soukromého práva hmotného a procesního se v tomto směru vzájemně doplňují. Proto systematika zákona o zvláštních řízeních soudních opisuje systematiku nového občanského zákoníku.

Jak bylo již řečeno, zákon o zvláštních řízeních soudních není zákonem shrnujícím úpravu nesporných řízení, ale zákonem, upravujícím jak nesporná, tak i svou povahou sporná řízení, která se však vyznačují určitými odchylkami od pravidel soudního řízení sporného. Právě proto jsou tato zvláštní řízení hned v úvodu zákona taxativně vyjmenována. Zákon o zvláštních řízeních soudních není komplexní úpravou pro vyjmenovaná řízení, což vyplývá z úvodního ustanovení, které zakotvuje ve vztahu k občanskému soudnímu řádu jednak tzv. obecnou subsidiaritu a jednak tzv. zbytkovou subsidiaritu.¹⁴ Obecná subsidiarita stanovuje, že na ty záležitosti, jež ZoZŘS vůbec neupravuje, se aplikuje úprava občanského soudního řádu. Bude se tak jednat např. o ustanovení o vyloučení soudců. Naproti tomu zbytková subsidiarita říká, že pokud jsou tytéž záležitosti upraveny v ustanoveních ZoZŘS a občanského soudního řádu, považují se ustanovení ZoZŘS za doplňující k ustanovením občanského soudního řádu a použijí se vedle občanského soudního řádu. Jejich aplikace ovšem nevylučuje použití i obecných ustanovení občanského soudního řádu (nejedná se tedy o klasickou zásadu *lex specialis derogat legi generali*). Příkladem mohou být případy rozhodnutí, vůči kterým je nepřípustné odvolání, kdy ZoZŘS přidává k úpravě § 202 občanského soudního řádu další takové důvody nepřípustnosti odvolání.

Věcně příslušným soudem pro zvláštní řízení je okresní soud, pokud se nejedná o některou z pěti výjimek. Tyto výjimky vycházejí z úpravy občanského soudního řádu ve znění platném k 31.12.2013, pouze ve věcech právnických osob došlo ke zobecnění definice pod jednotné označení „statusové věci právnických osob“. Dále zákon zakotvuje obecnou místní příslušnost, důvodovou zprávou nazývanou též jako zbytková místní příslušnost, protože se toto ustanovení použije jen tam, kde není zákonem stanovena zvláštní neboli výlučná místní příslušnost. Zbytková místní

¹³ Důvodová zpráva ZoZŘS, str. 4.

¹⁴ Důvodová zpráva ZoZŘS, str. 18, 19.

příslušnost stanoví jako místně příslušný soud obecný soud osoby, v jejímž zájmu se řízení koná. Za obecný soud nezletilého se přitom považuje soud, v jehož obvodu má nezletilý bydliště, které mu bylo takto určeno dohodou rodičů, soudním rozhodnutím či jinou relevantní skutečností.

Z hlediska účastníků řízení se i nadále uplatňují definice účastenství, teorií označované jako druhá a třetí. Podle nich je účastníkem vždy navrhovatel a okruh ostatních účastníků je buď vymezen přímo zákonem nebo zájmem takových účastníků (resp. jejich právy a povinnostmi, pokud se o nich jedná v řízení). Zvláštní řízení tak sledují materiální pojetí účastenství, kdy nad oficiální označení účastníků v učiněném podání staví skutečné hmotněprávní postavení.¹⁵ Řízení se přitom v taxativně stanovených případech může účastnit státní zastupitelství nebo dokonce samo řízení iniciovat svým návrhem.

Ze samotného průběhu řízení je důležité zmínit především obligatorní povinnost soudu pokusit se v řízení dosáhnout smíru. Veškerá zvláštní řízení soudní se zahajují bez návrhu, ledaže je ve zvláštní části zákona stanoveno, že je dané řízení možné zahájit pouze na návrh. Soud zahájí řízení z moci úřední usnesením a to okamžitě, jestliže se dozví rozhodné skutečnosti odůvodňující zahájení takového řízení (v praxi se pravděpodobně nejčastěji dozví o takových skutečnostech v průběhu jiného řízení). Lze-li zahájit řízení ex offio, lze ex offio vydat i předběžné opatření (soud nejspíše přímo s usnesením o zahájení řízení vydá i předběžné opatření). Zároveň je dána možnost soudu vyslovit neúčinnost zpětvzetí návrhu navrhovatelem, pokud se jedná o řízení, jenž je možné zahájit i z moci úřední, a soud shledá veřejný zájem na pokračování v řízení.

Zákon i nadále dovoluje účastníkům uzavřít o předmětu řízení dohodu, kterou stvrdí soud buď pouhým poznamenáním do protokolu podepsaného všemi účastníky, nebo usnesením, pro které je umožněna zjednodušená forma, pokud se zároveň účastníci vzdají práva na odvolání, a nebo rozsudkem, u kterého však již musí být i odůvodnění (např. dohoda o výživném je schvalována rozsudkem).

Soudu je dána povinnost průběžně sledovat, zda důvody pro vedení řízení stále přetrvávají, a pokud ne, řízení zastavit. Takto se zastaví i řízení zahájená na základě podaného návrhu.

---

¹⁵ HANÁKOVÁ, L. Diferenciace účastenství ve sporném a nesporném řízení. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 385 – 387.

K projednání a přípravě věci může soud ve vhodných případech svolat tzv. jiný soudní rok. Jedná se o zcela nový institut, kdy termín, způsob, průběh a místo projednání určuje předseda senátu svými opatřeními podle okolností případu a charakteru projednávané záležitosti.¹⁶

V ustanovení § 20 a 21 zákonodárce zakotvil některé z hlavních odlišení zvláštních řízení soudních od sporných řízení. Prvním takovým rozdílem je zásada materiálního řízení, která stanoví soudu povinnost zjišťovat veškeré, i účastníky netvrzené, důležité okolnosti a poměry účastníků a to v rozsahu, aby byl schopen uceleně rozhodnout o všech právech a povinnostech. Druhým rozdílem je prolomení zásady koncentrace řízení a zároveň zakotvení principu úplné apelace v odvolacím řízení. Účastníci tak mohou tvrdit nové skutečnosti a předkládat nové důkazy kdykoli během řízení (což je jim oprávněno i kvůli nevedení přípravného jednání v řízeních dle ZoZŘS) až do vydání, resp. vyhlášení rozhodnutí, a případně i poté v odvolacím řízení. V pořadí třetí zákonem zakotvenou odlišností je nemožnost spojení neaktivity účastníka s výrazem uznání uplatňovaného nároku, neboli, že soud nemá možnost vydání obdoby rozsudku pro uznání, vydávaného ve sporných řízeních. Soud ale může s takovou neaktivitou spojovat důsledky, pokud na ně účastníka upozorní předem. Na příklad tak může vyvodit, že účastník proti danému podání nemá námitek. Reakcí na čl. 3 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí je čtvrtý odstavec § 20, dle kterého náleží nezletilému, schopnému pochopit danou situaci, právo na veškeré informace. Co se týče dokazování, jsou zvláštní řízení soudní ovládána zásadou vyšetřovací a tedy soud musí provést veškeré důkazy, nutné ke zjištění skutkového stavu, a to i ty, které nebyly navrhovány účastníky řízení. Neznamená to ovšem, že si účastníci řízení mohou dovolit zůstat nečinní. Tím by riskovali, že se soudu nepodaří prokázat účastníky tvrzené skutečnosti, a soud rozhodne pouze na základě zjištěného skutkového stavu (tedy že návrh bude zamítnut, popř. o něm bude rozhodnuto jinak, než bylo navrhováno).¹⁷ Zde uplatňovanou vyšetřovací zásadu je také nutné odlišit od vyšetřovací zásady fungující v trestních řízeních. V civilním řízení, jak judikoval Nejvyšší soud, nelze tuto zásadu chápat tak „*že by soud byl povinen po důkazech*

---

¹⁶ SVOBODA, K. Nový občanský zákoník a jeho vliv na koncepční změny v civilním procesu. *Jurisprudence*, 2013, roč. 22, č. 2, s. 3 – 6.

¹⁷ KRIVÁČKOVÁ, J. Zjišťování skutkového stavu v nesporných řízeních. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 392 – 395.

*pátrat a provádět důkazy, jejichž potřeba (ale též objektivní možnost provedení) se ze spisu (z okolností vyšetřování najevo v průběhu řízení) ani nepodává.*¹⁸

Náhrada nákladů řízení se řídí tím, jestli se jedná o řízení zahajované i bez návrhu (popř. o řízení ve věcech manželských a partnerských) a nebo o řízení zahajované jen na návrh. V prvním případě nese každý z účastníků své vlastní náklady a nikomu nesvědčí právo na jejich plnou náhradu. Je tomu tak pravděpodobně proto, že v takových řízeních je dán větší veřejný zájem na správném rozhodnutí soudu, a proto bude v takových řízeních zpravidla menší aktivita účastníků ve formě navrhování důkazů apod. Také v takových řízeních lze dovést u účastníků menší míru procesní odpovědnosti za výsledek řízení a případný neúspěch v řízení a to i ve vztahu k případné povinnosti uhradit náklady řízení (pokud se berou normy ZoZŘS jako vedle stojící ustanovením OSŘ, konkrétně § 142).¹⁹ Soudu je ovšem dána pravomoc prolomit toto pravidlo, pokud by to odůvodňovaly zvláštní okolnosti případu. Jedná se o situace, kdy by se aplikace obecného pravidla jevila jako nepřiměřeně „tvrdá“ vzhledem ke konkrétnímu projednávanému případu. O takových okolnostech by ale měl soud zároveň informovat i druhého účastníka, neboť by takové rozhodnutí bylo v jeho neprospěch a mělo by mu tak být dáno právo protiargumentovat. Překvapivé rozhodnutí o nákladech řízení by jinak bylo porušením práva tohoto účastníka na spravedlivý proces.²⁰ Pokud bylo řízení zahájeno na návrh, může soud použít i tzv. sankční opatření (viz. níže). U řízení zahajovaných výlučně na návrh se situace rozpadají na tři případy. V řízeních, kde lze spolehlivě určit, který z účastníků řízení měl ve věci úspěch, tedy tam, kde existuje mezi účastníky určitá forma sporu, bude soud rozhodovat podle § 142 OSŘ a tak by nesl náklady řízení neúspěšný účastník řízení. V řízeních, kde nelze identifikovat žádný skutkový nebo právní nesoulad mezi účastníky, se uplatní § 23 ZoZŘS, o kterém bylo hovořeno výše, a náklady si ponese každý účastník sám, případně soud rozhodne dle speciálních okolností případu. Třetí variantou je použití tzv. sankčního opatření, podle kterého soud přisoudí náhradu nákladů takovému navrhovateli, který svým návrhem ve svůj prospěch smýšlel přivodit někomu závažnou újmu na jeho individuálních právech a povinnostech či právním statutu, a nebo jehož návrh byl nepochybně už v samotném základu

¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 29.7.2008, sp. zn. 26 Cdo 1136/2008.

¹⁹ SVOBODA, K. Rozhodování o nákladech ve zvláštních řízeních soudních. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 2, s. 39 – 44.

²⁰ Nález ÚS z 6.2.2007, sp. zn. II. ÚS 828/2006.

neoprávněný.²¹ Takové jednání beze sporu zbytečně zaměstnává soudní aparát a vede případně k neúměrnému nárůstu prováděných důkazů a tím i nárůstu nákladů řízení.

Soud ve zvláštních řízeních soudních rozhoduje meritorně usnesením, ve výjimečných případech rozsudkem (např. ve věcech osobního stavu), přičemž při svém rozhodování není vázán návrhy účastníků, pokud se jedná o řízení, které lze zahájit i z moci úřední.

V odvolacím řízení je zakotven princip úplné apelace, takže v něm mohou být uváděny nové skutečnosti a důkazy. Jestliže se jednalo o řízení možné zahájit i ex offo, soud navíc není vázán návrhem dovolatele a přezkoumá rozhodnutí soudu prvního stupně vždy v celém rozsahu (totéž platí pro taková řízení v případě žaloby na obnovu řízení, žaloby pro zmatečnost a dovolání). Byť by měl být v odvolání uveden odvolací důvod, soud bude přezkoumávat rozhodnutí i na základě tzv. blanketního odvolání. I nadále se nepřipouští dovolání u některých typů řízení, jako je např. řízení o rozvod manželství.

---

²¹ SVOBODA, K. Rozhodování o nákladech ve zvláštních řízeních soudních. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 2, s. 39 – 44.

4 JEDNOTLIVÉ DRUHY NESPORNÝCH ŘÍZENÍ

4.1 ŘÍZENÍ O NĚKTERÝCH OTÁZKÁCH TÝKAJÍCÍCH SE FYZICKÝCH OSOB

4.1.1 Řízení o podpůrných opatřeních a ve věcech svéprávnosti

Do tohoto typu řízení se řadí, jak je zřejmé již z názvu, řízení o některých podpůrných opatřeních a ve věcech svéprávnosti. Obě tato řízení se týkají osob, které nejsou plně schopny jednat v právním smyslu. Přičemž právní jednání lze definovat jako „*takové chování subjektu práva (neboli osoby), jež je podle ustanovení zákona způsobilé vyvolat právní následky. Právními následky (neboli účinky) jsou vznik a/nebo změna a/nebo zánik práv a/nebo povinností.*“²²

4.1.1.1 Řízení o některých podpůrných opatřeních

ZoZŘS navazuje tak jako v mnohých jiných případech na NOZ, tedy na tzv. podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat. Tato úprava NOZ navazuje především na hlavní zásady zacházení s osobami, které jsou omezeny ve schopnosti právně jednat, tak jak jsou nastoleny mj. i např. v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v ustanovení § 2 odst. 2, tedy zejména nutnosti zachovávat lidskou důstojnost, sledovat individuální potřeby takových osob, neprohlubovat a nesetrvávat sociálně nepříznivé situaci. NOZ přitom počítá s nezbytnou součinností ze strany soudů. Role podpůrných opatření spočívá v tom, že jejich použití má vždy přednost před omezením svéprávnosti.²³

Předmětem úpravy ZoZŘS v tomto případě jsou řízení o:

- a) splnění podmínky předběžného prohlášení,
- b) změně nebo zrušení předběžného prohlášení,
- c) schválení smlouvy o nápomoci,
- d) odvolání podpůrce,

²² ZUKLÍNOVÁ, M.: Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. – Komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura, 2. Vydání, Praha: Linde Praha, 2013. s. 19.

²³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 220.

e) schválení zastoupení členem domácnosti.

Ad a) a b) Předběžné prohlášení je opatření preventivního charakteru pro případy, kdy si je určitá osoba vědoma své rozvíjející se duševní choroby (nejlepším příkladem může být Alzheimerova choroba) a pravděpodobné neschopnosti spravovat své záležitosti v budoucnu. Díky předběžnému prohlášení může taková osoba předem projevit vůli, kdo by měl v takovém případě být jejím opatrovníkem a popř. i přímo, jak má její záležitosti spravovat. Jedná se tedy o jednostranný právní úkon s účinností *pro futuro*, který je podmíněný nezpůsobilostí sepisovatele a který obsahuje konkrétní instrukce ohledně budoucího právního jednání (např. tzv. *living will* užívaná v USA u osob v poslední fázi svého života, které se v ní vyjadřují především k postupu ve své léčbě²⁴) a nebo obsahuje projev vůle ohledně jmenování opatrovníka.²⁵ Soud nepřísluší jakkoli zasahovat do takového projevu vůle a jeho pravomoc je omezena pouze na přezkum osoby, která má být jmenována opatrovníkem (tedy její způsobilosti včetně způsobilosti svědomitě spravovat cizí majetek, potenciálního střetu zájmů této osoby se zájmy osoby duševně nemocné atp.). Soud má dále pravomoc již učiněné předběžné prohlášení změnit nebo zrušit, přičemž je zde dána zvýšená právní ochrana zájmů osoby duševně choré a to zejména pro případy, kdy taková osoba prohlášení již znovu učinit nemůže. Soud je proto vázán podmínkou zjevné změny okolností (tedy, že by za takových okolností daná osoba nečinila prohlášení vůbec nebo jinak, než jej učinila) a dále podmínkou existující hrozící závažné újmy dotčenému. Soud by se také správně měl snažit zjistit stanovisko choré osoby a tak přihlížet co možná nejvíce k její vůli²⁶, ovšem to bude v praxi poměrně složité realizovat zejména z důvodu vytíženosti justice a náročného prokazování schopnosti vnímat své okolí u osoby s plně propuknutou duševní nemocí. NOZ také předpokládá rozhodování soudu v případech, kdy se předběžné prohlášení netýká přímo jmenování opatrovníka, ale jiné záležitosti spojené s určitou podmínkou a soudu zde přísluší rozhodnout, zda byla podmínka splněna.²⁷ Může nastat i situace, kdy bude předběžné prohlášení neplatné (např. z důvodu nedostatku formy), přesto však k němu soud musí přihlížet, protože stále nejpřesněji reflektuje vůli dané osoby.²⁸ Předběžné prohlášení může mít dle

---

²⁴ Zdroj k 12.3.2014: <http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/living-wills-v-usa-135258>.

²⁵ MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M.: *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání (otázka opatrovnictví dospělých)*. 1. vyd. Praha: Linde Praha. 2010. s. 93.

²⁶ Důvodová zpráva NOZ, s. 56.

²⁷ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 10.

²⁸ MELZER, F.; TĚGL, P. a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. s. 411.

ustanovení § 39 odst. 1 NOZ formu veřejné listiny, za kterou je dle ustanovení § 134 OSŘ považován i protokol sepsaný soudem. Lze tedy z § 39 NOZ vyvodit povinnost soudu při sepsání prohlášení, kterým někdo stanovuje do budoucna určitou osobu jako svého opatrovníka, do protokolu zapsat do neveřejného seznamu opatrovníků vedeného podle jiného zákona patřičné údaje a to především, kdo prohlášení učinil, kdo má být opatrovníkem a kdo vyhotovil tuto veřejnou listinu.

Ad c) a d) Smlouva o nápomoci vychází z pojetí tzv. podporovaného rozhodování, tedy tzv. *supported decision-making*²⁹. Jedná se o případy, kdy osoba stížená duševní poruchou nepochybně potřebuje určitou asistenci při uplatňování osobních potřeb a zájmů, avšak není třeba žádným jiným způsobem zasahovat do právní osobnosti dospělého člověka.³⁰ Taková osoba si sjedná poskytování podpory od tzv. podpůrce (v jiných právních řádech, např. v Norsku či Švédsku, bývá označován jako „asistent „ nebo „obhájce“)³¹, který bude při právních jednáních jednat s ní (tedy s osobou podporovanou) a nikoli za ní, jak je tomu u opatrovníka. Ingerence soudu je nezbytná vzhledem k lehké zneužitelnosti takového institutu³² a projevuje se v požadavku na schválení smlouvy o nápomoci soudem a v možnosti soudu odvolat podpůrce i bez návrhu, jsou-li naplněny zákonné předpoklady. V případě řízení o schválení smlouvy o nápomoci se o jediné řízení o podpůrném opatření, které nelze zahájit z moci úřední. Náležitostí návrhu je písemné vyhotovení smlouvy nebo alespoň zachycení podstatné části obsahu přímo v návrhu³³. V samotném řízení poté soud zkoumá smlouvu jen co do zájmů podpůrce a podporovaného, tedy jestli nejsou zjevně odlišné a ke škodě podporovaného (byť i kdyby škoda pouze hrozila). Soud nemůže obsah smlouvy nijak modifikovat, pouze může návrh případně zamítnout. O takovém riziku však musí účastníky poučit, neboť soud sleduje především zájmy podporovaného, mezi které nepochybně patří, aby byla smlouva o nápomoci uzavřena nejen v souladu s jeho opravdovou vůlí a jeho zájmy, ale i aby byla uzavřena co nejdříve.³⁴

---

²⁹ Pozn.: S tímto pojmem pracuje jak Důvodová zpráva NOZ tak Důvodová zpráva ZoZŘS.

³⁰ GORDON, R., M. The Emergence of Assisted (Supported) Decision-Making in the Canadian Law of Adult Guardianship and Substitute Decision-Making. *Int'l J. L. & Psychiatry*, 1997, vol. 23, no. 1, p. 63.

³¹ MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M.: *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání (otázka opatrovnictví dospělých)*. 1. vyd. Praha: Linde Praha. 2010. s. 84.

³² Pozn.: Česká republika je také v tomto směru vázána Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením – srov. s čl. 12 odst. 4 Úmluvy.

³³ Srov. § 32 ZoZŘS s § 46 dost. 2 větou druhou NOZ.

³⁴ SVOBODA, Karel. *Podstata smlouvy o nápomoci a její perspektivy*. Právo a rodina. 2013, roč. 15, č. 12, s. 1-8.

Ad e) Institut zastoupení zletilého členem domácnosti je v pořadí třetí možností, jak se vypořádat s omezenou schopností vnímat realitu určitým jedincem. Byl NOZ zaveden patrně proto, aby duševně nemocná osoba bez zákonného zástupce mohla být zastoupena zástupcem v obvyklých, dalo by se říci každodenních, záležitostech (např. otázky zdravotní péče, žádostí o sociální dávky apod.) a nedošlo tak ke krajní možnosti, tedy jmenování opatrovníka. Od ostatních podpůrných opatření se liší zásadně, a to tím, že nespočívá na vůli zastoupeného, ale druhé osoby – člena domácnosti. Toto zastoupení tedy nevzniká na základě aktivního právního jednání duševně choré osoby. Zároveň se v úpravě projevuje prohloubení práva osob se zdravotním postižením na svobodnou volbu tak, jak je mj. zakotveno i v Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením.³⁵ Konkrétně tento fakt lze spatřit v podmínce, že zastoupený nesmí projevit nesouhlas s osobou zástupce (k odmítnutí postačí projev takového přání), jinak soud zastoupení neschválí.³⁶ Zástupcem může dle NOZ být potomek, předek, sourozenec, manžel nebo partner zastoupeného, nebo osoba, která se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň tři roky (§ 49 odst. 1 NOZ). Jak již bylo řečeno, takové zastoupení musí být schváleno soudem, přičemž soud se musí nejprve patřičně pokusit zjistit názor zastoupeného. Mimo jiné za použití způsobu dorozumívání zvoleného zastoupenou osobou. Takový způsob však zřejmě nebude moci odporovat požadavku zachování vážnosti soudu.³⁷ ZoZŘS dále také upravuje možnost zrychleného průběhu řízení, když stanovuje, že soud nařídí jednání ve věci pouze, když je to nezbytně nutné a nebo to navrhne účastník.

4.1.1.2 Řízení o svéprávnosti

Jen osoba s plnou svéprávností je bez výjimky a vždy způsobilá právně jednat. Za osoby svéprávné jen částečně se obecně považují jednak osoby nesplňující kritérium věku (tedy nezletilé děti) a osoby zbavené svéprávnosti rozhodnutím soudu (tedy zejména osoby s duševní poruchou). Za takové osoby jedná jejich zákonný zástupce nebo opatrovník a pokud jedná osoba sama, ač k takovému jednání není svéprávná, bude její jednání bráno za vadné.^{38,39} Řízení o svéprávnosti vychází

³⁵ Čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, č. 10/2010 Sb.

³⁶ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 222.

³⁷ Srov. Etické zásady chování soudce, IV. čl., zdroj k 28.2.2014 na: <http://www.sucr.cz/onas/eticke-zasady-chovani-soudce.html>.

³⁸ ZUKLÍNOVÁ, M.: *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. – Komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura.* 2. vyd, Praha: Linde Praha, 2013. s.21.

³⁹ Srov. s § 581 NOZ v souvislosti s §31 NOZ, kde je stanovena vyvratitelná právní domněnka, že nezletilý je způsobilý k takovým právním jednáním, ke kterým je vyspělý co do rozumu a vůle.

z hmotněprávní úpravy omezení svéprávnosti dle NOZ. Patrně nejzásadnějším novem je skutečnost, že dle NOZ již nikdo nebude moci být kompletně zbaven svéprávnosti, pouze na ní může být omezen a i to pouze v případě, že nelze přistoupit k žádným z výše zmíněných podpůrných opatření.^{40,41} Omezení svéprávnosti se týká primárně soukromých práv, k omezení veřejných práv lze přistoupit jen výjimečně za splnění přísnějších podmínek.⁴²

Řízení o svéprávnosti se zahajuje na návrh i bez návrhu usnesením, které soud (stejně jako usnesení o ustanovení procesního opatrovníka) povinně doručí osobě, o jejíž svéprávnost jde⁴³. Místně příslušným je obecný soud osoby, o jejíž svéprávnost se jedná, popř. soud v obvodu opravdového umístění ústavu (nejde o formální sídlo ústavu), ve kterém je daná osoba držena bez svého souhlasu („*Stejně tak pokud by osoba byla umístěna v zařízení sociálních služeb nebo jiném zařízení poskytujícím obdobnou péči*“)^{44,45} Takový ústav také může být navrhovatelem k zahájení řízení, stejně jako např. státní zastupitelství (to je navíc oprávněno do řízení vstoupit i po zahájení). Ustanovení § 35 odst. 2 ZoZŘS upřesňuje náležitosti návrhu – zejména musí být z návrhu jasné skutkové a právní důvody podání návrhu a nemožnosti použití mírnějšího opatření, dále, pokud se nejedná o návrh podaný státním orgánem nebo

---

⁴⁰ DVORÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 221.

⁴¹ Srov. §55 odst. 2 NOZ s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 24.3. 2010 NS 30 Cdo 677/2010 : „...*Obecné soudy vždy musí zvážit všechny mírnější alternativy..., kterými by bylo možno ještě dosáhnout sledovaného cíle v podobě ochrany konkrétně označených konkurujících práv či veřejných zájmů vyvoditelných z ústavního pořádku, přičemž omezení způsobilosti k právním úkonům musí být vždy považováno za prostředek nejkrajnější. Samotná skutečnost, že osoba trpí duševní poruchou totiž ještě není důvodem pro omezení její způsobilosti k právním úkonům, resp. vyjádřeno jazykem základních práv - k omezení jejich základních práv (práva na právní osobnost a na lidskou důstojnost), ale musí být vždy konkrétně uvedeno, koho, resp. co ohrožuje plná způsobilost k právním úkonům (zachování právní osobnosti) osoby omezované, a dále je třeba odůvodnit, proč nelze situaci řešit mírnějšími prostředky. Jinak řečeno - při rozhodování o omezení způsobilosti k právním úkonům (resp. o jeho rozsahu) se musí důsledně uplatňovat subsidiarita tohoto opatření“.*

⁴² Např. u volebního práva Ústavní soud konstatoval v nálezu IV.ÚS 3102/08 ze dne 12. 7. 2010: volební právo „*by mělo být omezeno pouze tomu, u něhož se zjistí, že skutečně není schopen porozumět významu, účelu a účinkům voleb*“, dále podle totožného nálezu zavázal „...*obecné soudy, aby v řízeních o zbavení způsobilosti k právním úkonům v každém individuálním případě důkladně posuzovaly, zda je opodstatněný závěr o vyloučení konkrétní fyzické osoby z výkonu volebního práva*“.

⁴³ Srov. s rozhodnutím Nejvyššího soudu NS Cpj 398/85: „*Opatrovanec je účastníkem opatrovnického řízení. To znamená, že je mu třeba vždy doručit usnesení o zahájení opatrovnického řízení bez ohledu na to, v jakém rozsahu byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena nebo zda této způsobilosti zbaven....Okolnost, že usnesení o zahájení opatrovnického řízení a usnesení o ustanovení opatrovníka jsou doručována také opatrovanci, je třeba mít na zřeteli při formulování odůvodnění těchto usnesení. Jde především o to, aby obsah odůvodnění nemohl na opatrovance vzhledem k jeho duševní poruše působit nepříznivě.*”.

⁴⁴ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 27.

⁴⁵ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 236.

zdravotnickým ústavem, musí být k návrhu přiložena lékařská zpráva podporující tvrzení návrhu⁴⁶. Z obecného ustanovení § 6 odst. 1 ZoZŘS vyplývá, že účastníky řízení je navrhovatel (je-li zde) a ti, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno. Aktivně legitimována k návrhu na zrušení nebo změnu rozhodnutí o omezení svéprávnosti je navíc osoba, které byla svéprávnost omezena. Soud však může případně rozhodnout, že osobě toto právo po dobu maximálně šesti měsíců nebude přiznáno. Jedná se o případy opakovaných a opakovaně zamítaných návrhů, kdy nelze očekávat zlepšení zdravotního stavu dané osoby.

Nově zákon zavádí oznamovací povinnost soudu. Soud musí neprodleně oznámit ministrovi spravedlnosti a příslušné profesní komoře zahájení řízení o omezení nebo navrácení svéprávnosti u osob taxativně jmenovaných profesí (viz. § 36 ZoZŘS, např. u advokátů).

Osobě, o jejíž svéprávnosti se řízení vede, přidělí soud procesního opatrovníka jen pro účely řízení, to jí ovšem nebrání zvolit si k totožnému účelu vlastního zmocněnce. V případě rozporu úkonů opatrovníka a zmocněnce rozhodne soud, který úkon lépe sleduje zájmy posuzované osoby. Důležité ale je, že náklady zastoupení zmocněncem, na rozdíl od zastoupení opatrovníkem, nehradí stát.

V průběhu řízení musí soud primárně provést všechny nezbytné důkazy. Jedná se především o výsledk posuzovaného, znalce, popř. opatrovníka posuzovaného a nebo např. i ošetřujícího lékaře. Soud může upustit od výsledku posuzovaného, pokud výsledk nebude uskutečnitelný nebo by znamenal újmu pro zdravotní stav posuzovaného. Soud ovšem musí posuzovaného vyslechnout, pokud o to posuzovaný sám požádá.⁴⁷ Nově ZoZŘS zakládá bezvýjimečnou povinnost soudu zhlédnout posuzovaného. *„Zhlédnutím se rozumí pokus o zjištění stavu člověka vlastním pozorováním soudce, který o svéprávnosti rozhoduje. ... Zhlédnutí má být realizováno v prostředí, v němž se člověk běžně pohybuje, nikoli v jednací síni, v níž není možné pozorovat, jak člověk zvládá běžné životní úkony.“*⁴⁸ To je pravděpodobně jeden z případů, pro který ZoZŘS zavádí institut tzv. jiného soudního roku (viz. výše). Tato úprava jistě sleduje chvályhodný záměr, nicméně opět velice obtížně a časově náročně

---

⁴⁶ Pozn.: Tato náležitost byla do zákona zařazena kvůli předejití nevhodným a šikanózním návrhům, kterými se nyní soud nemusí zabývat, když navrhovatel lékařskou zprávou nedoloží ani dodatečně, řízení soud jednoduše zastaví. Zdroj: Důvodová zpráva k ZoZŘS, s. 27, 28.

⁴⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 285.

⁴⁸ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 237.

proveditelný v praxi. Často zásadním důkazem je znalecký posudek, který však nemůže být ani tak jediným důkazem v řízení, jak již bylo několikrát judikováno (např. NS 30 Cdo 677/2010). Soud může v průběhu řízení, na návrh znalce, rozhodnout o maximálně čtyřtýdenním umístění posuzované osoby do zdravotního ústavu, jestliže z provedeného dokazování vyplývá, že je to nutné k dostatečnému vyšetření zdravotního stavu takové osoby a zároveň k těmto poznatkům nelze dospět jinak.

Řízení v prvním stupni rozhoduje okresní soud. Soud rozhodne rozsudkem, ve kterém stanoví rozsah omezení svéprávnosti u posuzované osoby a případně určí dobu účinku takového omezení. Omezení se ale v žádné své části nemůže vztahovat na právní jednání v běžných záležitostech každodenního života, což vyplývá z ustanovení § 64 NOZ. Takové jednání je vykládáno jako „*jakékoliv právní jednání směřující k uspokojení obvyklých, zpravidla periodicky se opakujících potřeb jakéhokoliv člověka*“⁴⁹, tedy např. nákup potravin, návštěva kulturních zařízení apod. Není možné, aby bylo rozhodnuto o omezení svéprávnosti osoby, ale nebyl současně dané osobě jmenován opatrovník (řízení se spojují, viz. níže). Soud může také omezit svéprávnost osoby jen v souvislosti s výkonem určité záležitosti a to na dobu nutnou pro její vyřízení (nejdéle však na tři roky), v případech, kdy není vyloučeno, že se zdravotní stav osoby zlepší.⁵⁰

Posuzovaný se vhodnou formou uvědomí o rozhodnutí a seznámí s jeho obsahem. K tomu učiní soud náležitá opatření. Jestliže v budoucnu vyjdou najevo skutečnosti, které prokazují, že pro omezení svéprávnosti nebyly dány podmínky, zruší soud svůj rozsudek (i bez návrhu). Smyslem u tohoto ustanovení bylo zakotvení možnosti zrušení takového pravomocného rozhodnutí soudu i bez použití opravných prostředků.⁵¹

4.1.1.3 Řízení ve věcech opatrovnictví člověka

Významnou novinkou v řízení ve věcech opatrovnictví je odstranění mezidobí mezi rozhodnutím o omezení svéprávnosti (resp. omezení způsobilosti k právním úkonům) a rozhodnutím o ustanovení opatrovníka, ve kterém dříve

---

⁴⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 251.

⁵⁰ MELZER, F., TÉGL, P. a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117.* Praha: Leges, 2013 1. vydání., s. 446.

⁵¹ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 29.

osoba omezená na svéprávnosti neměla jak vykonávat svá práva.⁵² Řízení o opatrovnictví musí soud nově obligatorně spojit s řízením o svéprávnosti, a tím pádem je součástí rozhodnutí o omezení svéprávnosti rovnou i jmenování opatrovníka. Odstraněním této časové prodlevy dojde k nastolení souladu s čl. 5 Listiny základních práv a svobod, která byl dříve kritizovaná.⁵³

V případě výše uvedeném je logicky příslušným soudem soud, který vede řízení o svéprávnosti. V ostatních případech je příslušným okresní soud, v jehož obvodu se nachází bydliště opatrovance (popř. v jehož obvodu se nachází majetek opatrovance, když je opatrovanec nepřítomný nebo neznámého pobytu). Těmito „ostatními případy“ budou situace, kdy zdravotní stav určité osoby nedovoluje této osobě náležitě spravovat svůj majetek či hájit svá práva. Proto lze samostatné řízení o opatrovnictví člověka (resp. o jmenování opatrovníka) zahájit pouze na návrh opatrovance. U samostatného řízení o odvolání opatrovníka je sice také stanoveno, že jej lze zahájit jen na základě návrhu opatrovance, ale vzhledem k tomu, že v takovém případě se jedná již o osobu s opatrovníkem, lze zjišťovat vůli opatrovance k zahájení řízení jen na návrh opatrovníka.

Soudu je stanovena povinnost zjišťovat, zda posuzovaným (neboť je řízení spojeno s řízením o omezení svéprávnosti) nebylo v minulosti učiněno prohlášení o určení opatrovníka (příp. prohlášení o odvolání takového určení). Nalezne-li takové prohlášení, zjišťuje následně soud potřebné údaje o osobě opatrovníka a údaje o notáři, který u sebe má prohlášení uloženo. I pokud žádné prohlášení o určení opatrovníka neexistuje musí soud přihlédnout k přáním a potřebám posuzovaného stejně jako k podnětům ze stran osob blízkých posuzovaného (§ 62 NOZ).

Za opatrovníka může soud jmenovat pouze osobu plně způsobilou právně jednat (tedy fyzickou osobu, která dosáhla osmnáctého roku věku nebo osobu, které byla dle § 37 NOZ přiznána svéprávnost soudně či osobu, která uzavřela manželství dle § 30 odst. 2 NOZ, a zároveň které nebyla svéprávnost omezena soudním rozhodnutím, nebo právnickou osobu, u které je způsobilost založena jejím vznikem), jejíž zájmy nejsou protichůdné zájmům posuzovaného. Nesmí se přitom jednat o osobu, která je provozovatelem zařízení, ve kterém se opatrovanec

⁵² BERKOVÁ, Z. Řízení o způsobilosti k právním úkonům a nový občanský zákoník. *Právní fórum*. 2012, roč. 9, č. 9, s. 396 – 402.

⁵³ Srov. s Nálezem ÚS ČR ze dne 7.12.2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

zdržuje nebo které opatrovanci poskytuje služby, či o osobu na takovém zařízení závislou (např. zaměstnance takového zařízení). Soud je povinen dohlížet nad plněním povinností opatrovníka, k čemuž má k dispozici pravomoc činit náležitá opatření. Zákon přitom neurčuje žádné konkrétní povinnosti opatrovníků. Záměrem zákonodárce pravděpodobně je, aby byl každý případ posuzován individuálně. Každý opatrovník ovšem musí zhotovit do dvou měsíců od svého ustanovení soupis jmění opatrovance a podávat soudu minimálně jednou ročně zprávu o své činnosti, jejíž obsahem je, jak opatrovník nakládá s majetkem opatrovance (takovou zprávu musí předkládat formou vyúčtování i opatrovanci a příp. opatrovnické radě)⁵⁴, jaký má opatrovanec životní styl, shrnutí zdravotního stavu opatrovance, problémy opatrovance či plnění povinností ze strany opatrovníka.⁵⁵ Do řízení ve věcech opatrovnictví ale nepatří jen řízení o jmenování nebo odvolání opatrovníka. Řadí se sem též např. řízení o souhlasu se změnou osobního stavu opatrovance nebo řízení o odvolání proti rozhodnutí opatrovnické rady.⁵⁶

§ 49 ZoZŘS navazuje na vznik tzv. opatrovnické rady, kterou zavádí NOZ. Minulá úprava totiž neumožňovala žádnou jinou než, v praxi velice obtížně realizovatelnou, kontrolu ze strany soudu. V kombinaci s vágní právní úpravou mohlo snadno docházet k zneužívání opatrovnictví, čemuž má právě předejít tento nový institut. Opatrovnická rada je minimálně tříčlenný a tedy kolektivní orgán (ovšem není-li zde dostatečný počet osob, soud může schválit, že funkci opatrovnické rady bude vykonávat pouze jediná osoba, nebo může soud přímo nahrazovat funkci rady)⁵⁷, jehož primární funkcí je kontrola činnosti opatrovníka a konzultace jeho jednání s opatrovancem. Do jejího oboru činnosti tak spadá vydávání stanovisek k otázkám dotýkajících se značně osobního života nebo majetku opatrovance (např. zcizení majetku nad stonásobek životního minima jednotlivce či umístění opatrovance do uzavřeného ústavu).⁵⁸ Dalšími pravomocemi rady je např. přijímání usnesení, že všechny další rozhodnutí opatrovníka budou podléhat souhlasu rady, nebo oprávnění domáhat se odvolání

⁵⁴ BERKOVÁ, Z. Řízení o způsobilosti k právním úkonům a nový občanský zákoník. *Právní fórum*. 2012, roč. 9, č. 9, s. 396 – 402.

⁵⁵ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 29.

⁵⁶ MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M.: *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání (otázka opatrovnictví dospělých)*. 1. vyd. Praha: Linde Praha. 2010. s. 147.

⁵⁷ MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M.: *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání (otázka opatrovnictví dospělých)*. 1. vyd. Praha: Linde Praha. 2010. s. 145, 146.

⁵⁸ BERKOVÁ, Z. Řízení o způsobilosti k právním úkonům a nový občanský zákoník. *Právní fórum*. 2012, roč. 9, č. 9, s. 396 – 402.

opatrovníka soudně. Tento orgán může vzniknout jen na základě žádosti ze strany opatrovance nebo jakékoli osoby blízké opatrovanci, a bude moci být složen pouze z osob, jež prokázaly dlouhodobý zájem o opatrovance a jejichž zájmy si neodporují se zájmy opatrovance. Soud má v souvislosti s tímto institutem jen malé pravomoci. Jedná se především o případ, kdy opatrovník nesvolá na žádost opatrovance, či osob jemu blízkých, schůzi potenciálních budoucích členů rady do třiceti dnů od obdržení žádosti, či není rada zvolena a nebo se schůze nekoná z jiných důvodů. Soud tedy i bez návrhu rozhodne do 30 dnů od podání návrhu nebo vydání usnesení o zahájení řízení o svolání schůze a to bez nutnosti nařízení jednání. Dále může soud rozhodnout o zrušení rozhodnutí opatrovnické rady a nahradit ho soudním rozhodnutím. K návrhu je v takovém případě aktivně legitimován opatrovník, opatrovanec nebo člen rady, který pro takové rozhodnutí nehlasoval, a za jistých okolností i právnické osobě, která se zabývá péčí o zdravotně postižené osoby a je v pravidelném kontaktu s opatrovancem (např. poskytovatel sociálních služeb, v jehož péči je opatrovanec).⁵⁹

4.1.2 Řízení ve věcech nezhvěstnosti a smrti

NOZ nově rozlišuje dvě situace. Jednak případy, když se člověk pohřešuje, tedy dle dikce zákona „*člověka, který opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje*“. Byť to zákon výslovně neuvádí, neexistují v tomto případě žádné pochybnosti o tom, že je daná osoba stále naživu.⁶⁰ Druhou situací poté je, když je možno důvodně předpokládat, že daná osoba není naživu (není zde tedy existence mrtvého těla, ale vzhledem ke všem okolnostem je nadevší pochybnost velice pravděpodobné, že člověk zemřel). ZoZŘS tedy reflektuje úpravu NOZ a věnuje se odděleně dvěma výše zmíněným případům. Nad to se zvlášť věnuje řízení o určení data smrti, které je více méně převzato z úpravy platné k 31.12. 2013 a dostalo v nové úpravě jen terminologických změn.

4.1.2.1 Řízení o prohlášení člověka za nezhvěstného

NOZ důsledně rozlišuje mezi nezhvěstností na základě soudního prohlášení a nezhvěstností na základě faktického stavu. Druhý případ nezhvěstnosti upravuje NOZ v

---

⁵⁹ MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M.: *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání (otázka opatrovnictví dospělých)*. 1. vyd. Praha: Linde Praha. 2010. s. 146.

⁶⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 258.

§ 74 a 75. Jedná se o situaci, kdy osoba není prohlášena za nezvěstnou soudem, neboť takové řízení lze zahájit jen na návrh osob, které na tom mají právní zájem, a takové osoby nejsou, resp. návrh na zahájení řízení o prohlášení nezvěstnosti nepodaly. Tato osoba se tedy stane nezvěstnou, aniž by došlo k soudnímu prohlášení její nezvěstnosti.⁶¹ Rozdíly spočívají především v tom, že institut prohlášení za nezvěstného soudem slouží jak k ochraně nezvěstného, tak k ochraně práv jiných osob (např. manžela, který by k určitému jednání potřeboval souhlas nezvěstného nebo jiný projev vůle). Zatímco, když se nezvěstným stane člověk na základě faktických skutečností (podmínky se zde shodují s podmínkami nezvěstnosti prohlášené soudem s výjimkou podání návrhu druhou osobou a podmínkou svéprávnosti nezvěstného, viz. níže), jsou chráněny jen zájmy nezvěstného, což se projevuje v dlouhé ochranné lhůtě, jež musí uplynout před možným prohlášením soudu osoby za mrtvou. Dalším důležitým rozdílem je, že soud může prohlásit za nezvěstného pouze osobu svéprávnou.⁶² Naopak fakticky nezvěstnou se může stát i osoba nezletilá, ale je zde chráněna jiným způsobem stanovení ochranné lhůty⁶³.

ZoZŘS používá pro osoby, které mají být prohlášeny za nezvěstné, pojem pohřešovaný. Místně příslušným je poslední obecný soud pohřešovaného. Řízení se zahajuje jen na návrh a to osoby, která je k němu oprávněná dle NOZ⁶⁴, účastníky jsou poté pohřešovaný, zastoupený v řízení procesním opatrovníkem, a všechny osoby oprávněné k podání návrhu. Úprava průběhu řízení se značně podobá úpravě o řízení o prohlášení za mrtvého platné k 31.12. 2013. Soud vybídne veřejnou vyhláškou (či jiným vhodným způsobem) pohřešovaného a zároveň každého, kdo má o pohřešovaném nějakou informaci, aby se do tří měsíců spojil se soudem, popř. opatrovníkem či zástupcem, který je případně ve vyhlášce označen. Dalšími náležitostmi vyhlášky je vylíčení zásadních okolností případu, oznámení o skutečnosti, že po uplynutí stanovené lhůty bude pohřešovaný prohlášen za nezvěstného, nepřihlásí-li se pohřešovaný nebo nezjistí-li soud informace o jeho pobytu, a v neposlední řadě uvede soud ve vyhlášce přímo datum konce lhůty. Soud je také

---

⁶¹ DVORÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 432 s., str. 235.

⁶² Srov. s § 30 NOZ: Odst. 1: „Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.“ Odst. 2: „Před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.“

⁶³ Srov. s § 74 odst. 2 NOZ.

⁶⁴ Srov. s taxativním výčtem § 66 odst. 2 NOZ.

povinen realizovat potřebná šetření o pohřešovaném (tedy např. činit dotazy na různé instituce⁶⁵).

4.1.2.2 Řízení o prohlášení člověka za mrtvého

„Podstatou prohlášení za mrtvého je stanovení právní skutečnosti relevantní z hlediska trvání subjektivity fyzické osoby“.⁶⁶ I zde úprava ZoZŘS sleduje úpravu NOZ, přičemž v obojím můžeme rozlišovat prohlášení osoby za mrtvou na základě tzv. důkazu smrti či na základě tzv. domněnky smrti.

U soudního prohlášení za mrtvého se v případě důkazu smrti pracuje s předpokladem, že člověk se účastnil takové události, že se jeho smrt jeví jako jistá, byť není podložena dalšími důkazy (především není nalezeno či s úspěchem identifikováno tělo). Tradičním příkladem je letecká havárie, kterou nikdo nepřežil. V obdobných případech prohlásí soud za osobu za mrtvou i bez návrhu.⁶⁷

Při použití tzv. domněnky smrti je situace složitější, neboť zde zákon pracuje s dvěma teoriemi. První teorií je, že se smrt dané osoby nejeví jistou, ale je vysoce pravděpodobná, protože lze mít důvodně za to, že osoba zemřela. V tomto případě tedy chybí jakýkoli přímý důkaz smrti, avšak soud zde nemá na výběr – danou osobu za mrtvou prohlásit musí.⁶⁸ Pro lepší pochopení lze uvést příklad důlního neštěstí. O dělníkovi se ví, že pracoval v určitý den v konkrétním úseku, jehož část se toho dne zavalila. Není ale jisté, jestli se nacházel v konkrétním místě závalu. Toto místo přitom není zcela přístupné a z provedených šetření se tělo nepodařilo nalézt. Jeho smrt tudíž není zcela jistá, ale velmi pravděpodobná.

Druhá teorie vychází z hypotézy, že existují o životě člověka podle všech okolností vážné pochybnosti, byť jeho smrt není nepochybná. Tedy zde jsou pochybnosti jak o jeho životě, tak o jeho smrti, přičemž pochybnosti o jeho životě převažují. Příkladem může být dlouho dobu nezvěstný člověk vyššího věku, který zároveň musí pro svou chorobu pravidelně užívat léky.⁶⁹ V tomto případě zároveň NOZ stanoví různě dlouhé ochranné lhůty, po kterých je možné nezvěstnou osobu

⁶⁵ Důvodová zpráva ZoZŘS, s.30.

⁶⁶ WINTEROVÁ, A. A KOL. *Civilní právo procesní*. 6. Vydání. Praha: Linde Praha, 2011, s. 391.

⁶⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 231.

⁶⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 232.

⁶⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek 1*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 275.

prohlásit za mrtvou. Ochranná doba pěti let platí pro osoby, které byly soudně prohlášené za nezvěstné (doba se zde počítá od konce roku, kdy došlo k takovému prohlášení). Ochranná doba sedmi let platí pro osoby, které nebyly soudně prohlášeny za nezvěstné (viz. výše), přičemž osobu, která se začala pohřešovat před svým osmnáctým rokem věku, nelze prohlásit za mrtvou dříve, než by jí bylo dvacet pět let. Ochranná doba se zde počítá od konce roku, ve kterém byla zaznamenána poslední zpráva, že daná osoba byla zatím naživu. U osoby, která se stala nezvěstnou na základě účasti na události, při které byl na životě ohrožen větší počet lidí, platí pro prohlášení za mrtvého ochranná doba tří let od konce roku, ve kterém se objevila poslední zpráva, ze které lze usuzovat, že byla daná osoba během takové události stále naživu (tento případ je nutno odlišovat od případu s tzv. důkazem smrti, zde se jedná např. o turistu, který se nacházel v místě zasaženém vlnou tsunami a který zároveň v průběhu události byl ještě spatřen naživu, ale následně se ho již nepodařilo najít a je tedy nezvěstným^{70,71}). Po uplynutí ochranné doby u kterékoli varianty soud uváží okolnosti případu a následně je jen na něm, jestli osobu za mrtvou prohlásí či nikoli.⁷²

V případě použití tzv. domněnky smrti může (resp. musí, viz výše) soud prohlásit osobu za mrtvou jen na základě návrhu osoby, která na věci má právní zájem, nebo na základě návrhu podaného státním zastupitelstvím. V původním návrhu NOZ z roku 2005 byla v jeho § 57 zakotvena i možnost prohlášení soudu tuto osobu za mrtvou z úřední povinnosti, nicméně tato eventualita byla z výsledného NOZ z neznámých důvodů vypuštěna⁷³. Byť by se jevílo pravděpodobně jednodušší pro praxi ponechat dané ustanovení v konečné verzi NOZ, bude muset nyní praxe vycházet z konstrukce, že stát, jakožto právnická osoba, má na prohlášení osoby za mrtvou právní zájem (který lze spatřovat např. v možném právu na odúmrtí), a proto je osobou oprávněnou k zahájení řízení.⁷⁴

---

⁷⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 282.

⁷¹ Pozn.: Nelze se však neztotožnit s názorem autorů *Velkého komentáře Občanského zákoníku*, když je jim jeví zákonné zakotvení určení počátku běhu tříleté lhůty dle § 75 NOZ podle „objevení se poslední zprávy“ poněkud nešťastné. Jak sami trefně podotýkají, o nezvěstných osobách z Titanicu se objevují poslední zprávy, že v průběhu události byli naživu, dodnes. (Zdroj: MELZER, F.; TÉGL, P. a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117.* Praha: Leges, 2013 1. vyd., s. 479).

⁷² DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 233.

⁷³ Dle Návrhu zákona a důvodové zprávy z roku 2005 dostupného k 2.3.2014 na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/texty-zakonu/>.

⁷⁴ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 271.

V řízení rozhodne poslední obecný soud osoby, která má být prohlášena za mrtvou, rozsudkem, kterým taktéž stanoví den smrti člověka, popř. den, jenž nezhvěstný pravděpodobně nepřežil. Do řízení má oprávnění vstoupit státní zastupitelství. Soud má povinnost zrušit svoje rozhodnutí, pokud se zjistí, že prohlášený je naživu, a nebo pokud vyvstanou najevo skutečnosti, naznačující, že byl stále naživu v den, od kterého neuplynula zákonná lhůta (viz. výše). Taktéž pokud soud zjistí takové skutečnosti, rozhodne dodatečně o stanovení jiného data smrti, než které je uvedeno v původním rozsudku.

4.1.2.3 Řízení o určení data smrti

Toto řízení se použije v případech, že není žádné pochybnosti o úmrtí osoby, ale není jisté kdy k němu došlo. Na příklad se jedná o nalezené mrtvé osoby, u kterých ani pitvou nelze určit, který den k úmrtí došlo.⁷⁵

Dle § 59 ZoZŘS je k řízení příslušný soud, v jehož obvodu je sídlo matričního úřadu, který oznámil soudu, že nelze zjistit datum smrti člověka (zde se např. projevuje výše zmiňovaná terminologická změna, když je místo pojmu „úmrtí“ používán pojem „smrt“, či dále když je místo pojmu „mrtvý“ používán pojem „zemřelý“). Z citovaného ustanovení již také vyplývá, že bude řízení zahájeno na podnět tohoto matričního úřadu. Soud má dále povinnost ustanovit opatrovníka zemřelému, který bude chránit oprávněné zájmy zemřelého. Dalším krokem soudu je zveřejnění vyhlášky (či učinění jiné vhodné výzvy), ve které soud vybídne každého, kdo zná okolnosti vypovídající o datu smrti této osoby, aby o takových do jednoho měsíce podal soudu zprávu. Náležitosti vyhlášky jsou obdobné jako u řízení o prohlášení člověka za nezvěstného. Také tak je soud povinný provést nutná šetření ke zjištění data smrti osoby. Do řízení může rovněž vstoupit státní zastupitelství. Soud rozhoduje rozsudkem, v jehož výroku určí také den platný za den úmrtí osoby. Soud eventuálně rozhodne o změně tohoto data, pokud později zjistí, že člověk zemřel v jiný den. Případně na návrh osoby, která má na věci právní zájem (např. dědic), svůj rozsudek přímo zruší.

---

⁷⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 292.

4.1.3 Řízení o přivolení k zásahu do integrity

Pojem zásah do integrity je značně široký a zahrnuje v sobě veškeré jednání, jehož prvkem (jedno do jaké míry je tento prvek v jednání určujícím faktorem) je jakékoli působení na tělo či psychiku člověka. Pod ochranu osobnosti člověka spadá ochrana především následujících hodnot: duševní a tělesné integrity, důstojnosti, cti, vážnosti, podoby, soukromí, jména (i příp. pseudonymu), příznivého životního prostředí.⁷⁶ Kromě klasických případů lékařských zákroků, krajní nouze apod. v sobě tento pojem tedy obsahuje i např. zhotovení tetování, kosmetické služby, ostříhání vlasů, sezení u psychologa atp.⁷⁷

Ochrana člověka před nezákonným zásahem do integrity vychází z čl. 7 Listiny základních práv a svobod.⁷⁸ NOZ dále vyjmenovává tři základní zásady spojená s ústavním principem nedotknutelnosti člověka: „za prvé, zásadně nelze zasáhnout do integrity jiného bez jeho souhlasu; za druhé, lidské tělo ani jeho části nesmí být jako takové zdrojem majetkového prospěchu; za třetí, i po smrti člověka je jeho tělo pod právní ochranou.“⁷⁹ Zajímavé přitom je, že NOZ přiznává právo i nezletilému nesvéprávnímu člověku, aby sám rozhodl o přivolení k zásahu do své integrity, aniž by tedy byl nutný jakýkoli souhlas zákonného zástupce. Podmínkami v takovém případě je, že se musí jednat o obvyklou záležitost, která je přiměřená rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku a nakonec, že zákrok nesmí být takový, že by zanechal trvalé nebo vážné následky, čímž se nepochybně projevuje moderní trend přenechávání nezletilým větší rozhodovací práva.⁸⁰

Role soudu spočívá v tom, že v některých případech lze s jeho pomocí obejít obligatorní souhlas toho, do jehož integrity má být zasazeno⁸¹. Řízení před soudem se uplatní v zásadě ve třech situacích:

---

⁷⁶ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 253 – 259.

⁷⁷ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 345 – 346.

⁷⁸ Srov. s čl. 7 Listiny základních práv a svobod: „*Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.*“

⁷⁹ Důvodová zpráva NOZ, s. 65.

⁸⁰ MELZER, F.; TÉGL, P. a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013 1. vyd., s. 585.

⁸¹ Pozn.: Nejedná se ovšem o případy lékařských zákroků, kdy je lidský život ohrožen a nelze na souhlas vyčkat, jak je upraveno v § 99 NOZ, dále srov. příp. s KS Hradec Králové 25 Co 285/2006.

- a) Zásah do integrity směřuje proti nezletilému (či zletilému, který není plně svéprávný), který však již dovršil věk čtrnácti let, ale nenabyl plné svéprávnosti, přičemž nezletilý k zásahu projevil vážný odpor a jeho zákonný zástupce se zákrokem souhlasí (byť jeho souhlas není směrodatný).
- b) Zásah do integrity směřuje proti nezletilému (či zletilému, který není plně svéprávný), který však již dovršil věk čtrnácti let, ale nenabyl plné svéprávnosti, přičemž nezletilý si zásah přeje, ale jeho zákonný zástupce nikoli.
- c) Zásah do integrity směřuje proti osobě neschopné vlastního úsudku, přičemž zásah zanechá trvalé, neodvratitelné a vážné následky nebo je spojen s vážným nebezpečím pro život nebo zdraví dané osoby.

V prvních dvou případech má oprávnění podat návrh jak osoba dotčená zásahem (tedy je jí přiznávána plná procesní způsobilost, byť nejde o svéprávnou osobu⁸²), dále osoby blízké dotčené osobě a logicky též zákonný zástupce. V posledním případě bude návrh podávat pravděpodobně zákonný zástupce dotčené osoby, neboť jako osobu neschopnou vlastního úsudku je nutno chápat nejen jako duševně chorou osobu nebo osobu, která fakticky není schopna projevit svoji vůli (např. kvůli svému trvalému bezvědomí), ale i jako dítě mladší čtrnácti let, které tím pádem nespadá pod případy ad a) či b). Je nutno vztáhnout tato ustanovení i na případy, kdy se rodiče dítěte mladšího čtrnácti let nebudou moci shodnout, zda dítě podstoupí určitý závažný a riskantní lékařský zákrok.⁸³

Dále ZoZŘS uvádí, že soudem příslušným k tomuto řízení je obecný soud osoby, do jejíž integrity se má zasáhnout. Místní příslušnost je upravena takto očividně proto, aby byl zachován princip co nejrychlejšího zásahu.⁸⁴

4.1.4 Řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu

Pod stejným označením lze toto řízení nalézt již v OSŘ ve znění platném k 31.12.2013, nicméně obecně je možné jej nazývat též detenčním řízením⁸⁵. Právní

⁸² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 393.

⁸³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 397, dále srov. s § 877 NOZ.

⁸⁴ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 33.

úprava vychází z ústavního základu Listiny základních práv a svobod⁸⁶. Současná úprava je systematicky rozdělena na obecná ustanovení, řízení o vyslovení přípustnosti převzetí a dalším držení ve zdravotním ústavu a řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb.

Pojem zdravotní ústav je třeba chápat jako legislativní zkratku (k čemuž vybízí i sám ZoZŘS v ustanovení § 8 odst. 1 písm. g)) za pojem zařízení poskytující zdravotní péči, se kterým pracuje i NOZ. Soud poskytuje právní ochranu všude tam, kde je osoba držena bez svého souhlasu v ústavní zdravotnické péči⁸⁷. Za takové držení je přitom třeba chápat omezení volného pohybu dané osoby během jejího pobytu ve zdravotním ústavu (a to nejen samotným faktickým držením v ústavu, ale i použitím medikamentů, jejichž účinky vedou k omezení pohybu⁸⁸).

Obecná ustanovení úpravy tohoto typu řízení začínají určením místní příslušnosti, která vychází z obligatorní povinnosti zdravotního ústavu ohlásit neprodleně (do dvaceti čtyř hodin) soudu ve svém obvodu převzetí osoby, která ke svému umístění nedala písemný souhlas. Stejná oznamovací povinnost přitom platí i v případě osob, které se svým umístěním ve zdravotním ústavu daly souhlas, avšak k omezení jejich volného pohybu došlo až později v průběhu léčby, anebo takových osob, které svůj písemný souhlas později odvolaly. Místně příslušným tedy je soud, v jehož obvodu se nachází zdravotní ústav, v němž je hospitalizována daná osoba, o které zdravotní ústav obligatorně koná oznámení. Účastníkem řízení je vždy zdravotní ústav a případně zákonný zástupce, který za drženého podal návrh na zahájení řízení.

Dále zákon upravuje postavení důvěrníka a podpůrce. Důvěrník je osoba, která má vyjadřovat pravděpodobná přání pacienta na základě důvěrných znalostí hodnot, zájmů a dřívějších vyjádření držené osoby.⁸⁹ Nevyslovuje tedy svoji vůli, byť rozhodnutí fakticky činí za pacienta. K osobě podpůrce bylo hovořeno již výše. Role důvěrníka či podpůrce v tomto případě spočívá v tom, že jim je poskytovatel zdravotních služeb povinen neprodleně oznámit učiněné opatření vůči držené osobě, a dále mohou svým jménem ve prospěch držené osoby uplatnit všechna její práva

---

⁸⁵ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Linde Praha, 2011, s. 389.

⁸⁶ srov. s čl. 8 odst. 6 Listiny základních práv a svobod: „*Zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba převzata nebo držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu. Takové opatření musí být do 24 hodin oznámeno soudu, který o tomto umístění rozhodne do 7 dnů*”.

⁸⁷ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 34.

⁸⁸ srov. s § 39 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách.

⁸⁹ VIZINGER, Radek. Předstižné pokyny pacienta living will v právní teorii a praxi. *Zdravotnictví a právo*, 2007, roč. 11, č. 07-08, s. 5.

vzniklá s převzetím či jinak související s držením ve zdravotním ústavu. Pokud se jeví jimi učiněné úkony v rozporu se zájmy držené osoby, soud uváží všechny okolnosti a posoudí takové úkony.

V řízení před soudem se může držená osoba dát zastoupit zmocněncem, o čemž má soud povinnost jí poučit (pokud to její zdravotní stav úplně nevylučuje), a pokud si ho nezvolí (nebo je to třeba k efektivní ochraně jejích zájmů), ustanoví jí sám soud opatrovníka jen pro účely řízení a to z řad advokátů

Zákon dále jmenuje řadu obligatorně prováděných důkazů. Hlavním takovým důkazním prostředkem je znalecký posudek, který ovšem nemůže vypracovat lékař, jenž by byl zaměstnancem zdravotního ústavu držícího posuzovanou osobu. Soud se ovšem nesmí spokojit se znaleckým posudkem, aniž by provedl další důkazy.⁹⁰ K projednání věci soud nařídí jednání, ke kterému se dostavuje držená osoba (ledaže by to vážně poškodilo její zdravotní stav), její zástupce, její opatrovník pro řízení a zdravotní ústav. Soud provede výslech držené osoby, znalce, ošetřujícího lékaře a opatrovníka držené osoby a podle potřeby další vhodné důkazy.

Kdykoli během řízení, a to i po vydání jakéhokoli rozhodnutí, může dojít na základě rozhodnutí zdravotního ústavu k propuštění dané osoby ze zdravotního ústavu. Soud by v takovém případě řízení zastavil (stejně jako v situaci, kdy by držená osoba udělila dodatečný souhlas se svým držením v ústavu), ledaže by držená osoba do dvou týdnů od doručení usnesení o zastavení řízení prohlásila, že na projednání věci trvá. Proti rozhodnutí je taktéž možné podat odvolání, které soud prvního stupně neprodleně předloží soudu druhého stupně. Ten je následně rozhodnout ve věci ve lhůtě jednoho měsíce od předložení spisu.⁹¹ Stát hradí veškeré náklady řízení až na právní zastoupení držené osoby, pokud se ovšem nejedná o soudem ustanoveného opatrovníka.

---

⁹⁰ Srov. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26.5. 2011 *Ťupa proti České republice*, č. 29822/07; shrnutí dostupné na <http://www.pravnickeforum.cz/novinky/detail/3597-k-rozsudku-eslp-ve-veci-tupa-proti-cr-o-pravu-na-svobodu-a-osobni/> : „*Za této situace byly soudy povinny zvláště pečlivě zkoumat, zda bylo zbavení svobody nezbytné a zda k dosažení stejného cíle nebylo možné dospět použitím méně restriktivního opatření. Soudy se však alternativami k nedobrovolnému převzetí do ústavní péče vůbec nezabývaly. Jelikož se stěžovatel před svou hospitalizací nikdy neléčil u psychiatra, nebyla podle Evropského soudu výpověď ošetřujícího lékaře psychiatrické léčebny, který se do značné míry odvolával na zprávu obvodní lékařky, dostatečná a soudy měly obvodní lékařku též vyslechnout anebo si alespoň její zprávu vyžádat. Bylo tomu tak zvláště proto, že stěžovatel pravdivost obsahu zprávy obvodní lékařky zpochybňoval. Poněvadž stěžovatel popíral, že by své matce či bratrovi jakkoli vyhrožoval, měly soudy vyslechnout i je. Evropský soud ze všech těchto důvodů uzavřel, že soudy v rozporu s článkem 5 Úmluvy nedostály své povinnosti podrobně se zabývat důvody stěžovatelovy nedobrovolné hospitalizace.*“

⁹¹ Srov. s rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Patoux proti Francii*, č. 35076/06,

4.1.4.1 *Řízení o vyslovení přípustnosti převzetí a dalším držení ve zdravotním ústavu*

Samotné řízení o vyslovení přípustnosti převzetí a dalším držení ve zdravotním ústavu je, jak název napovídá, rozděleno na dvě fáze, tedy na fázi rozhodování o převzetí osoby do zdravotnického ústavu a na fázi rozhodování o jejím dalším držení v něm.

Řízení v první fázi je zahajováno buď *ex offio* na základě oznámení od zdravotního ústavu (viz. výše), nebo na návrh umístěné osoby (která může podat návrh i v případě, že je omezená na svéprávnosti a souhlas s její hospitalizací ve zdravotním ústavu dal její opatrovník) či jejího zákonného zástupce (bude se jednat především o případy, kdy zdravotní ústav nesplnil zákonnou oznamovací povinnost)⁹² a nebo na návrh státního zastupitelství.

Soud musí rozhodnout do sedmi dnů, přičemž k projednání není potřeba jednání, ale případně, pokud by jednání bylo třeba, nařídí jiný soudní rok, který se většinou bude konat přímo ve zdravotním ústavu. Lhůta sedmi dnů je zavedena proto, že lze oprávněně očekávat, že za takovou dobu již bude možné lékařsky objektivně stanovit, zda daná osoba je skutečně duševně nemocná ve smyslu čl. 5 odst. 4 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv.⁹³ Soud musí v řízení vyslechnout mj. všechny osoby, jejichž výslech si držená osoba žádá. Soud nerozhoduje jen o tom, jestli došlo k převzetí ze zákonných důvodů, ale také zároveň o tom, zda předpoklady pro držení v ústavu stále trvají. Do řízení je oprávněno vstoupit státní zastupitelství. Rozhodnutí se musí doručit do dvaceti čtyř hodin od jeho vydání držené osobě, jejímu zástupci, opatrovníkovi pro řízení a zdravotnímu ústavu. Rovněž musí být umožněno umístěné osobě seznámení se s rozhodnutím jiným vhodným způsobem.

V případě, že soud rozhodne, že k převzetí do zdravotního ústavu byly u dané osoby dány oprávněné důvody a že takové důvody trvají, pokračuje se rovnou řízením o vyslovení přípustnosti jejího dalšího držení ve zdravotním ústavu. V takovém řízení soud posuzuje, zda se připouští další držení osoby v ústavu a příp. na jak dlouhou dobu. Maximální možná doba je jeden rok, potom účinnost rozhodnutí zaniká a soud musí ve věci rozhodovat znovu. Soud rozhodne rozsudkem, k jehož vyhlášení je dána

---

ze dne 14. dubna 2011, a ve věci *Baudoin proti Francii*, č. 35935/03, ze dne 18. listopadu 2010 a s čl. 5 odst. 4 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv.

⁹² ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s 288.

⁹³ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 36.

lhůta tří měsíců od výroku o přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu a o trvání jeho důvodů.

Dále se zákon zabývá možností předčasného propuštění držené osoby, tedy propuštění ještě před uplynutím doby stanovené v rozsudku o převzetí, resp. dalším držení ve zdravotním ústavu. K návrhu na takové propuštění jsou aktivně legitimováni umístěný člověk, jeho zástupce, jeho opatrovník či osoby mu blízké. Soud musí následně rozhodnout rozsudkem do dvou měsíců od podání návrhu. Pokud ovšem soud již opakovaně zamítl takovou žádost a není možné očekávat zlepšení zdravotního stavu držené osoby, může soud rozhodnout, že se již nebude zabývat dalšími návrhy na propuštění do uplynutí doby povoleného držení ve zdravotním ústavu.

Zákon rovněž upravuje situaci, kdy je do zdravotního ústavu přijata osoba, pro jejíž zdravotní stav je vzhledem k ohrožení jejího života nutné poskytnout neodkladnou péči, přičemž daná osoba není ve stavu, kdy by byla schopna právně jednat (např. je v bezvědomí přijat na jednotku intenzivní péče v nemocnici), a tento stav není přitom způsobem duševní poruchou. V takovém případě soud přistoupí ke zjednodušenému řízení, při kterém není třeba nařizovat jednání a při kterém dojde k rozhodnutí do sedmi dnů od převzetí osoby do zdravotního ústavu. Pro účely řízení soud jmenuje osobě opatrovníka, kdy se nejprve snaží jmenovat někoho z osob blízkých pacientovi, dále případně jinou vhodnou osobu a nakonec, pokud žádnou takovou osobu nenalezne, jmenuje opatrovníkem advokáta.⁹⁴ Vzhledem k nemožnosti vyslechnutí držené osoby, zkoumá soud důvody držení zejména z vyjádření ošetřujícího lékaře, tedy byť je na rozhodování stanovena krátká lhůta, nemůže se soud spokojit jen s lékařskou zprávou nebo dokonce jen s oznámením zdravotního ústavu o přijetí osoby.⁹⁵ Soud musí svým rozhodnutím vyslovit souhlas či nesouhlas s převzetím osoby, a následně doručit rozhodnutí jak zdravotnímu ústavu, tak ustanovenému opatrovníkovi. Proti takovému rozhodnutí nejsou přípustné žádné opravné prostředky. Změní-li se zdravotní stav držené osoby, zdravotní ústav má i nadále oznamovací povinnost, které vede k zahájení řízení o vyslovení přípustnosti převzetí a dalším držení ve zdravotním ústavu.

---

⁹⁴ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 37.

⁹⁵ Srov. s rozhodnutím Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. Cpjn 29/2006: „...soud však zcela pominul provést dokazování ve smyslu ustanovení § 191b odst. 3 o. s. ř., přičemž se zejména nepokusil vyslechnout ošetřujícího lékaře. Soud přitom neměl kromě oznámeného bezvědomí pacienta jakoukoliv hodnotnější informaci o jeho zdravotním stavu. Spokojil se pouze písemným dotazem na nemocnici, zda je pacient stále v bezvědomí, což nemocnice bez dalšího potvrdila telefaxem ze dne 5. 9. 2006.“.

4.1.4.2 Řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb

Vzhledem k tomu, že zákon nikde neobsahuje výčet všech typů zařízení, které se považují za zařízení poskytující zdravotní péči, zařadil zákonodárce do nové úpravy pro zajištění ochrany práv všech nesvéprávných osob i speciální oddíl, který se věnuje zařízením sociálních služeb, neboť i v nich dochází k omezování osobní svobody. Držení osoby v takových zařízeních vzniká na základě soukromoprávní smlouvy, avšak tu uzavírá za nesvéprávnou osobu její opatrovník. Může se tak tedy lehce stát, že držená osoba se svým umístěním v ústavu nesouhlasí a musí tak mít možnost se soudně bránit.⁹⁶ Soud musí ve věci rozhodnout přednostně a urychleně, přičemž zejména zkoumá, zda je držení nezbytné a přiměřené, k čemuž se vyjadřuje i Důvodová zpráva ZoZŘS: „Umístěný (typicky zbavený či omezený ve způsobilosti k právním úkonům; omezený ve svéprávnosti) nedal se svým umístěním do ústavu souhlas, je však fakticky způsobilý svou situaci posoudit a vyjádřit na ni názor a s umístěním nesouhlasí, pobyt v zařízení sociální péče je dlouhodobý, režim pobytu v zařízení vykazuje mj. následující charakteristiky (nikoli nezbytně kumulativně) – opuštění zařízení podléhá souhlasu třetí osoby (typicky pracovníka zařízení), daná osoba může být podrobena omezujícím opatřením (např. nucené medikaci, umístěním do speciální místnosti, přikurtováním), byť třeba jen na velmi krátkou dobu, dochází k dalším omezením svobody dané osoby (např. nutnost schválení návštěvy či telefonního hovoru či omezení okruhu osobních věcí, které může mít daná osoba u sebe).“⁹⁷ V případě, že soud vysloví nesouhlas s dalším držením osoby, doručí své rozhodnutí do dvaceti čtyř hodin od jeho vydání umístěné osobě (případně ji jiným vhodným způsobem seznámí s obsahem rozhodnutí), jejímu zástupci a jejímu opatrovníkovi pro účely řízení a poskytovateli sociálních služeb.

---

⁹⁶ Srov: Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva: Shtukaturov proti Rusku, č. 44009/05, ze dne 27.3. 2008 „...pro určení, zda je zbavení svobody dobrovolné, je rozhodující faktický stav, zda daná osoba subjektivně vnímala hospitalizaci jako nedobrovolnou a v tomto duchu se též vyjadřovala, a nikoli, zda třetí osoba, byť by k tomu z hlediska vnitrostátního práva byla oprávněná, s hospitalizací vyslovila souhlas“.

⁹⁷ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 39.

4.2 ŘÍZENÍ O NĚKTERÝCH OTÁZKÁCH TÝKAJÍCÍCH SE PRÁVNICKÝCH OSOB A VE VĚCECH SVĚŘENSKÉHO FONDU

4.2.1 Řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob

Do řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob ZoZŘS dle §85 řadí:

- a) řízení ve statusových věcech právnických osob, včetně jejich zrušení a likvidace, jmenování a odvolávání členů jejich orgánů nebo likvidátora, přeměn a otázek statusu veřejné prospěšnosti
- b) řízení o jmenování znalce
- c) řízení ve věcech právnických osob, nejde-li o řízení podle písmene a), vyplývá-li ze zákona, že je lze zahájit i bez návrhu,
- d) řízení ve věcech opatrovnictví právnických osob

Pod bodem a) je skupina v podstatě veškerých řízení týkajících se obchodních korporací, která byla dřívější úpravou poněkud nepřehledně roztržena, když § 200e OSŘ ve znění platném k 31.12. 2013 odkazoval zpětně na §9 odst. 3, ze kterého vyjmenovával, která řízení se pod něj vlastně řadila. Došlo k logičtějšímu uspořádání a zvýšení přehlednosti. Řadí se sem tedy řízení o zrušení a likvidaci právnických osob, o jmenování a odvolání členů jejich orgánů nebo likvidátora a o přeměnách právnických osob. Nově sem patří i řízení ve věcech statusu veřejné prospěšnosti, kdy by soud měl rozhodovat např. o odnětí tohoto statusu. Zákonodárce přitom počítá s tím, že statut veřejné prospěšnosti bude upraven zvláštním předpisem (viz. níže), proto jej zvlášť nerozvádí, stejně jako rejstříkové řízení, které zde není díky novému rejstříkovému zákonu⁹⁸ zařazeno již vůbec.

Pod bodem b) je zařazeno řízení o jmenování znalce. Jedná se v podstatě o redukci §9 odst. 3 písm. g) OSŘ ve znění platném k 31.12. 2013, neboť ostatní řízení v tomto paragrafu zmíněná již nejsou považována za nesporná (v tom smyslu, že jednoduše nejsou zařazena do ZoZŘŠ), což vychází přímo z povahy samotných řízení (např. řízení o sporech z právních vztahů mezi obchodními společnostmi a jejich zakladateli, jde-li o vztahy týkající se účasti na společnosti). Řízení o jmenování

---

⁹⁸ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

znalce ovšem nepopíratelně má povahu nesporného řízení a proto není důvod ho nezařadit do ZoZŘS.

Bod c) je jakousi sběrnou kategorií pro veškerá ostatní řízení týkající se právnických osob, která lze zahájit i bez návrhu. Je tak možné sem zařadit např. řízení o vyloučení člena statutárního orgánu podle §65 zákona o obchodních korporacích, které soud zahájí ex officio, jestliže zjistí, že jsou splněny zákonné podmínky, a pokud člena svým rozhodnutím vyloučí, uvědomí o tom všechny rejstříkové soudy, neboť člen přestává být členem ve všech obchodních korporacích.⁹⁹

Pod bod d) zařadil ZoZŘS řízení ve věcech opatrovnictví právnických osob. Soud ustanoví opatrovníka právníce osobě, pokud je to potřeba pro správu jejích záležitostí nebo k hájení jejích práv, přičemž se může jednat i o spojení obou příčin. Bude se jednat např. o případy, kdy zájmy právníce osoby a jejího statutárního orgánu jsou zjevně v rozporu a zároveň právníce osoba nemá jiného člena orgánu, který by ji zastupoval, jde tedy vlastně o případ kolizního opatrovníka.¹⁰⁰ Za opatrovníka může soud jmenovat jen toho, kdo má způsobilost být členem statutárního orgánu právníce osoby.¹⁰¹ Zakladatelské právní jednání může určit konkrétní osobu, která má být pro takové situace jmenována, soud ji poté za opatrovníka ustanoví, pokud s tím taková osoba souhlasí (viz. § 488 NOZ).

Pro řízení o jmenování znalce a řízení ve věcech opatrovnictví právnických osob je místně příslušný obecný soud právníce osoby, o níž v řízení jde. Pro ostatní řízení je místně příslušným soud, u kterého je daná právníce osoba zapsána ve veřejném rejstříku, popř. pokud se do žádného takového nezapíše, tak soud, v jehož obvodu se nachází obecný soud této právníce osoby. Ve všech případech přitom platí, že se příslušnost posuzuje podle budoucího sídla právníce osoby, která se teprve zakládá.

Věcně příslušným je krajský soud pouze ve statusových věcech právnických osob a ve věcech opatrovnictví právnických osob, u kterých je kvůli komplikovanosti kladen větší důraz na zkušenosti a kvalifikovanost soudního aparátu, u zbytku náleží

---

⁹⁹ ŠTENGLOVÁ, I.; HAVEL, B.; CILEČEK, F.; KUHN, P.; ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 161, 162.

¹⁰⁰ SVEJKOVSKÝ J.; DEVEROVÁ, L. a kol. *Právníce osoby v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 110.

¹⁰¹ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 221, 325.

věcná příslušnost okresním soudům. Účastníci řízení se určují podle obecného ustanovení § 6 odst. 2 ZoZŘS a jsou jimi navrhovatel a ti, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno.¹⁰² Nutno zmínit, že do řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob může dle §8 odst. 1 písm. i) vstoupit státní zastupitelství.

Řízení je zpravidla zahajováno návrhem, byť v určitých specifických případech může soud rozhodnout i bez návrhu (např. dle § 90 odst. 2 ZoZŘS v řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby v případě, že soud rozhodne, že o rozhodnutí orgánu právnické osoby nejde, pokud se na něj hledí, jako by nebylo přijato).

Zákon vymezuje řadu případů obligatorního spojení řízení, které mají za cíl především hospodárnější a rychlejší průběh řízení. Jedná se např. o řízení o vyslovení neplatnosti rozhodnutí orgánu právnické osoby s každým dalším řízením o neplatnosti téhož rozhodnutí, k čemuž může dojít v případě, že více společníků se dovolává neplatnosti stejného usnesení valné hromady společnosti na základě § 191 ZoObchK. Vzhledem k tomu, že ZoZŘS stanovuje povinnost soudu taková řízení spojit, a zároveň ZoObchK přímo ve výše zmíněném paragrafu dává členovi právnické osoby lhůtu tří měsíců od chvíle, co se o předmětném rozhodnutí dozvěděl, k podání takového návrhu, musí soud logicky počkat, až tato lhůta uběhne všem, aby řízení mohl případně spojit. Z toho důvodu soud rozhodne až po uplynutí 3 měsíců od podání návrhu. Dále může dojít např. k tomu, že navrhovatel vezme svůj návrh zpět, což by vedlo k zastavení řízení. V takovém případě ovšem soud zkoumá, zda je zvláštní zájem ostatních členů právnické osoby, kteří však sami návrh nepodali, hodný právní ochrany a případně řízení nezastaví. Soud vydá zvláštní rozhodnutí, jehož obsahem je, o jakou věc se řízení vede, skutečnost, že má být zastaveno a že tomu lze předejít vstupem dalšího navrhovatele do řízení a jeho jednáním a nakonec poučení, které dává dalším navrhovatelům tříměsíční lhůtu ke vstupu do řízení, jinak se řízení zastaví, a toto rozhodnutí vyvěsí na své úřední desce. U řízení ve věci přeměny právnické osoby zákon stanovuje již zahájené jiné řízení ve věci přeměny právnické osoby, týkající se stejného odporce, jako překážku věci zahájené.¹⁰³

Soud zpravidla rozhoduje bez nařízení jednání, pokud není třeba provádět dokazování. Jedná-li se o řízení o právu na zápis statusu veřejné prospěšnosti, soud

¹⁰² WINTEROVÁ, A. A KOL. *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Linde Praha, 2011 s. 399.

¹⁰³ Srov. s § 53 odst. 2 zákona č. 125/2008 Sb.

taktéž může rozhodnout bez jednání. Je tomu tak proto, že v tomto případě je soudu dána poměrně krátká patnáctidenní lhůta na rozhodnutí. Takto krátká doba ovšem vyplývá ze skutečnosti, že k návrhu na zápis statusu veřejné prospěšnosti je navrhovatel povinen přiložit veškeré listiny podmiňující udělení statusu, čímž je práce soudu značně zjednodušena. Při zahájení řízení o odnětí statusu veřejné prospěšnosti je zákonem stanovena oznamovací povinnost soudu vůči tomu, kdo vede veřejný rejstřík, ve kterém je právnická osoba zapsána, a vůči příslušnému správci daně z příjmů (viz. § 87 ZoZŘS), protože status veřejné prospěšnosti poskytuje právnickým osobám různé nepřímé výhody¹⁰⁴ (spočívající např. v úlevách na dani z příjmů). Taktéž soud příslušnému veřejnému rejstříku obratem zašle případné rozhodnutí o odebrání takového statusu.¹⁰⁵

4.2.2 Řízení o některých otázkách týkajících se svěřenského fondu

Tento typ řízení je zcela novým a souvisí se vznikem tzv. svěřenského fondu (neboli tzv. *trustu*), který zavádí NOZ.

Svěřenský fond není ani právnickou osobou a ani věcí, jedná se jen označení zvláštní struktury práv k vydělenému majetku a práv k jeho správě. NOZ v ustanovení § 1488 odst. 1 stanovuje podmínky vzniku svěřenského fondu, jimiž jsou: existence smlouvy nebo pořízení pro případ smrti (na základě čehož lze svěřenské fondy rozlišovat co do způsobu vzniku na svěřenské fondy „*inter vivos*“ a „*mortis causa*“), obsahem kterých bude jednak vyčlenění určité části majetku zakladatele, určení účelu majetku, a mimo to ještě závazek správce tento majetek spravovat (ovšem, jak plyne z ustanovení § 1455 NOZ, není nutné konkretizovat osobu správce, je možné jen určit způsob určení správce, z ustanovení § 1452 následně vyplývá, že je možné zcela vynechat osobu správce, aniž by to způsobilo, že svěřenský fond nevznikne; stejně tak je možné určit za správce zakladatele nebo obmyšleného). Mimo to musí každý svěřenský fond mít vlastní statut, který zřídí sám zakladatel a musí mít formu veřejné listiny. Účel svěřenského fondu se rozlišuje na soukromý a veřejně prospěšný. Svěřenský fond soukromý může být zřizován ve prospěch určité konkrétní osoby (nebo alespoň určité osoby, tzv. obmyšleného), a nebo za jiným účelem, který sleduje soukromé zájmy nebo cíl (např. za účelem udržování určité stavby). Veřejně

¹⁰⁴ SMOLÍKOVÁ, K. Veřejná prospěšnost. *REKODIFIKACE & PRAXE*, 2013 roč. I., č. 1, s. 4-8.

¹⁰⁵ Pozn.: Zákon o statusu veřejné prospěšnosti byl dne 12. září 2013 zamítnut Senátem (zdroj k 27.2.2014: <http://cfoworld.cz/legislativa/zakon-o-statusu-verejne-prospesnosti-od-roku-2014-2646>). Vzhledem k tomu, že tento zákon měl upravovat podmínky, za kterých právnická osoba může tento status získat, nebude zatím možné se ho dožadovat soudně tak, jak s tím počítá ZoZŘS.

prospěšný svěřenský fond sleduje naopak cíl přispívání k obecnému blahu, např. ve vědě. Důvodů zániku svěřenského fondu je značné množství, z čehož o některých hovoří přímo zákon (např. uplynutím doby, na již byl fond zřízen) a některé lze logicky dovodit (např. vyčerpáním majetku). Jednou z příčin může být rozhodnutí soudu.¹⁰⁶

*„V případě trustu bude muset nově soud rozhodovat o jmenování správce, o odvolání správce, o jmenování osoby oprávněné dohlížet na správu svěřenského fondu, o uložení nebo zákazu určitého jednání svěřenskému správci, o pověření osoby zahájením nebo vedením řízení v zájmu svěřenského fondu, o zrušení svěřenského fondu, o nahrazení účelu fondu, o změně statutu nebo o převedení majetku.“*¹⁰⁷ Bylo zcela nezbytné vytyčit speciální ustanovení, která se budou týkat pouze svěřenského fondu, neboť se jedná o úplně nový druh instituce, který v českém právním řádu nejen že nemá obdobu, ale nelze ho ani vzdáleně přiřadit k jiným typům, např. právnických osob, protože je na to příliš odlišný. Zákonodárce pečlivě zařadil pouze ustanovení, která se týkají nejzákladnější problematiky procesní stránky řízení o svěřenském fondu, čímž zajistil, že se daná ustanovení budou moci vztáhnout na různorodé otázky týkající se svěřenského fondu.

Především bylo nutné upravit citlivě místní příslušnost soudu. Svěřenský fond není právnickou osobou (jak bylo řečeno výše), nemá sídlo a zároveň v sobě kumuluje různé osoby i rozmanité druhy majetku, nelze tedy místní příslušnost spojovat s nějakým z běžných hledisek jako je např. sídlo, místo nemovitosti apod. Zákon tudíž předpokládá dvě skutečnosti a to, že každý svěřenský fond má svého správce, a pokud jde např. o řízení o jeho jmenování, musí mít svěřenský fond alespoň zakladatele. V dalších řízeních upřednostňuje osobu svěřenského správce nad zakladatelem patrně z praktických důvodů, neboť svěřenský správce je v těsném vztahu s chodem svěřenského fondu. Zákon tedy stanovuje místně příslušným obecný soud svěřenského správce, popř. poslední obecný soud zakladatele. Věcná příslušnost je odvozována z obecného ustanovení §3 ZoZŘS a tedy, že jsou příslušnými v prvním stupni okresní soudy.

Vzhledem k tomu, že řízení je zahajováno vždy návrhem, musí být dle §6 odst. 1 ZoZŘS vždy navrhovatel. Dá se tedy odvodit, že zákon v ustanovení §95

---

¹⁰⁶ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 – 1474). Komentář.* 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1185 – 1222.

¹⁰⁷ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 42.

vyjmenovává osoby, z nichž jeden musí být logicky navrhovatelem a ostatní jsou osobami, které jsou také účastníky řízení. Jedná se o zakladatele svěřenského fondu, svěřenského správce, obmyšleného a osoby s právem dohledu nad správou fondu. Právo účastenství na řízení je založeno všem těmto osobám kvůli jejich blízkému vztahu k existenci svěřenského fondu.

Pravděpodobně proto, aby řízení bylo usnadněno, uvádí zákonodárce, že není třeba nařizovat jednání, pokud se nebude provádět žádné dokazování.

4.3 ŘÍZENÍ VE VĚCECH RODINĚPRÁVNÍCH

4.3.1 Řízení ve věcech manželských a partnerských

Řízení ve věcech manželských a partnerských nebyla v OSŘ ve znění platném k 31.12.2013 uceleně a samostatně upravena, byla upravena pouze formou různých dílčích procesních odlišností oproti „klasickému“ průběhu řízení.¹⁰⁸ Nový ZoZŘS tedy úpravu uceluje a systematizuje. Za manželství označuje NOZ trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, jenž stanoví zákon, za registrované partnerství lze považovat trvalé společenství dvou osob totožného pohlaví, které vzniklo taktéž způsobem stanoveným zákonem. NOZ sám ve společných ustanoveních staví tyto dva typy svazků na roveň, ale pouze, co se týká obecné části zákona a absolutních a relativních majetkových práv (nikoli tedy ustanovení o rodinném právu).¹⁰⁹ Do řízení ve věcech manželských a partnerských se řadí řízení o povolení uzavřít manželství, řízení ve statusových věcech manželských (řízení o určení, zda tu manželství je či není, o neplatnosti manželství, o rozvod manželství), řízení ve statusových věcech partnerských (řízení o určení, zda tu partnerství je či není, o neplatnosti partnerství, o zrušení partnerství).

4.3.1.1 Řízení o povolení uzavřít manželství

Zatímco v úpravě platné k 31.12. 2013 se v tomto řízení jednalo o udělení povolení k uzavření manželství nezletilému staršímu šestnácti let, lidem omezeným ve

---

¹⁰⁸ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 62.

¹⁰⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 241, 242.

způsobilosti k právním úkonům nebo lidem s duševní poruchou¹¹⁰, nyní hovoří zákon v tomto směru výhradně jen o nezletilých osobách starších šestnácti let, kterým je v řízení přiznána plná procesní způsobilost. Řízení je zahajováno na návrh nezletilého hodlajícího uzavřít manželství, přičemž účastníky je navrhovatel, jeho zákonní zástupci a nově i osoba, se kterou navrhovatel zamýšlí uzavřít manželství¹¹¹. V řízení soud vyslechne minimálně navrhovatele a osobu, se kterou by manželství mělo být uzavřeno. Při vyslýchání účastníka s omezenou svéprávností soud vyloučí všechny ostatní osoby kromě důvěrníka dané osoby (k pojmu více viz. výše), ale i ten může být vyloučen, pokud by jeho přítomnost znemožňovala naplnění účelu výslechu. Meritorní rozhodnutí má formu rozsudku, ve kterém soud přesně jmenuje osobu, které je uzavření manželství povolováno, a stejně tak i osobu, se kterou je povoleno uzavření manželství.

4.3.1.2 *Řízení ve statusových věcech manželských/partnerských*

Obecné ustanovení § 371 a § 399 taxativně vyjmenovává řízení, která spadají do této kategorie a stanovuje pro všechna tato řízení rozsudek jakožto formu rozhodnutí ve věci samé. Pododdíl 3, který upravuje řízení ve statusových věcech partnerských, přímo stanovuje, že se pro tato řízení obdobně použijí ustanovení pro řízení ve statusových věcech manželských. Rozdílná je tedy pouze terminologie (když např. místo řízení o rozvod manželství se zde používá název řízení o zrušení partnerství) a také při aplikaci právních norem bude nezbytné odrážet odlišnosti mezi institutem manželství a registrovaného partnerství (např. se pravděpodobně nebude uplatňovat ustanovení § 378, kdy zákon ukládá soudu vyřešit právní poměry společných nezletilých dětí manželů).

4.3.1.3 *Řízení o určení, zda tu manželství je či není a o neplatnost manželství*

K pochopení odlišnosti mezi těmito dvěma druhy řízení je nutné vysvětlit rozdíl mezi tzv. zdánlivým manželstvím (o které jde v řízení o určení, zda tu manželství je či není) a neplatným manželstvím. U zdánlivého manželství totiž nikdy nebyly dány předpoklady již pro samotný vznik manželství, takže se na manželství bude pohlížet, jako by nikdy nebylo uzavřeno. Předpokladem, který nebyl dán a zapříčinil tak, že manželství nikdy nevzniklo, může být např. že u jedné z osob, které

¹¹⁰ DAVID, L.; IŠTVÁNEK, F.; JAVŮRKOVÁ, N.; KASÍKOVÁ, M.; LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. Díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 1. vyd., 2009, s. 995, 996.

¹¹¹ Srov. § 194 odst. 2 OSŘ ve znění platném k 31.12. 2013 s § 368 odst. 1 ZoZRS.

mínili uzavřít manželství, nebyla v projevu vůle o vstupu do manželství splněna je z náležitostí, na kterých se trvá, aby manželství dle zákona vzniklo, takže např. byl projev vůle proveden v žertu.¹¹² Dle § 678 NOZ zdánlivé manželství prohlásí soud za neexistující i bez návrhu. Naopak neplatné manželství podle zákona vzniklo, bylo považováno za platné, ale později bylo ze zákonných důvodů prohlášeno za neplatné. Příkladem může být např. uzavření manželství již vdanou ženou. Na takové manželství se ovšem rovněž pohlíží, jako by nikdy nebylo uzavřeno.

V řízení o určení, zda tu manželství je či není a o neplatnost manželství je místní příslušnost dána soudu, v jehož obvodu manželé měli poslední společné bydliště, pokud v tomto obvodu stále bydlí alespoň jeden z nich, a dále stanoví soud dvě alternativy, pokud takového soudu není a to obecný soud toho manžela, jenž k zahájení řízení nepodal návrh, a nebo nakonec obecný soud manžela – navrhovatele. Zahájení řízení lze rozlišovat podle toho, zda jej může soud zahájit z moci úřední (např. řízení o neplatnost manželství z důvodu sňatku mezi sourozenci) či zda jej zahajuje výhradně na návrh jednoho z manželů (a to v případě, že projev vůle manžela – navrhovatele byl učiněn v nátlaku, v omylu apod.) a nebo zda může návrh k zahájení řízení podat kdokoli, kdo má na věci právní zájem (např. řízení o neplatnost manželství z důvodu zákonné překážky při jeho uzavření). Účastníky ve všech typech řízení jsou manželé (pod kterými se rozumí i „zdánliví manželé“, protože u zdánlivého manželství se nemůže jednat o faktické manžele, když samotné manželství nikdy nevzniklo).¹¹³ Může se stát, že jeden z manželů (nebo oba) ztratí v průběhu řízení způsobilost být jeho účastníkem, soud potom řízení zastaví. Odlišně zákon upravuje postup při smrti jednoho z manželů v řízení o neplatnosti manželství z důvodu vynuceného projevu vůle či z omylu v totožnosti snoubence nebo omylu v povaze sňatečného právního jednání. Pokud v takovém řízení zemře manžel – navrhovatel, soud v řízení pokračuje, navrhnou-li to jeho potomci. Pokud ovšem zemře druhý manžel, soud pokračuje v řízení vždy. Pokaždé přitom ustanoví zemřelému opatrovníka pro účely řízení (viz. 376 ZoZŘS). Nová úprava stanovuje nově následek za nedostavení se k nařízenému jednání bez včasné a řádné omluvy. V takovém případě soud jednání zastaví, neboť se má za to, že navrhovatel nemá zájem na pokračování v řízení a pravděpodobně chce zachovat manželství. Jinak by tomu bylo, pokud by se jednalo o řízení, které je možné zahájit i z moci úřední, tam by soud v řízení pokračoval. Zákon také zakotvuje povinnost soudu neprodleně ošetřit právní

---

¹¹² Zdroj k 10.3.: <http://zakonyvkapse.cz/dictionary/zdanlive-manzelstvi/>.

¹¹³ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 65.

vztahy „zdánlivých manželů“ vůči jejich společnému dítěti a to tím způsobem, že ihned po určení, že jejich manželství neexistuje, věc předá soudu příslušnému k rozhodnutí o otcovství a úpravě práv a povinností k nezletilému dítěti.¹¹⁴ Proti rozsudku v řízení o určení, zda tu manželství je či není a o neplatnost manželství je přípustné odvolání.

4.3.1.4 Řízení o rozvod manželství

Přestože zařazení řízení o rozvod manželství do ZoZŘS někteří uznávají autoři kritizují¹¹⁵, nejeví se toto zařazení jako zcela neopodstatněné. I když je pravdou, že při zjišťování důvodů rozvratu manželství se toto řízení jeví jako sporné, může soud tyto příčiny nezjišťovat za splnění podmínek v § 757 NOZ, a tím pádem se řízení stává absolutně nesporné povahy. Toto ustanovení vychází mimo jiné ze skutečnosti, že oba manželé s rozvodem souhlasí a chtějí ho, takže by kontradiktorní postavení účastníků řízení bylo nesmyslné. Vzhledem k tomu, že se tedy jedná o druh řízení, který má řadu odchylek od klasického sporného řízení, je jeho zařazení do ZoZŘS správné.¹¹⁶

Úprava se, co se týče místní příslušnosti soudu pro řízení o rozvod a účastníků řízení, shoduje s úpravou předchozích typů řízení ve statusových věcech manželských. Řízení o rozvodu manželství je možné zahájit jen na návrh, přičemž u rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu manželství může takový návrh podat jak jeden z manželů tak i oba společně. Cílem je, aby se manželé nemuseli uměle stavět do pozice žalobce a žalovaného, když jsou na rozvodu dohodnuti a chtějí ho iniciovat spolu.¹¹⁷ Současně ZoZŘS přiznává ve svém ustanovení § 384 odst. 2 právo druhému z manželů, který se připojil k dříve podanému návrhu prvního manžela, aby měl v řízení postavení druhého navrhovatele, neboť se bude v řízení postupovat, jako by bylo zahájeno společným návrhem manželů. Je tomu tak proto, že rozvodové řízení je řízení charakteru *iudicium duplex*¹¹⁸.

Ztráta způsobilosti být účastníkem řízení vede k obligatornímu zastavení řízení. K zastavení řízení naopak nevede zpětvzetí návrhu navrhovatelem, když se zpětvzetím z důležitých příčin druhý manžel nesouhlasí, a stejně tak pokud vezme společný návrh

¹¹⁴ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 65.

¹¹⁵ WINTEROVÁ, A. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 23-24, s. 836 – 840.

¹¹⁶ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013, s. 165, 166

¹¹⁷ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 66-67.

¹¹⁸ *Iudicium duplex* = řízení, kde účastníci na obou stranách sporu mají zároveň postavení žalobce i žalovaného (zdroj: usnesení Ústavního soudu ze dne 3.6. 2010 II.ÚS 902/10).

zpět jen jeden z manželů. K projednání soud vždy nařizuje jednání, ve kterém by měl proběhnout výslech obou manželů, ledaže by bylo velice obtížné. Při jednání by se soud měl snažit přimět manžele k odstranění příčin rozvratu manželství a k usmíření. Soud v řízení obvykle provádí pouze důkazy navržené účastníky, jiné důkazy provede zejména, pokud jimi má zjistit zájmy nezletilého dítěte manželů na trvání manželství, a které by zapříčiňovaly nemožnost rozvedení byť rozvráceného manželství.¹¹⁹ Zmeškání jednání i třeba jen jedním z navrhovatelů má za následek zastavení řízení, ledaže by přítomný manžel prohlásil, že na projednání trvá. ZoZŘS stanovuje novou obligatorní náležitost rozsudku, kterým se manželství prohlašuje za rozvedené, a to poučení toho manžela, jenž při uzavření manželství přijmul příjmení manžela druhého, o možnosti zpětného přijetí svého dřívějšího příjmení. Jestliže se nejedná o případ, kdy soud vyhoví společnému návrhu účastníků na rozvod manželství, je přípustné odvolání proti rozsudku.

4.3.2 Předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí

Pojem „domácí násilí“ nelze jednoznačně definovat, neboť různí autoři tento pojem vymezují různě. Lze však shrnout čtyři znaky domácího násilí, které mohou usnadnit pochopení tohoto pojmu. Jedná se o: výskyt násilných incidentů, opakovanost takových incidentů doprovázená rostoucí intenzitou, přičemž v daném násilném vztahu jsou jasně a stabilně rozděleny role násilníka a ohroženého.¹²⁰ Zkráceně jsou tedy čtyřmi prvky domácího násilí: násilí, opakovanost, eskalaci a asymetričnost.¹²¹ Obecně autoři považují za rizikové faktory mezi partnery vztahovou nespokojenost, nevyrovnané mocenské rozložení sil, konfliktní životní styl a především útoky na partnerovu sebedůvěru, neboť právě snížená sebedůvěra často vede k agresivní reakci.¹²²

4.3.2.1 Předběžné opatření

Místně příslušným soudem k řízení o vydání předběžného opatření ve věcech domácího násilí je obecný soud navrhovatele, neboť výsledkem řízení musí být co nejrychlejší zákrok vůči předpokládanému utiskovateli a proto by měl mít navrhovatel

---

¹¹⁹ Srov. § 755 odst. 2 NOZ.

¹²⁰ ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 129.

¹²¹ Čírtková, L. Domácí násilí Fakta a paradoxy. Sociální práce. *Asociace vzdělavatelů v sociální práci* [online]. 2006, č. 02, s. 61 [cit. 14.3.2014] Dostupné na WWW: <http://www.socialniproce.cz/soubory/2006-2-090221133657.pdf>.

¹²² VOŇKOVÁ, J.; HUŇKOVÁ, M. a kol. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: profem, 2004, s. 57.

co nejbliže k soudu. K zahájení řízení je třeba podat návrh, jehož náležitosti jsou zákonem podrobně stanoveny. Jedná se především o popsání všech významných skutečností, které dokazují, že společné bydlení navrhovatele a odpůrce je nesnesitelné kvůli ať už fyzickému nebo psychickému násilí páchanému na navrhovateli nebo jiné osobě, která sdílí společnou domácnost, anebo skutečností dokazujících nežádoucí sledování či obtěžování navrhovatele. Navrhovatelem přitom může být i nezletilý, jehož jménem návrh fakticky podá buď jeho zákonný zástupce, nebo orgán sociálně právní ochrany dětí anebo advokát, kterému nezletilý, k tomu přiměřeně rozumově a mravně vyspělý, udělil plnou moc. Upustilo se od obligatorního jmenování kolizního opatrovníka a to pravděpodobně proto, že by to řízení mohlo zbytečně prodlužovat. Navíc je přiznána nezletilému staršímu šestnácti let plná procesní způsobilost. Navrhovatelem může taktéž být osoba zletilá, avšak omezená na svéprávnosti, jejímž jménem v takovém případě podá návrh její opatrovník nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností. Toto ustanovení zákona pamatuje především na případy, kdy je odpůrcem buď zákonný zástupce nezletilého nebo opatrovník ne zcela svéprávného člověka, a dává takovým osobám alternativní možnosti, jak se domoci soudní ochrany.

Soud je o návrhu povinen bezvýjimečně rozhodnout bez jednání do čtyřiceti osmi hodin od jeho podání. Pokud návrhu soud vyhoví, nařídí odpůrci především (jedná se tedy o demonstrativní výčet) opuštění společného bydlení a jeho blízkého okolí, nezdržování se v a nevstupování do společného obydlí, zdržení se setkávání s navrhovatelem stejně jako zdržení se nežádoucího sledování či obtěžování navrhovatele. Zároveň musí soud v rozhodnutí poučit odpůrce o jeho oprávnění odebrat si ze společného bydlení svoje cennosti, osobní doklady a věci sloužící osobní potřebě a oprávnění vyzvednout si i během trvání předběžného opatření věci nezbytné k jeho povolání nebo podnikatelské činnosti. Navrhovatele soud poučí o dalších možnostech osobní ochrany, včetně možnosti prodloužení trvání předběžného opatření (které jinak trvá jeden měsíc od vykonatelnosti rozhodnutí), a zejména mu doporučí podat návrh na zahájení řízení ve věci samé. Zákon je poněkud nejasný v tom, o jaké řízení ve věci samé by se mělo jednat. Lze se jen domnívat, že se bude jednat o takové řízení, jenž je přímo spjaté s daným problémem, resp. s jeho řešením (tedy např. řízení o rozvod manželství).¹²³ Rozhodnutí je vykonatelné jeho vydáním. Pokud odpůrce porušuje povinnosti uložené mu předběžným opatřením, nejenom že soud může přistoupit k výkonu rozhodnutí, ale zároveň se tím odpůrce dopouští trestného činu

---

¹²³ KRÁLÍČKOVÁ, Z.; ŽATECKÁ, E.; DÁVID, R.; KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí. Skripta*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 71, 72.

maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle §337 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.¹²⁴ Proti rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření je přípustné odvolání, které soud prvního stupně musí předložit odvolacímu soudu do patnácti dnů od jeho podání, a odvolací soud o něm rozhodne do sedmi dnů od předání věci.

4.3.2.2 Prodloužení předběžného opatření

Institut prodloužení předběžného opatření slouží pro situace, kdy se původní navrhovatel cítí být stále ohrožen původním odpůrcem a doba jednoho měsíce se mu jeví jako příliš krátká. Je tedy oprávněn podat návrh na prodloužení doby trvání původního předběžného opatření, přičemž se tato doba automaticky prodlužuje až do rozhodnutí o prodloužení předběžného opatření. Nikdy však doba trvání předběžného opatření nesmí v součtu přesáhnout dobu šesti měsíců, po té předběžné opatření zaniká. K projednání návrhu na prodloužení dřívějšího předběžného opatření by měl soud nařídít jednání, přičemž musí respektovat dvě základní lhůty: jednak dvouměsíční lhůtu pro rozhodnutí o návrhu od jeho podání, a jednak minimálně tři denní nutnou lhůtu k přípravě účastníků na jednání. V řízení soud hodnotí zejména, zda-li trvá stav ohrožující navrhovatele a i např. zda je již trvale řešena otázka společného soužití v jiném probíhajícím řízení.¹²⁵ Vzhledem k tomu, že předběžným opatření je vážně zasahováno do práv odpůrce, především tedy do vlastnických a ústavně garantovaného práva na bydlení (dle čl. 11 odst. 1 a čl. 12 odst. 1 Listiny základních práv a svobod), může soud prodloužit trvání předběžného opatření jen o dobu nezbytně nutnou. Jestliže ale např. navrhovatel neprokáže svůj vlastnický vztah ke společnému obydlí, prodlouží soud dobu trvání předběžného opatření jen z důvodů zvláštního zřetele hodných (např. nemožnost změny bydliště navrhovatele vzhledem k jeho špatné finanční situaci). Je nutno si uvědomit, že předběžné opatření nepotvrzuje fakticky, že odpůrce je opravdu násilníkem, stále je do určité míry pravděpodobné, že návrh není založen na absolutní materiální pravdivosti a že tedy může docházet k nemístné ostrakizaci odpůrce.¹²⁶

Před zánikem předběžného opatření uplynutím zákonem stanovené maximální doby trvání může být předběžné opatření zrušeno na návrh soudem. Zamítne-li ale

---

¹²⁴ ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 136.

¹²⁵ Důvodová zpráva ZoZRS, s. 71.

¹²⁶ ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 131.

soud takový návrh, může být znovu podán až po třech měsících od právní moci rozhodnutí o zamítnutí.

4.3.3 Řízení o určení a popření rodičovství

Nová právní úprava zachovává systém zákonných domněnek¹²⁷ při určování otcovství a doplňuje ho navíc o domněnku u umělého oplodnění svobodné ženy. Při určování otcovství se pracuje se třemi domněnkami, přičemž mají pevně dané pořadí, takže se nejdříve použije první domněnka, když tu nelze uplatnit, použije se druhá domněnka a až když ani první a ani druhou domněnku nelze aplikovat, použije se třetí domněnka. Co se týče určování mateřství, i nadále platí, že jediným relevantním faktem k jeho určení, je porod.

První domněnka otcovství prospívá manželovi matky. Za otce dítěte narozeného v manželství nebo do lhůty tři sta dní od zániku manželství (není důležité, jestli zaniklo rozvodem, prohlášením za neplatné nebo např. prohlášením manžela za mrtvého). Tato domněnka vždy svědčí pozdějšímu manželovi, takže pokud se matka dítěte hned po zániku manželství znovu provdala, nepoužije se k určení otcovství dané lhůty. Na pomezí mezi první a druhou domněnkou otcovství stojí nová domněnka otcovství svědčící muži, jenž dal souhlas k umělému oplodnění neprovdané ženy. Pokud se dítě narodí mezi sto šedesátým a třístým dnem od umělého oplodnění, považuje se za otce takovýto muž a není přitom důležité, jaký genetický materiál byl fakticky použit. Jako druhá domněnka nastupuje domněnka, že otcem dítěte je ten, o němž to souhlasně prohlásili matka dítěte a on sám. Jedná se tedy vždy o případy neprovdané ženy (jinak by se použila první domněnka) a může být takto určeno otcovství i k zatím nenarozenému dítěti. V případě, že se narodilo dítě neprovdané matce, nikoli pomocí umělého oplodnění, a nebo ženě provdané, u jejíhož dítěte bylo otcovství úspěšně pravomocně popřeno, a zároveň se žádný muž za otce dítěte neprohlašuje (a nebo s jeho prohlášením nesouhlasí matka dítěte), je možné určit otcovství soudem. Zajímavé je, že není stanovena žádná lhůta, do kdy je možné podat

---

¹²⁷ Pozn.: V tomto případě se jedná o tzv. vyvratitelné právní domněnky neboli zákonné konstrukce, které vycházejí z obecné životní zkušenosti, ovšem které ve výsledku nemusí být založeny na pravdě a proto se u nich připouští důkaz opaku (Zdroj: GERLOCH, A. *Teorie práva*. 3.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 205, 206).

návrh na určení otcovství soudem, lze to tedy kdykoli za života dítěte, resp. i po jeho smrti prostřednictvím jeho potomka majícího právní zájem na určení otcovství.¹²⁸

4.3.3.1 Určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů

Tento proces není řízením v klasickém smyslu, protože soud zde nevydává meritorní rozhodnutí a jeho faktickým výsledkem je protokol. Místně příslušný je pro tento druh řízení obecný soud dítěte s alternativní možností, když nelze určit obecný soud dítěte, obecného soudu matky. Rozlišují se případy, kdy je matkou neprovdaná žena, a případy, kdy je matka rozvedena nebo její manželství bylo prohlášeno za neplatné.

V první situaci se k tomuto postupu přistoupí, když tedy nelze určit otcovství podle první zákonné domněnky, ani případně na základě souhlasného prohlášení na matričním úřadě. Role soudu spočívá především ve vyslechnutí domnělého otce a zjištění, zda tvrzení matky, že je otcem jejího dítěte, uznává. Pokud ano, sepíše soud o všem protokol a učiní oznámení příslušnému matričnímu úřadu. Když ale údajný otec s takovým prohlášením nesouhlasí a matka nepodá návrh na určení otcovství, soud může (ale nemusí, což je novinkou¹²⁹) jmenovat dítěti opatrovníka, který poté podá návrh na zahájení takového řízení a bude v něm dítě zastupovat.

V druhé situaci se jedná o určení otcovství k dítěti, které se narodilo v mezidobí od podání návrhu na zahájení řízení o rozvodu manželství (nebo o neplatnost manželství) a třístým dnem po rozvodu (nebo po prohlášení manželství za neplatné). Vždy je přitom nutno vyčkat pravomocného rozhodnutí ve věci rozvodu či prohlášení manželství za neplatné a pokud by došlo k zastavení takového řízení nebo pravomocnému zamítnutí návrhu na takové řízení, soud řízení o určení otcovství zastaví. Dá se tedy říci, že řízení o určení otcovství po rozvodu nebo prohlášení manželství za neplatné má jakousi akcesorickou povahu k takovým řízením. Návrh k zahájení řízení o určení otcovství může podat kdokoli z budoucích účastníků řízení, tedy matka dítěte, manžel (popř. bývalý manžel) či muž prohlašující se za otce, a to ve lhůtě jeden rok od narození dítěte (patrně je tomu tak proto, že se rozvodové řízení může nečekaně protáhnout). Určení otcovství se zde sestává z dvou jednání: popření otcovství původního otce za souhlasného prohlášení matky (resp. neprotestování) a

¹²⁸ NOVOTNÝ, P.; IVIČIČOVÁ, J.; SYRŮČKOVÁ, I.; VONDRÁČKOVÁ, P. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 99 – 110.

¹²⁹ ŠÍNOVÁ, R.; ŠMÍD, O.; JURÁŠ, M. a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 129.

poté přiznání otcovství opravdovým otcem za souhlasného prohlášení matky.¹³⁰ Soud následně deklaruje, že před ním provedená prohlášení jsou v souladu se skutečností a byla učiněna ze svobodné vůle účastníků. O všem je soudem vyhotoven protokol a opět dochází k oznámení příslušnému matričnímu úřadu.

V obou případech je soud povinen vyslechnout i samotné dítě, pokud je dítě již natolik vyspělé, aby celé problematice porozumělo. Dále soud zkoumá, jestli domnělý otec nečiní prohlášení pod nátlakem a zda jsou oba rodiče plně svéprávní (případně domnělému otci stanoví opatrovníka, jen ale pokud je to nutné, pokud je ovšem matka omezená na svéprávnosti, nelze vůbec určit otcovství souhlasným prohlášením, viz. 781 NOZ).

4.3.3.2 Řízení o určení a popření otcovství

Tento typ nesporného řízení je možné zahájit jen návrh, a to na návrh matky, dítěte, domnělého otce¹³¹. Z této podmínky ovšem ZoZŘS stanovuje dvě výjimky. První výjimka reflektuje hmotněprávní úpravu NOZ¹³² pro případy tzv. zdánlivého manželství (viz. výše). Druhá výjimka sleduje zájmy a základní lidská práva dítěte a staví je nad práva matky. V tomto případě lze řízení zahájit i ex offio, pokud bylo otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů, ale prohlášený otec nemůže být evidentně opravdovým otcem. Soud zároveň sistuje výkon rodičovských práv.

Účastníky řízení jsou matka dítěte a domnělý otec, resp. muž, jehož otcovství se v řízení popírá. Není přitom vyloučeno, že bude mužských účastníků na řízení více.¹³³ Jedná-li se v řízení o určení nebo popření otcovství zemřelého muže (popř. domnělý otec, který nebyl návrhovatelem, zemře v průběhu řízení), vystupuje v řízení jako účastník opatrovník, který byl ustanoven tomuto zemřelému. Pokud ovšem po zahájení řízení zemře návrhovátelem a jiná osoba oprávněná k podání návrhu neprojeví v soudem určené lhůtě zájem na pokračování řízení, je řízení zastaveno.¹³⁴ Pokud je tedy návrhovatelem domnělý otec, který následně zemře, tak soud vyzve matku a dítě, zda si přejí v řízení pokračovat. Jestliže se matka ani dítě nevyjádří v určené lhůtě nebo s pokračováním nebudou souhlasit, soud zastaví řízení.

¹³⁰ Důvodová zpráva NOZ, s. 193.

¹³¹ Srov. § 54 zákona č. 94/1963 Sb.

¹³² Srov. s §679 odst. 1 NOZ: „*Neprodleně poté, kdy soud určí, že manželství není, rozhodne soud o otcovství ke společnému dítěti i o povinnostech a právech rodičů k němu.*“.

¹³³ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 73.

¹³⁴ ŠÍNOVÁ, R.; ŠMÍD, O.; JURÁŠ, M. a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 132.

Řízení o určení otcovství se obligatorně spojuje s řízením o péči o nezletilé dítě a o výživě nezletilého dítěte (viz. níže), aby byly okamžitě chráněny veškeré právní zájmy dítěte. Ve vztahu k řízení o určení otcovství vytváří určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů překážku věci rozhodnuté a má za následek zastavení řízení o určení otcovství.

Popěrná lhůta pro manžela vůči dítěti narozenému v manželství se v hmotněprávní úpravě NOZ výrazně mění. Nově bude stanovena jak subjektivní lhůta, tak lhůta objektivní. Subjektivní lhůta šesti měsíců se odvíjí od okamžiku, kdy se manžel dozvěděl o skutečnostech, zakládajících pochybnosti, zda je skutečně on biologickým otcem dítěte. Objektivní lhůta šesti let počíná běžet od narození dítěte. NOZ tak reaguje především na nález Ústavního soudu, který vyslovil nesoulad původního ustanovení § 57 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině s ústavním pořádkem.¹³⁵ Uplynula-li popěrná lhůta, může soud, pokud je to nezbytné pro zájmy dítěte a veřejný pořádek, do čtyř měsíců od podání návrhu na zahájení řízení prominout zmeškání lhůty. ZoZŘS tak rovněž navazuje na hmotněprávní úpravu NOZ, v jejímž souladu je vypuštěna dřívější nutná ingerence státního zastupitelství.¹³⁶

4.3.3.3 Řízení o určení a popření mateřství

Úprava nesporných řízení počítá i s možností řízení o určení nebo popření mateřství, byť jich pravděpodobně nebude v praxi tolik jako řízení týkající se otcovství. Proto se subsidiárně použijí ustanovení týkající se určení a popření otcovství.

4.3.4 Řízení ve věcech osvojení

NOZ vysvětluje pojem osvojení jako přijetí cizí osoby za vlastní, k čemuž Ondřej Frinta dodává ještě druhý význam pojmu osvojení, založený na obecné řeči a tedy: „označení procesu, jehož cílem a výsledkem je založení vztahu mezi osvojencem

---

¹³⁵ Srov. s nálezem Ústavního soudu Pl. ÚS 15/09 ze dne 8.7. 2010: „*Napadené ustanovení omezuje možnost podání žaloby na popření otcovství na dobu šesti měsíců ode dne, kdy se manžel matky dozvěděl, že se jí narodilo dítě. Je zcela zřejmé, že v drtivé většině případů, na které dopadá toto ustanovení, bude den, kdy se manžel dozví o narození dítěte, totožný se dnem narození. Při takovémto vymezení popěrné lhůty je však zcela popřena relevance okamžiku, kdy se osoba, jejíž otcovství bylo založeno na základě domněnky otcovství manžela matky, dozví relevantní skutečnosti zpochybňující její otcovství. Je přitom zřejmé, že teprve od tohoto okamžiku má právní otec dítěte skutečnou možnost posoudit další důsledky takového zjištění pro svůj osobní život, včetně možnosti obrátit se na příslušný orgán veřejné moci s návrhem na popření otcovství ve lhůtě pro podání žaloby na popření otcovství.*“

¹³⁶ Srov. s § 62 odst. 1 a 2 zákona č. 94/1963 Sb.

a osvojitelem¹³⁷ Zákon o zvláštních řízeních soudních rozděluje řízení ve věcech osvojení na řízení ve věcech osvojení nezletilého a na řízení o osvojení zletilého.

4.3.4.1 *Řízení ve věcech osvojení nezletilého*

Jak již název napovídá použitím plurálu, řízení ve věcech osvojení nezletilého tvoří jakýsi soubor jednotlivých dílčích řízení, která vyžadují vlastní rozhodnutí a která jsou demonstrativně vyjmenovaná v § 427 ZoZŘS (jedná se např. o řízení o utajení osvojení nebo o určení, zda je třeba souhlasu rodičů k osvojení). V praxi to bude vypadat tak, že pro jednoho osvojence bude založen jeden spis, ve které dále budou evidovány spisy o dílčích řízeních, přičemž spis bude založen při podání návrhu na zahájení v pořadí prvního dílčího řízení a může být založen už jen pouhým prohlášením biologických rodičů o udělení souhlasu k osvojení.

Místně příslušným soudem pro řízení ve věcech osvojení je obecný soud osvojence (neboli toho, kdo je osvojován). Pokud se jedná o řízení o předání dítěte do péče před osvojením a předání se má uskutečnit do ciziny, bude místně příslušný soud, v jehož obvodu se nachází Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

Řízení obecně lze zahájit jen na návrh a to na návrh osoby, která chce nezletilého osvojit, pokud se jedná o osvojení do ciziny, je nutné připojit k takovému návrhu ještě rozhodnutí příslušného orgánu veřejné moci o souhlasu s osvojením (viz. § 796 odst. 1 NOZ). Zákon ovšem dále hovoří o jistých výjimkách, kdy bude určité dílčí řízení zahájeno i z moci úřední. První takovou výjimkou je řízení o odtajnění např. identity biologického rodiče za splnění podmínky, že takové odtajnění odůvodňuje velmi závažná situace ohrožující osvojence na životě či zdraví (např. při nutné transplantaci ze strany biologického rodiče, zjištění genetické predispozice apod.). Druhou výjimkou je situace, kdy soud zahájí ex offio řízení o nařízení dohledu nad osvojitelem a osvojencem na určitou potřebnou dobu, pokud je to vzhledem k okolnostem nutné (jedná se např. o případy, kdy se objeví poruchy chování osvojenců nebo podezřelé chování osvojitelů). Dohled vykonává stát obvykle prostřednictvím orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Účastníky řízení je vždy osvojenec a jeho zákonný zástupce. V ostatních dílčích řízeních, s výjimkou řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů k osvojení, je účastníkem také osvojitel, popř. i jeho manžel, pokud k osvojení musí dát souhlas.

---

¹³⁷ FRINTA, O. Osvojení (nejen) v návrhu nového OZ. *Právník*. 2007, roč. 146, č. 9, s. 961.

Rodiče osvojenec jsou účastníky vždy, pokud je nevylučuje jako účastníky přímo zákon¹³⁸, plná procesní způsobilost je přiznána rodiči staršímu šestnácti let. Nezletilý osvojenec bude v řízení zastoupen opatrovníkem, kterým soud obvykle ustanoví orgán sociálně právní ochrany dětí, protože řízení stejně probíhá za jeho součinnosti. Je však nutno zabránit kolizi zájmů orgánu sociálně právní ochrany dětí a osvojenec, neměl by opatrovníkem být orgán sociálně právní ochrany dětí, pokud takový dal podnět nebo přímo návrh na zahájení řízení.¹³⁹

NOZ stanoví jako nutný předpoklad pro úspěšné osvojení, že mezi osvojenecem a osvojitelem musí být vztah shodný (alespoň v základech, neboť nelze očekávat, že vztah budovaný mezi biologickými rodiči a jejich dětmi od jejich narození lze založit během krátké péče před osvojením¹⁴⁰) vztahu mezi biologickými rodiči a jejich dítětem a osvojení musí být vždy v souladu se zájmy nezletilého (ovšem lze říci, že v zájmu dítěte vždy bude umožnění rozvíjení po stránce duševní, fyzické, morální, duchovní, sociální, získat dobré vychování apod.)¹⁴¹. V řízení o osvojení musí dále věc zkoumat pomocí výsledku biologických rodičů a to i pokud nejsou účastníky řízení (z čehož jsou ovšem opět stanoveny výjimky, např. když není rodič schopný projevit svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání anebo je ovládnout) a dále výsledku manžela osvojitele.

Hmotněprávní úprava pamatuje jednak na předadopční péči a jednak na zcela stranou stojící faktickou péči pečovatele o dítě, kdy je jemu předáno ihned poté, co dali rodiče souhlas s osvojením nebo co to dovolí zdravotní stav dítěte. Pečovatel zde nemá oprávnění jednat za dítě, pouze při řešení každodenních záležitostí menšího významu, rodičovská práva tedy nadále plně náleží rodičům dítěte. Soud přitom před předáním dítěte do takové péče musí provést stejné šetření jako při rozhodování o předadopční péči (tedy v tzv. řízení o předání dítěte do péče před osvojením). Pečovatel musí být připraven na možnost, že bude muset dítě kdykoli vydat zpět,

---

¹³⁸ Pozn.: Čemuž se věnuje § 432 ZoZŘS, jedná se např. o případy, kdy byl biologický rodič zbaven rodičovské odpovědnosti a současně i práva dát souhlas k osvojení; naopak hned následující ustanovení zákona upravuje povinnost soudu opětovně jednat s biologickým rodičem dítěte jako s účastníkem řízení např. pokud byl práva účasti na řízení zbaven díky tomu, že udělil souhlas k osvojení svého dítěte ještě před zahájením řízení o osvojení, typicky když se matka hned po porodu „vzdá“ svého dítěte, avšak následně souhlas účinně odvolal – podmínky odvolání souhlasu s osvojením stanovuje hmotněprávní úprava, tedy NOZ, jednou z nich může být např. že od udělení souhlasu ještě neuběhly tři měsíce.

¹³⁹ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 75.

¹⁴⁰ Důvodová zpráva NOZ, s. 198.

¹⁴¹ Náhradní výchova dětí: možnosti a meze. In *Kolokvium I., Sborníky 39.* 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2008, s. 42.

pokud se změní okolnosti¹⁴². Tento druh péče se uplatní např. v případech, kdy se očekává, že biologičtí rodiče nebudou projevovat dostatečný zájem o dítě a tedy bude přistoupeno k osvojení.

Řízení ve věcech osvojení se musí přerušit, jestliže byl podán návrh na určení otcovství nebo návrh na svěřeni dítěte do péče jiné osoby, která se prohlašuje být blízkým příbuzným dítěte. Blízký příbuzný dítěte, u něž bylo rozhodnuto, že není třeba souhlasu rodičů k jeho osvojení, může rovněž během řízení ve věcech osvojení prohlásit, že chce a je schopen dítě opatrovat. Potom soud zahájí řízení o svěřeni dítěte do péče jiné osoby a přeruší stávající řízení ve věcech osvojení. Do řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů s osvojením, může rovněž vstoupit státní zastupitelství (viz. § 8 odst. 1 písm. a) ZoZŘS).

V řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů k osvojení, o nařízení dohledu nad úspěšností osvojení a v řízení o osvojení rozhodne soud rozsudkem. Osvojením zanikají příbuzenské vztahy v biologické rodině osvojence a naopak vznikají v rodině osvojitele (jedinou výjimkou je, že osvojenec nadále nemůže uzavřít manželství se svým příbuzným, viz. § 685 NOZ). V řízení o osvojení (jak u vyslovení osvojení, tak u zrušení osvojení) musí soud uvést i příjmení, jenž bude mít osvojenec.¹⁴³ Osvojenec má ovšem právo vyjádřit se ke svému příjmení a nesouhlasit s jeho změnou. V takovém případě soud rozhodne, že bude používat příjmení obě, přičemž osvojencovo „rodné“ příjmení bude používat na prvním místě následované příjmením osvojitelovým (případně jen v pořadí prvním osvojitelovým příjmením, pokud ten má též příjmení dvě, viz. § 835 NOZ). Osvojení se vztahuje i na dítě osvojence, pokud jej má, takže vzniká příbuzenský poměr i mezi ním a osvojiteli. Dalším z následku osvojení je povinnost osvojitelů seznámit osvojence se skutečností, že je osvojen, jakmile to bude vhodné, ale nejpozději při zahájení školní docházky. Cílem zákonodárce vždy musí být v první řadě zájmy dítěte, ovšem ty se v průběhu jeho života mohou měnit a toto ustanovení je pravděpodobně reakcí na tuto skutečnost. Zájem dítěte by měl být vždy nadřazený zájmům osvojitelů.¹⁴⁴

Tzv. *clausula rebus sic stantibus* neboli možnost změny rozhodnutí v případě změny poměrů říká, že soud v případě změny poměrů zruší na návrh rozsudek, kterým rozhodl, že osvojení není třeba souhlasu rodičů. Takový návrh bude většinou podávat

¹⁴² Důvodová zpráva NOZ, s. 206.

¹⁴³ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 284.

¹⁴⁴ NOVOTNÁ, V.; PRŮŠOVÁ, L. *K vybraným otázkám osvojení dětí*. Praha: Linde, 2004, s. 129.

biologický rodič dítěte. Zákonodárce ovšem myslel i na eventualitu šikanózních a proto je možno pravomocně zamítnutý návrh na zrušení rozsudku podat znovu až po uplynutí jednoho roku od právní moci rozhodnutí o zamítnutí.¹⁴⁵ Zároveň již nelze zrušit rozsudek, pokud na jehož základě již bylo pravomocně rozhodnuto o osvojení dítěte.

Osvojitel nebo osvojenec se též může domáhat návrhem, aby soud vyhověl utajení osvojení, stejně tak se může biologický rodič domáhat utajení své osoby a faktu, že dal k osvojení souhlas. V takových situacích soud projednává věc v neveřejných jednáních a učiní i jiná vhodná opatření k zajištění utajení (např. zneprístupní spis k nahlédnutí).

4.3.4.2 *Řízení o osvojení zletilého*

Byť se může zdát, že osvojení zletilé osoby je v našem právním řádu novinkou, není tomu vůbec tak. Poprvé bylo osvojení zletilé osoby zakotveno v zákoně č. 946/1811 Sb. z. s., obecné zákoníku občanském neboli ABGB. Ten ve svých ustanoveních § 179-185 ustanovoval, že osvojitel musel být starší čtyřiceti let a bezdětný a osvojenec musel být minimálně o osmnáct let mladší než osvojitel. Osvojení bylo uskutečněno smlouvou a musel k němu dát souhlas otec a manžel osvojece. Osvojením nezankaly příbuzenské vztahy mezi biologickou rodinou osvojece (takže ten po své rodině mohl dědit) ani se nevytvářely nové příbuzenské vztahy k rodině osvojitele, pouze k osobě osvojitele.¹⁴⁶ K novelizaci institutu osvojení došlo až prostřednictvím zákona č. 56/1928 Sb. z. a n. , o osvojení. Do velké míry kopíroval úpravu ABGB a doplňoval ji (takže např. osvojitel nemusel být bezdětný, ale mohl mít děti jen nemanželské, dále bylo možné také tzv. nepravé osvojení neboli osvojení dětí manžela.¹⁴⁷ Následující zákon o právu rodinné č. 265/1949 Sb., který přebral agendu osvojení, již nedovoloval osvojení zletilého a nejinak tomu bylo v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině.¹⁴⁸

NOZ nově rozděluje institut osvojení zletilého na osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého a na osvojení zletilého, které není obdobou osvojení

¹⁴⁵ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 76.

¹⁴⁶ ANDRES, B.; HARTMANN, A.; ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl I.* Praha: Linhart, 1935, s. 892.

¹⁴⁷ §1 zákona č. 58/1928 Sb. z. a n. dostupný k 8.3. 2014 na:

http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t0002_00.htm.

¹⁴⁸ Srov. s § 64 odst. 1 zákona č. 265/1949 Sb. a s § 65 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb.

nezletilého.¹⁴⁹ V prvním případě má osvojení podobné účinky jako osvojení nezletilého a lze takto osvojit zletilého pouze ze zákonných důvodů (např. v době podání návrhu na osvojení byl osvojenec ještě nezletilý nebo se jedná o přirozeného sourozence jiného osvojence, který je osvojován tímž osvojitelem apod.). Druhý případ osvojení zletilého se liší od osvojení nezletilého právě ve svých následcích, především mezi osvojencem a osvojitelovou rodinou nevzniká příbuzenský poměr a osvojenec neztrácí svá práva v biologické rodině (jedná se tedy o obdobu historických úprav, viz. výše). Jedná se o situace podložené důvody hodnými zvláštního zřetele (viz. 848 NOZ), např. když osvojitel nemá vlastní potomky nebo mu vlastní potomci neposkytují potřebnou pomoc ve stáří.¹⁵⁰ Mimo to zákon ustanovuje podmínky pro oba typy osvojení společné, zejména minimální věkový rozdíl šestnácti let mezi osvojencem a osvojitelem a podmínku, že osvojení nesmí odporovat dobrým mravům.

Řízení o osvojení zletilého je značně zjednodušené. Místně příslušným soudem je obecný soud osvojence a řízení lze zahájit pouze na návrh. Osvojenec musí se svým osvojením dát souhlas, což projevuje svým připojením se k návrhu (jinak je návrh odmítnut). Účastníky řízení je osvojitel, příp. i jeho manžel, pokud je potřeba, aby dal k osvojení souhlas, dále osvojenec a příp. i jeho děti. V případě, že byla osvojení omezena svéprávnost, musí být v řízení zastoupen svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, ustanoveným mu soudem pro účely řízení. Rodiče osvojence nejsou účastníky řízení, ale pokud se jedná o osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, soud má povinnost je vyslechnout¹⁵¹. V každém případě vyslechne soud případného manžela osvojence a stejně tak jeho děti, pokud jsou z rozumového a volního hlediska vyspělé natolik, aby vyjádřili svoje mínění ke skutečnosti, že je jejich rodič osvojován. Meritorní rozhodnutí má podobu rozsudku, ve kterém nemusí soud obligatorně řešit otázku přijetí zletilého osvojence. Avšak je-li to přání osvojence a osvojitel, příp. jeho manžel a manžel osvojence s tím souhlasí, zákon tomu nebrání (viz. 851 NOZ).

4.3.5 Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé

Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé je v ZoZŘS upraveno v § 452 – 491. Stejně jako u řízení ve věcech osvojení i zde se jedná o řadu řízení s různým předmětem a s jediným společným jmenovatelem a to vyřešením poměrů nezletilých

---

¹⁴⁹ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 240, 241.

¹⁵⁰ Důvodová zpráva NOZ, s.211.

¹⁵¹ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 78.

děti¹⁵². Dříve než se však zákon začne zabývat přímo řízeními ve věcech péče soudu o nezletilé, upravuje předběžnou úpravu poměrů dítěte.

4.3.5.1 Zvláštní ustanovení o předběžné úpravě poměrů dítěte

Předběžné opatření upravující poměry dítěte má co do odůvodnění základ v hmotněprávní úpravě, tedy v § 924 NOZ. Toto ustanovení udává výčet situací, ve kterých je dítě ohroženo do té míry, že je třeba uplatnit záchranné mechanismy prostřednictvím soudu. Prvním orgánem veřejné moci, který musí chránit zájmy dítěte, by ovšem měl být orgán sociálně právní ochrany dětí, nicméně je to orgán pouze administrativního charakteru, takže na jeho podnět musí neprodleně soud zareagovat.¹⁵³

Řízení se zahajuje výhradně na návrh orgánu sociálně právní ochrany dětí, přičemž místně příslušný je obecný soud navrhovatele. Jak NOZ, tak ZoZŘS nezakotvuje obligatorní zastoupení nezletilého v řízení, neboť tento institut ustupuje požadavku na urychlené vyřízení věci. O návrhu musí soud rozhodnout nejpozději do dvaceti čtyř hodin od podání.

Předběžné opatření má formu usnesení, ve kterém soud nařizuje umístění dítěte do konkrétně označeného vhodného prostředí na nezbytně dlouhou dobu. Vhodným prostředím je přitom dle §452 odst. 2 ZoZŘS chápáno výchovné prostředí u osoby nebo v zařízení, způsobilého zajistit řádnou péči a vývoj nezletilého stejně jako realizaci jiných opatření stanovených předběžným opatřením. Je též možné umístit dítě do pěstounské péče. Vykonatelnost rozhodnutí nastává okamžikem jeho vydání. Účastníkům se doručuje až v průběhu výkonu, popř. až po výkonu rozhodnutí, aby byla respektována rychlost vyřízení věci. Ihned po provedení výkonu předběžného opatření předá soud věc příslušnému soudu k dalším řízením ve věcech péče soudu o nezletilé. Doba trvání předběžného opatření je stanovena na jeden měsíc, přičemž, pokud bylo zahájeno řízení ve věci samé, může soud dobu opakovaně prodloužit a to až na celkových šest měsíců. Nad tento limit lze dobu trvání předběžného opatření prodloužit jen, pokud z objektivně vážných důvodů nebylo možno v řízení ve věci samé skončit dokazování.

---

¹⁵² ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 277.

¹⁵³ Důvodová zpráva NOZ, s. 234.

Soud příslušný pro řízení ve věcech péče soudu o nezletilé rozhodne do sedmi dnů o případném návrhu na zrušení předběžného opatření, ke kterému jsou aktivně legitimováni rodiče dítěte, orgán sociálně právní ochrany dětí a opatrovník dítěte (který mu byl v řízení ve věci samé ustanoven). Zamítnutý návrh může osoba, aniž by přidávala nové důvody ke zrušení předběžného opatření, podat znovu až po uplynutí čtrnácti dnů od právní moci rozhodnutí o zamítnutí zrušení předběžného opatření.

Zákon rovněž upravuje možnost odvolání proti rozhodnutí o předběžné úpravě poměrů dítěte. Soud prvního stupně přitom může využít tzv. autoremedury¹⁵⁴. Pokud se ale rozhodne takto nepostupovat, musí soud do patnácti dnů předložit odvolání k rozhodnutí odvolacímu soudu, který o věci rozhodne do sedmi dnů od tohoto předložení.

4.3.5.2 Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé

Pododdíl ZoZŘS, který upravuje péči soudu o nezletilé, začíná ustanovením, které demonstrativně vyjmenovává, v jakých věcech soud rozhoduje¹⁵⁵ (patří sem např. věci výživy nezletilého, poručenství a nově též určení data narození nezletilého dítěte¹⁵⁶).

Místně příslušným pro všechna řízení je obecný soud nezletilého dítěte, za který se dle výkladového ustanovení § 4 odst. 2 ZoZŘS v obecné části zákona považuje „soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností, své bydliště“.

Zahájení řízení lze rozdělovat podle toho, kdo je oprávněn podat návrh na zahájení. Pro řízení ve věcech pro nezletilé dítě významných, na nichž se jeho rodiče nemohou shodnout, ve věcech zastupování dítěte a ve věcech péče o jmění nezletilého dítěte se jedná o osobu zákonného zástupce. Pro řízení ve věcech přiznání

¹⁵⁴ *Autoremedura* = zvláštní způsob vyřízení opravného prostředku v řízení, kdy o zrušení nebo změně rozhodnutí rozhoduje sám orgán, který vydal původní napadené rozhodnutí. (Zdroj k 26.3.2014: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Autoremedura>).

¹⁵⁵ Pozn.: NOZ ovšem rovněž počítá s institutem přiznání svéprávnosti nezletilému, pokud dosáhl šestnácti let, je schopen sám se živit a sám obstarávat svoje záležitosti a zákonný zástupce s přiznáním svéprávnosti souhlasí. Návrh v těchto případech podává nezletilý nebo zákonný zástupce (vždy je ovšem třeba souhlasu nezletilého), avšak byť bude nezletilý svéprávným, zůstává až do osmnácti let věku nezletilým. (Zdroj: DVORÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 217, 218). Je jen otázkou, zda by nebylo přehlednější, aby bylo takové řízení zařazeno spíše pod řízení o svéprávnosti.

¹⁵⁶ Srov. s § 17 odst. 3 zákona č.301/2000 Sb.: „Nelze-li ani po následném dalším šetření zjistit datum narození dítěte nezjištěné totožnosti, matriční úřad o tom učiní oznámení soudu a datum narození dítěte určí soud.“.

svéprávnosti nezletilému dítěti a ve věcech přivolení souhlasu nebo odvolání souhlasu zákonného zástupce k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti se jedná jak o osobu zákonného zástupce dítěte, tak o samotného nezletilého¹⁵⁷. V řízeních ve věcech rodičovské odpovědnosti, ústavní výchovy nezletilého a jiných výchovných opatření, ve věcech ochranných opatření a ve věcech určení data narození dítěte může návrh na zahájení podat i státní zastupitelství (které je jinak i oprávněno ve zmíněných řízeních vstupovat do již probíhajícího řízení). Soud zahajuje řízení i ex offio a to v případech, kdy mu byla věc postoupena na základě dřívějšího rozhodnutí o nařízení předběžného opatření. V takových případech ustanoví soud zpravidla orgán sociálně právní ochrany dětí opatrovníkem nezletilého pro účely řízení (to neplatí, pokud podal orgán sociálně právní ochrany dětí podnět nebo návrh k zahájení řízení), pokud nezletilý nemá zákonného zástupce nebo jím nemůže být zastupován.

V řízení je soud povinen především vést rodiče ke smírnému řešení (k čemuž využívá různých prostředků, např. nařídí účast na mimosoudním mediačním jednání dle zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci, či setkání s odborníkem v oboru dětské psychologie) a k řádnému plnění povinností při péči o dítě a správě jeho majetku.

Soud rozhoduje co možná nejrychleji a formou rozhodnutí je rozsudek, přičemž rozsudkům odsuzujícím k plnění výživného a rozsudkům, kterými je prodlužována doba trvání výchovného opatření, kterým byl nezletilý dočasně odebrán z péče rodičů.¹⁵⁸ Obdobně jako u řízení ve věcech osvojení i zde zákonodárce pamatoval na možnost změny poměrů, ale pouze u taxativně určených typů rozhodnutí a to u rozhodnutí týkající se výkonu práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, rozhodnutí o výživném na nezletilé dítě nebo rozhodnutí ve věcech pěstounské péče. Zákon nepřiznává právo na odvolání rodičům nezletilého do rozhodnutí, kterým byla soudem schválena jejich dohoda. V takovém případě jsou rodiče totiž v postavení účastníků, kterým bylo plně vyhověno v dané věci, a proto není dána subjektivní přípustnost opravného prostředku.¹⁵⁹ Úprava řeší i v praxi častou situaci, kdy během řízení o výživném dítěte nabyde nezletilý zletilosti a to tak, že řízení bude dokončeno podle ustanovení pododdílu o péči soudu o nezletilé.

---

¹⁵⁷ Pozn.: V takových řízeních je také nezletilému přiznána plná procesní způsobilost, takže nemusí být zastoupen opatrovníkem.

¹⁵⁸ pro příklad srov. s § 13a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění zákona č. 491/2012 Sb.

¹⁵⁹ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 81.

4.3.5.3 Řízení o návrhu na navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí

Stěžejním pramenem k problematice mezinárodních únosů dětí je Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, č. 34/1998 Sb. (neboli také Haagská úmluva). „*Předmětem Haagské úmluvy je podle článku 1 zajištění bezodkladného návratu dětí protiprávně přemístěných nebo zadržovaných v některém smluvním státě a respektování práv týkajících se péče o dítě a styku s ním podle jednoho smluvního státu v ostatních smluvních státech*“¹⁶⁰. Na poli komunitárního práva potom Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí konkretizuje Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 a jeho použití má tedy mezi členskými státy EU přednost před použitím Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. ZoZŘS zakotvuje, že pro posouzení případů řízení o návrhu na navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí se užijí právě tyto dva hlavní prameny práva.

K řízení je místně příslušný soud, který se nachází v obvodu sídla Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí, jedná se tedy o výlučnou příslušnost Městského soudu v Brně.¹⁶¹ Řízení se zahajuje jen na návrh a účastníky řízení jsou navrhovatel (neboli osoba, která tvrdí, že bylo před přemístěním dítěte do jiného státu porušeno jeho právo na péči o toto dítě, garantované mu právním řádem státu, ve kterém mělo dané dítě před přemístěním obvyklý pobyt), odpůrce (neboli ta osoba, o které navrhovatel prohlašuje, že jeho právo na péči o dané dítě porušuje) a samozřejmě samotné dítě, které je v řízení zastoupeno soudem ustanoveným opatrovníkem. Opatrovníkem bývá obvykle orgán sociálně právní ochrany dětí, leda by byl přímo navrhovatelem a hrozila by tak kolize zájmů.

Pokud soud rozhodne o podání předběžné otázky k soudnímu orgánu Evropské unie, přeruší řízení, jinak je přerušeno řízení zakázáno. Soud má pravomoc činit v řízení různá opatření, zajišťující podmínky pro navrácení nezletilého (např. nařídit soudní dohled nad pohybem dítěte na území státu, kde je momentálně zadržováno).

---

¹⁶⁰ MÁLKOVÁ, Z. *Řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra občanského práva.

¹⁶¹ ZÁHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 279.

K projednání věci musí soud do tří týdnů od podání návrhu nařídít jednání, ve kterém má povinnost vyslechnout minimálně účastníky řízení. Odpůrce musí být poučen, že pokud se bez řádné omluvy k jednání nedostaví a nijak se k věci nevyjádří, soud to bude chápat tak, že odpůrce nemá proti návrhu na vrácení dítěte žádné námítky. Dalo by se říci, že se jedná o institut tzv. kvalifikované výzvy, jak jej chápal už OSŘ ve znění platném k 31.12.2013, a který je spojen s důsledkem faktické pasivity odpůrce.¹⁶²

Soud rozhoduje zpravidla do šesti týdnů od zahájení řízení formou rozsudku, který je v případě vyhovění návrhu předběžně vykonatelný. Může rovněž během jednání dojít k dohodě mezi rodiči dítěte, v takovém případě vydá soud předběžné opatření, ve kterém soud nařídí odpůrci splnit povinnosti vyplývající z takové dohody. Mimo plného vyhovění návrhu má soud ještě možnost rozhodnout o podmíněném navrácení nebo podmíněném odložení navrácení nezletilého, které se váže na splnění určitých záruk navrhovatelem nebo učinění určitých opatření orgány státu, do kterého by dítě mělo být navráceno.

Proti rozsudku je přípustné odvolání, které soud prvního stupně musí předat odvolacímu soudu do sedmi dnů od podání odvolání a soud odvolací následně musí rozhodnout ve lhůtě třiceti dnů od předání věci. Odvolací soud je přitom oprávněn do tří dnů od předložení věci rozhodnout o odložení vykonatelnosti rozhodnutí, ve kterém bylo vyhověno návrhu na navrácení dítěte, pokud k samotnému navrácení dítěte ještě nedošlo.

4.4 JINÁ ŘÍZENÍ

4.4.1 Řízení o úschovách

Institut soudních úschov slouží k tomu, aby bylo umožněno plnit svůj závazek tomu, kdo má vůli plnit, avšak neví komu (věřitele vůbec nezná nebo pochybuje, kterému věřiteli plnit), a nebo ví, jakému věřiteli, ale takový je nepřítomný nebo je v prodlení. Nebylo by proto spravedlivé požadovat po dlužníkovi, aby sám sebe uvedl do prodlení, když je vina na věřiteli. Proto se daným úschovám říká „soluční“, neboli úschovy za splněním závazku.¹⁶³ Nově se v ZoZRS objevuje tzv. povinná úschova

---

¹⁶² ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 285.

¹⁶³ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 289.

jakožto jediná věcná změna v této úpravě. Jde o úschovu „za účelem splnění dluhu poskytnout dorovnání protiplnění nebo náhradu škody více osobám na základě rozhodnutí soudu podle zákona o obchodních korporacích (§ 390) nebo zákona o přeměnách obchodních společností a družstev“¹⁶⁴. Jedná se o případy, kdy jiný zákon přímo stanoví, že určitý dluh je dlužník povinen splnit jedině uložením do soudní úschovy.¹⁶⁵ Pro povinnou úschovu zákon (ZoZŘS a ZoObchK) vymezuje řadu výjimek ať už se to týká návrhu na přijetí do úschovy, nákladů úschovy, vydání úschovy či nevyzvednutí úschovy. Uschovat lze jen peníze, cenné papíry nebo jiné movité věci, které se hodí k úschově s cílem splnění závazku (např. se tak nehodí věci podléhající rychlé zkáze jako potraviny).

V části o řízení o úschovách je nově zařazeno i ustanovení přímo o místní příslušnosti soudů pro toto řízení, zatímco v úpravě platné do 31.12.2013 bychom takové ustanovení hledali v obecné části (konkrétně se jedná o ustanovení §88 písm. k) a n) OSŘ ve znění platném k 31.12.2013). Nadále je k řízení místně příslušný soud, v jehož obvodu se nachází místo plnění. Věcně příslušný je soud okresní.

Účastníky řízení jsou složitel, příjemce a popř. také osoba, která uplatňuje právo na předmět úschovy. Řízení soud zahajuje zásadně na návrh, přičemž není nutné nařizovat jednání, a o přijetí předmětu do úschovy rozhoduje usnesením, které doručuje účastníkům do vlastních rukou. Předmět může soud následně na žádost vydat příjemci a nebo zpátky složiteli (např. pokud se příjemce neohlásí v soudem stanovené lhůtě). Pokud si nárokuje vydání předmětu úschovy jiná osoba, soud předmět vydá, pouze pokud s vydáním souhlasí příjemce i složitel. Jestliže ovšem svůj souhlas nevysloví, lze jej nahradit soudně vynuceným souhlasem, kdy soud, příslušný k řízení o úschově, pravomocným rozsudkem odporovatelům tuto povinnost uloží. V případě, že se o předmět úschovy nikdo nepřihlásil do tří let od právní moci rozhodnutí o vzetí předmětu do úschovy, stanoví soud další lhůtu jednoho roku a vyvěsí toto rozhodnutí na své úřední desce. Pokud ani do té doby se nikdo nepřihlásí (nebo nebude nikomu vyhověno na jeho žádost na vydání předmětu, resp. se nikomu nepodaří prokázat oprávněný nárok), případně uschovaný předmět státu a tím zanikají práva všech účastníků a popř. i jiných osob k tomuto předmětu.

---

¹⁶⁴ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 57.

¹⁶⁵ např. § 390 odst. 4 ZoObchK.

4.4.2 Řízení o umoření listin

Tento procesní postup slouží v případech, kdy je potřeba uplatnit nějaké právo předložením listin (především tzv. skriptur, dokonalých cenných papírů, tedy listin, se kterými je neoddělitelně spjato určité právo a tak s nimi vzniká, trvá a zaniká¹⁶⁶), které byly ovšem nenávratně zničeny či ztraceny a tak se toto právo stává nevykonatelným pro osobu oprávněnou. Naopak hrozí riziko, že toto právo bude neoprávněně vykonávat nový držitel, např. nálezce. Z předmětu řízení o umoření listin je zákonem vyloučeno mnoho listin, např. listiny, které je zákonem oprávněna umořit právnická osoba, která je vystavila (např. banka pro své vkladní knížky), dále samozřejmě peníze, vstupenky, jízdenky apod. Jedná se o jeden z druhů nesporných řízení, do kterého může vstoupit státní zastupitelství.

Dle § 303 ZoZŘS je místně příslušný obecný soud navrhovatele nebo příp. soud dle platebního místa (pokud nemá navrhovatel v České republice obecný soud). Věcně příslušný je dle obecného ustanovení § 3 ZoZŘS okresní soud.

Účastníkem řízení je vždy navrhovatel a dále ten, kdo je podle listiny povinen plnit, držitel listiny a ten, kdo podal námitky proti návrhu na umoření listiny.

Řízení je zahajováno na návrh, k jemuž je oprávněn každý, kdo má na umoření listiny právní zájem, může proběhnout i bez jednání a končí vydáním usnesení, které obsahuje výzvu soudu, aby případný držitel listiny listinu buď předložil a nebo proti návrhu na umoření podal námitky. Na takové námitky je stanovena lhůta jeden rok, ale pokud se jedná o směnky nebo šeky, je lhůta pouze dvouměsíční. Soud přezkoumá námitky a předloženou listinu a případně zamítne návrh, pokud dojde k závěru, že listina není ztracená nebo zničená. Pokud se do výše zmíněné lhůty žádný držitel listiny neohlásí, má navrhovatel lhůtu jednoho měsíce k podání druhého návrhu, k němuž soud již prohlásí listinu za umořenou, popř. po marném uplynutí měsíční lhůty soud řízení zastaví. Rozhodnutí se doručuje účastníkům do vlastních rukou a nahrazuje umořenou listinu do té doby, než osoba, která je podle listiny zavázána, nevydá oprávněnému náhradní listinu.

---

¹⁶⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 290.

4.4.3 Řízení ve věcech kapitálového trhu

ČNB je oprávněna uložit předběžným opatřením povinnosti účastníkům správního řízení, pokud to vyžaduje ochrana zájmů osob, které se správního řízení neúčastní či pokud by jinak hrozilo zmaření výkonu konečného rozhodnutí ve správním řízení a nebo vyžaduje-li jeho uložení orgán dohledu jiného členského státu Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru. Činí tak v rámci dohledu nad kapitálovým trhem a může jím uložit např. bance, která vede účet osoby, vůči které se předběžné opatření přijímá, aby z tohoto účtu nevyplácela žádné peněžní prostředky.¹⁶⁷ Takové předběžné opatření má ovšem omezenou maximální dobu trvání a to na pět dní. Funkcí nesporného řízení ve věcech kapitálového trhu tedy je nahradit rozhodnutím soudu předběžné opatření a uložit daným rozhodnutím totožné povinnosti jako v předběžném opatření.¹⁶⁸

Věcná příslušnost náleží dle § 3 odst. 2 písm. d) Krajskému soudu, a místní příslušnost obecnému soudu navrhovatele, tedy ČNB, takže lze dojít pouze k jednomu příslušnému soudu a to Městskému soudu v Praze. Účastníky jsou navrhovatel, kterým může být pouze ČNB, a dále ti, koho ČNB v návrhu označí.

Řízení se začíná na návrh ČNB, o kterém musí být rozhodnuto do 10 dnů od zahájení řízení, a proto soudu není stanovena povinnost nařizovat jednání a tak prodlužovat délku řízení. Soud rozhodne buď tak, že návrh jako nezákonný nebo nepodložený zamítne, a nebo že návrhu vyhoví, ovšem v takovém případě rozhodnutí zaniká dnem právní moci rozhodnutí ve správním řízení, kvůli které se předběžné opatření vydávalo v první řadě.¹⁶⁹

4.4.4 Řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže

Tento typ nesporného řízení je v nové úpravě zařazen do ustanovení § 323 až § 331 a nedošlo zde k žádným věcným změnám, pouze k zpřehlednění. Úprava nadále navazuje na zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, ve kterém je v §21f odst. 2 zakotveno právo zaměstnanců Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (dále jen jako „ÚOHS“) kontrolovat soutěžitele, např. tím, že vstoupí do obchodních prostor, nahlédnou do obchodních záznamů, popř. z nich pořídí kopie atp. ZoZŘS

¹⁶⁷ Srov. § 11 zákona č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu.

¹⁶⁸ WINTEROVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. 6. vyd. Praha: Linde Praha, 2011. s. 400.

¹⁶⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. Civilní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 296.

upravuje poté případy, kdy se dané dokumenty nacházejí v jině než v obchodních prostorách (např. v bytech členů statutárních orgánů či zaměstnanců), a šetření je tak třeba provést v těchto místech.

Dle § 3 odst. 2 písm. e) ZoZŘS je k řízení věcně příslušný krajský soud, přičemž za místně příslušný soud označuje zákon ten soud, v jehož obvodu má Úřad pro ochranu hospodářské soutěže sídlo. Opět tedy lze dojít pouze k jednomu příslušnému soudu a to Krajskému soudu v Brně

Účastníkem řízení je navrhovatel, kterým může být jen ÚOHS nebo Evropská komise (v takovém případě je ale účastníkem vždy i ÚOHS). Dále je účastníkem též „uživatel“ neboli ten, kdo užívá prostory, kde má být provedeno šetření.

Řízení je zahájeno návrhem, kterým se navrhovatel domáhá, aby soud vyslovil souhlas s provedením šetření v jiných než obchodních prostorách. Soud může návrh odmítnout, pokud ho podá neoprávněná osoba nebo jestliže trpí nedostatky, pro které nelze v řízení pokračovat (např. neobsahuje zákonné náležitosti, je nesrozumitelný, neurčitý atp.) a taktéž pokud shledá návrh nedůvodným. Soud může rozhodnout bez jednání a rozhoduje vždy usnesením, které se ale doručuje uživateli až při zahájení šetření, protože dřívější doručení rozhodnutí by mohlo překazit záměr šetření.¹⁷⁰ Opravné prostředky proti rozhodnutí nejsou přípustné.

4.4.5 Řízení o nahrazení souhlasu zástupce samosprávné komory k seznámení se s obsahem listin

Při daňové kontrole¹⁷¹ v místech, kde vykonává advokát svou praxi, se může lehce dostat do kolize jednak povinnost daňového subjektu zpřístupnit veškeré dokumenty ke kontrole s povinností mlčenlivosti advokáta o obsahu listin. V případě, že zástupce České advokátní komory¹⁷² neudělí souhlas, protože listiny obsahují citlivé soukromé informace klienta advokáta, je třeba přistoupit k tomuto typu nesporného řízení.¹⁷³

---

¹⁷⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. Civilní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 296.

¹⁷¹ Pozn.: Vztahuje se i na případy následné celní kontroly dle zákona č. 13/1993 SB., celního zákona.

¹⁷² Pozn.: Vztahuje se i na Komoru daňových poradců.

¹⁷³ DAVID, L.; IŠTVÁNEK, F.; JAVŮRKOVÁ, N.; KASÍKOVÁ, M.; LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. Díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 1. vyd., 2009, s. 1042, 1043.

K řízení je dle ZoZŘS příslušný krajský soud, v jehož obvodu má sídlo advokát, resp. daňový poradce, o jehož listiny se jedná. Účastníky jsou vždy příslušná samosprávná komora, advokát či daňový poradce, o jehož listiny se jedná, a dále navrhovatel, kterého konkretizuje zvláštní zákon (např. dle ustanovení § 16 odst. 11 zákona č. 337/1992 Sb. náleží aktivní legitimace nejbližší nadřízenému pracovníkovi, který provádí daňovou kontrolu.

Řízení se zahajuje návrhem, který musí být podán do 15 dnů ode dne, kdy bylo navrhovateli odmítnuto seznámení se s obsahem listin. Návrh musí především obsahovat označení listin, s nimiž se navrhovatel požaduje seznámit, stejně tak jako podložené odůvodnění, proč má být souhlas zástupce samosprávné komory nahrazen, a v neposlední řadě i jakýkoli protokol nebo zápis zaznamenávající nesouhlas zástupce samosprávné komory s navrhovatelovým seznámením se s danými listinami.

Pokud soud návrh neodmítne (např. jako opožděný), nařídí neveřejné jednání.

4.4.6 Řízení o plnění povinností z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva

I tento typ nesporného řízení se dočkal pouze změn systematického rázu a nikoli věcného. „*Řízení je realizováno v případech, kdy předběžné opatření vydané Evropským soudem pro lidská práva na základě Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (vyhlášené pod č. 209/1992 Sb. ve znění Protokolu č. 11 vyhlášeného pod č. 243/1998, a Protokolu č. 14 vyhlášeného pod č. 48/2010 Sb.), ukládá České republice povinnost něco vykonat, něčeho se zdržet nebo něco snášet a splnění této povinnosti nemůže Česká republika zajistit bez součinnosti jiných osob.*“¹⁷⁴ Návrh proto směřuje právě vůči takové osobě, jejíž součinnost je nezbytná. Soudem příslušným pro tento typ řízení je obecný soud této osoby. Účastníky řízení poté jsou: osoba, jejíž součinnost je žádána, a Česká republika, která v řízení vystupuje prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti.

Návrh na zahájení řízení může podat pouze Česká republika. Soud rozhoduje nejpozději do 7 dnů od podání návrhu usnesením, kterým nařídí dané osobě poskytnout potřebnou součinnost tak, aby bylo zajištěno splnění povinnosti uložené předběžným opatřením Evropského soudu pro lidská práva. Povinnost

---

¹⁷⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. Civilní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 300.

poskytovat součinnost trvá povinné osobě až do zániku účinků předběžného opatření, o čemž ji vyrozumí Ministerstvo spravedlnosti.

4.4.7 Řízení ve věcech voleb do rady zaměstnanců, voleb zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a voleb členů zvláštního vyjednávacího výboru evropské družstevní společnosti

Byť řízení ve věcech voleb zaměstnanců je v nové úpravě rovněž bez věcných změn, lze si na první pohled všimnout, že z předešlého jediného paragrafu se úprava rozšířila do pěti paragrafů, a tudíž došlo nepopíratelně k přehlednějšímu uspořádání.

Zaměstnanci mají právo na informace a projednání, kterého se jim může dostat několika způsoby. Jednak tuto funkci může vykonávat odborová organizace, a nebo pokud u zaměstnavatele nepůsobí, pak rada zaměstnanců, která se volí dobrovolně z řad zaměstnanců. Co se týká práva na informace a projednání speciálně v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při výkonu zaměstnání může být toto plněno prostřednictvím zástupce pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Zvláštní vyjednávací výbor zaměstnanců evropské družstevní společnosti má funkci zástupce českých zaměstnanců v takové korporaci. Všechny tyto útvary a posty vznikají na základě voleb, které mají svoje zásady (především jsou přímé, rovné, tajné, každý volič může dát jednomu kandidátovi jen jeden hlas apod.) Pokud jakýkoli zaměstnanec má za to, že při volbách došlo k porušení zákona, díky čemuž byl ovlivněn výsledek voleb, může se domáhat soudní ochrany.¹⁷⁵

K řízení je věcně příslušný okresní soud a místně příslušný je obecný soud zaměstnavatele, až na řízení ve věcech voleb členů zvláštního vyjednávacího výboru evropské družstevní společnosti, kde je místně příslušný obecný soud takové společnosti (resp., budoucí obecný soud u vznikající společnosti).

Nejrozsáhlejší ustanovení je věnováno účastníkům řízení. Ve zkratce lze říci, že účastníkem je vždy ten, jehož zvolení je napadáno, a příslušná volební komise. Odlišně je tomu opět u řízení o neplatnosti volby člena zvláštního vyjednávacího výboru zaměstnanců evropské družstevní společnosti, kde jsou účastníky navrhovatel a ten člen vyjednávacího výboru, jehož zvolení navrhovatel napadá.

---

¹⁷⁵ DAVID, L.; IŠTVÁNEK, F.; JAVŮRKOVÁ, N.; KASÍKOVÁ, M.; LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. Díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 1. vyd., 2009, s. 1060 – 1065.

Soud zahájí řízení pouze na základě návrhu, o kterém rozhodne do 10 dnů ode dne doručení návrhu a to aniž by musel nařizovat jednání. Opravné prostředky nejsou přípustné.

4.4.8 Řízení o soudním prodeji zástavy

Zástavní právo je NOZ řazeno mezi absolutní majetková práva neboli jako právo, které působí *erga omnes* (vůči všem). Zástavní právo vzniká na základě zástavní smlouvy uzavřené tzv. zástavcem a ve které se tzv. dlužník zavazuje řádně a včas splnit dluh, a pokud tak neučiní, vzniká tzv. zástavnímu věřiteli právo uspokojit se z výnosu ze zpeněžení zástavy, která náleží tzv. zástavnímu dlužníkovi. Jak je vidno, všechny tyto subjekty zástavního práva je třeba rozlišovat dle toho, jaký mají vztah k zastavené věci, zástavní smlouvě a jaká mají práva a povinnosti mezi sebou navzájem. Je ale možné, že dlužník, zástavce a zástavní dlužník jsou jednou a tou samou osobou. Zástavou pak podle NOZ může být jakákoli věc, hmotná i nehmotná, se kterou lze obchodovat.¹⁷⁶ Zajímavostí je, že zástavou může být i věc, kterou zástavní dlužník ještě nevlastní, tedy věc budoucí. Zástavní právo poté vzniká okamžikem nabytí této věci zástavním dlužníkem.¹⁷⁷

Řízení o soudním prodeji zástavy je projevem výkonu zástavního práva. Realizace zástavního práva soudním prodejem musí být s dostatečným předstihem¹⁷⁸ písemně oznámena zástavním věřitelem zástavnímu dlužníkovi. Toto pravidlo zavedl NOZ pravděpodobně primárně pro účely výkonu zástavního práva privátním prodejem, neboť jedině na základě tohoto oznámení se zástavní dlužník může soudně bránit výkonu zástavního práva.¹⁷⁹ Zákon ovšem vztáhl toto ustanovení na veškeré druhy realizace zástavního práva, což se může jevit trochu zbytečné.¹⁸⁰ Řízení je zahájeno návrhem podaným zástavním věřitelem, kterým požaduje nařízení soudního prodeje zástavy. Místní příslušnost se v nové úpravě pozměňuje, není totiž výslovně upravena a musíme tedy vycházet z obecného ustanovení § 4 odst. 1, tedy že je místně příslušný obecný soud osoby, v jejímž zájmu se řízení koná. Jedná se tedy o obecný

---

¹⁷⁶ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 244, 245.

¹⁷⁷ NITSCHNEIDEROVÁ, Zuzana. Zástavní právo podle nového občanského zákoníku. *Ad notam*. 2013, roč. 19, č. 6, s. 3-5.

¹⁷⁸ Srov. § 1364 odst. 1 NOZ.

¹⁷⁹ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník: vlastnictví a věcná práva*. 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 165.

¹⁸⁰ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1118.

soud zástavního věřitele. Věcně příslušný je okresní soud. Za účastníky řízení zákon jasně označuje zástavního věřitele a zástavního dlužníka. V řízení se nařídí jednání, ledaže by byly nashromážděny dostatečné listinné důkazy, dle kterých by bylo možné rozhodnout, a zároveň se účastníci vzdali práva účasti na projednání věci nebo s rozhodnutím věci bez jednání souhlasili. Rozhodnutí věci bez nařízení jednání je možné také v tom případě, když zástavní věřitel doložil zajištěnou pohledávku, zástavní právo k zástavě a doklad o tom, kdo je zástavním dlužníkem, veřejnými listinami notáře nebo listinami vydanými nebo ověřenými státními orgány. Výše zmíněné skutečnosti musí ovšem věřitel v každém případě prokázat, jinak soud prodej zástavy nenařídí. Řízení o soudním prodeji zástavy má v podstatě dvě fáze. V první se rozhoduje, zda bude vyhověno navrhovateli vydáním rozhodnutí o nařízení prodeje zástavy, které má formu usnesení. Toto rozhodnutí je vykonatelné dnem nabytí právní moci a lze podle něj na návrh zástavního věřitele nařídit výkon rozhodnutí prodejem zástavy, což se odehrává v druhé fázi řízení.¹⁸¹ Usnesení o nařízení prodeje zástavy je tedy v podstatě exekučním titulem.¹⁸²

4.4.9 Řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry

Budeme-li vycházet ze stávající praxe, bude se pravděpodobně jednat o jeden z nejčastějších typů nesporného řízení využívaného mezi podnikateli. Jedná se o případy tzv. „squeeze-out“, tedy vytěsnění minoritních akcionářů výkupem jejich účastnických cenných papírů hlavním akcionářem.¹⁸³ Tuto záležitost vnesla do českého právního řádu novela obchodního zákoníku provedená zákonem č. 216/2005 Sb. a nutno podotknout, že byla převážně kritizovaná¹⁸⁴. Nyní upravuje „squeeze-out“ zákon o obchodních korporacích v části „Nucený přechod účastnických cenných papírů“. Pokud dle těchto ustanovení bude použit postup „squeeze-out“ a minoritní akcionáři budou nuceni prodat hlavnímu akcionáři své cenné papíry, mají právo na blíže nespecifikované přiměřené protiplnění. Výši tohoto protiplnění bude v praxi stanovovat pravděpodobně hlavní akcionář ve svém návrhu předloženém valné hromadě, nicméně měl by poskytnout takové protiplnění, aby si za tuto hodnotu mohli

¹⁸¹ PELECH, J. *Zástavní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 155, 156.

¹⁸² VYMAZAL, L., *Zástavní právo (§ 152 – 172 občanského zákoníku) – podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury*. 1. Vydání. Praha: Linde Praha, 2012, s. 201.

¹⁸³ <http://www.spcr.cz/en/pravni-aktuality/nesporna-rizeni-po-ucinosti-nove-soukromopravni-upravy>, citováno ke dni 25.2.2014.

¹⁸⁴ Srov. např. s: ČECH, P. K (četným) problémům právní úpravy účastnických cenných papírů (squeeze-out). *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 18, s. 651 – 663.

minoritní akcionáři pořídit jinou investici srovnatelnou jak po stránce rizik, tak po stránce zisků, s původní investicí ve formě vykupovaného cenného papíru.¹⁸⁵ Při stanovování výše protiplnění by měla být směrodatná částka spravedlivá a nikoli tržní, protože minoritní akcionář je v pozici slabší strany, která se nemůže svobodně rozhodovat o zcizení cenného papíru, stejně jako si nemůže vybírat mezi různými nabídkami ceny.¹⁸⁶ Jestliže některý z minoritních akcionářů neshledává poskytnuté plnění jako přiměřené (ve smyslu dostačující), je oprávněn domáhat se dorovnání od hlavního akcionáře. Toto právo by měl nejprve uplatnit přímo u akcionáře a případně poté, pokud neuspěje, u soudu. V případě, že soud posoudí jeho nárok jako oprávněný, náleží právo na dorovnání nejen tomu minoritnímu akcionáři, který se svého práva úspěšně dovolal u soudu, ale všem minoritním akcionářům, aby se řízení neopakovalo s každým jednotlivým vytěsněným akcionářem.¹⁸⁷ Jestliže však hlavní akcionář nesloží do soudní úschovy částku v dostačující výši, může být na návrh zahájeno řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry.

Pro lepší pochopení je možno uvést modelovou situaci (z důvodu přehlednosti bude dále použito označení „hlavní akcionář“ pro nabyvatele účastenských cenných papírů a označení „minoritní akcionář“ pro vlastníka (resp. bývalého vlastníka) účastenských cenných papírů). Minoritnímu akcionáři bude soudně přiznáno právo na jinou výši protiplnění, než kterou uvádělo usnesení valné hromady. Toto rozhodnutí je však pro hlavního akcionáře závazné nejen vůči minoritnímu akcionáři, který se ho domáhal soudně, ale i vůči všem ostatním nejmenovaným minoritním akcionářům. Hlavní akcionář tedy musí odpovídající částku složit do soudní úschovy a soud následně vyvěsí na své úřední desce jak výše zmíněné rozhodnutí, tak především výzvu ostatním minoritním akcionářům, aby se přihlásili o dorovnání. Může se však stát, že hlavní akcionář dobrovolně nesplní svoji povinnost složit potřebnou částku do soudní úschovy. Ostatní minoritní akcionáři zůstávají v soudním rozhodnutí nejmenováni, tudíž by se nemohli domáhat výkonu takového rozhodnutí. Právě to byl důvod vzniku tohoto typu nesporného řízení, kterým soud zakáže hlavnímu akcionáři disponovat s veškerými účastnickými cennými papíry do doby, než splní svou povinnost.¹⁸⁸

---

¹⁸⁵ BĚLOHLÁVEK, A., J.; HORÁČEK, T.; HORAČEK, V. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. 3.sv. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 1609.

¹⁸⁶ ZIMA, P. Oceňování při squeeze-out. *Právní rozhledy*. 2011, roč. 19 č. 8, s. 267.

¹⁸⁷ BĚLOHLÁVEK, A., J.; HORÁČEK, T.; HORAČEK, V. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. 3.sv. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s.1635-1639.

¹⁸⁸ Důvodová zpráva ZoZŘS, s. 61.

Příslušný je obecný soud akciové společnosti, která vydala předmětné účastenské cenné papíry. Řízení se poté účastní hlavní akcionář, akciová společnost a samozřejmě navrhovatel, tedy bývalý minoritní akcionář. Samotné řízení probíhá velice rychle, neboť o návrhu musí být rozhodnuto do sedmi dnů od jeho podání. K návrhu se musí přiložit listiny dokládající oprávněnost navrhovatele domáhat se zákazu výkonu práv spojenými s účastenskými cennými papíry. Jedná se především o rozhodnutí soudu, kterým bylo hlavnímu akcionáři uloženo splnit určitou výši protiplnění vůči všem minoritním akcionářům do povinné úschovy, dále listiny dokazující jednak samotný přechod vlastnického práva k účastenským cenným papírům od navrhovatele na hlavního akcionáře, a jednak množství účastenských cenných papírů navrhovatele, k nimž přešlo vlastnické právo na hlavního akcionáře. Soud může rozhodnout i bez nařízení jednání a to tak, že zakáže hlavnímu akcionáři výkon všech práv spojených s jeho účastnickými cennými papíry vydanými akciovou společností a to až do té doby, než splní v plné výši dorovnání vůči všem minoritním akcionářům do povinné soudní úschovy.

Je vhodné uvést, že tento typ nesporného řízení se bude používat i na jiné situace, např. v případech, kdy soud svým rozhodnutím uloží společníkovi obchodní korporace splnit dluh na náhradě škody do povinné úschovy, pokud bude takové rozhodnutí zakládat práva i osobám, které v něm nejsou výslovně vyjmenovány (resp. nebyly výslovně účastníky řízení).

5 ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala problematikou zvláštních řízení soudních podle právní úpravy platné od 1.1.2014. Stěžejním pramenem tedy byl zákon o zvláštních řízeních soudních. Hlavním účelem jeho přijetí byla harmonizace procesních předpisů s novelizovaným hmotněprávní předpisem, tedy tzv. novým občanských zákoníkem. Rozdílnost tzv. řízení sporných a nesporných je nepochybná (jak bylo vysvětleno v první kapitole) a neustále se prohlubující. Setrvávání na úpravě nesporných řízení pouze pomocí odchylek od obecné úpravy sporných řízení by vedlo k neefektivní úpravě obou typů procesních postupů (zvláště při porovnání, kolika novelizací se v minulosti dočkala část občanského soudního řádu upravující sporná řízení a část upravující odchylky pro nesporná řízení). Při studiu ZoZŘS a NOZ je patrná podobnost s právní úpravou platnou na českém území za první republiky. Tehdy byla nesporná řízení upravena pomocí dvou kodexů, prvním byl tzv. nesporný patent č. 208/1854 ř. z., který se věnoval popisu jednotlivých institutů nesporných řízení, procesní stránkou nesporných řízení se poté zabýval zákon č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného. Stejně tak dnes se hmotněprávním popisům institutů nesporných řízení věnuje NOZ, zatímco je po procesněprávní stránce řeší ZoZŘS. Otázkou však zůstává, zda se podaří zákonodárcům zefektivnit procesní postupy pomocí zákona, jenž se netají inspirací v prvorepublikových zákonech, které, nutno dodat, byly nepřehledně novelizovány a proto nevynikaly způsobem svého zpracování. Navíc zákonodárce ignoroval požadavek vytyčení rozhodného bodu při dělení soudních řízení na sporná a nesporná a raději zvolil cestu taxativního výčtu, který bude jistě v budoucnu muset být doplňován pomocí novelizací. O nejistotě úpravy svědčí i fakt ponechání zvláštní subsidiární povahy OSŘ vůči ZoZŘS (o které hovořím v druhé kapitole), kdy ustanovení ZoZŘS stojí vedle ustanovení OSŘ, která se ovšem zároveň v některých případech používají subsidiárně. Za zamyšlení stojí, zda by bývalo nebylo lepší inspirovat se u sousední Rakouské republiky, která má svůj Außerstreitgesetzes (zákon o nesporném řízení), jenž stanoví, že se jeho úprava váže na všechna nesporná řízení uvedená ve zvláštních zákonech. Sice i Außerstreitgesetzes odkazuje na rakouský občanský soudní řád, tedy Zivilprozessordnung, ale vždy v konkrétních ustanoveních, nikoli plošně. Rakouská právní úprava tedy nebude v praxi mást právníky, kteří si na našem území nejdříve budou muset několikrát pročíst OSŘ,

NOZ a ZoZŘS, a stejně si nebudou úplně jistí, jaká ustanovení použít. Samozřejmě, že časem, především díky judikatuře, se právní povědomí ustálí, ale do té doby bude pravděpodobně ZoZŘS ještě minimálně jednou novelizován.

Právní úprava platná od roku 2014 zavádí do nesporných řízení mnoho novot, z nichž některé se jeví jako změny správným směrem, zatímco jiné nikoli. Za velice účelné považuji zrušení institutu kompletního zbavení svéprávnosti (resp. způsobilosti k právním úkonům). Myslím, že v tomto oboru činnosti mohlo docházet k chybám s fatálními následky. Ovšem nutno dodat, že takové chyby může zapříčínovat především přetíženost justice a dokud nebude ta vyřešena, není mi zcela jasné, jestli je dobré zavádět nové instituty, byť s dobrým záměrem, které justici ještě více zatíží (zejména např. při posuzování dalšího držení v detenčním ústavu). Kladně bych ohodnotila i zavedení podpůrných opatření, stejně jako celé prohloubení zkoumání pravé vůle osob s omezenou svéprávností. Opět se ale obávám, že povede k rutinním obligatorním postupům soudu, kdy se bude snažit soudce jen prokázat, že se pokusil vůli zjistit, aniž by takový pokus šel do patřičné hloubky, neboť na to jednoduše nebude čas. Zdá se mi tak, že i zde se zákon snaží plošně předcházet situacím, ke kterým by ale v reálu docházelo jen zcela ojediněle (tedy že by např. znalecký posudek byl z různých důvodů zmanipulovaný). Za jednoznačný projev modernizace považuji institut svěřenského fondu. Tyto, v anglickém jazyce, trusty fungují v západních právních řádech již řadu let. Samozřejmě že nejspíše budou tyto útvary terčem různých podvodných machinací, ale domnívám se, že tomu nelze nijak předejít. Důležité ovšem je, aby každý nový institut byl více k užítku než jako prostředek pro jednání „na hraně zákona“, což ukáže pravděpodobně pouze čas. Z řízení v rodiněprávních věcech jsem si k vyjádření vybrala úpravu osvojení. Jako za zcela nepatřičný zásah se mi jeví povinnost rodičů informovat dítě o faktu, že je osvojeno, a to nejpozději do zahájení povinné školní docházky. Každý rodič by si, dle mého názoru, měl toto rozhodnout sám i s uvážením, jaké povahy dítě je a jak by mohlo na takovou skutečnost zareagovat. Argumentace k tomuto ustanovení v Důvodové zprávě NOZ je naprosto nedostačující: dědičná zdravotní predispozice (pochybuji, že bude mít stát povědomí o dědičných chorobách všech občanů nebo že rodiče, kteří budou odkládat dítě např. do babyboxu, budou dohledatelní či vůbec ochotní k poskytování takových informací), statusové poměry osvojence (tedy předpokládám předejití případného sňatku sourozenců; opět se zákon snaží upravovat situace, jejichž pravděpodobnost je mizivá) a nakonec se s obsahem

ustanovení odvolává zákonodárce na čl. 7 a 8 Úmluvy o osvojení dětí, které jsou doslovně zkopírovány níže a jejichž souvislost se zněním ustanovení mi není úplně jasná.¹⁸⁹ Návrat institutu osvojení zletilého do českého právního řádu chválím. V dnešní době je možné spatřovat rozvíjející trend nezakládání rodin z osobních důvodů či upřednostňování pracovní kariéry před založením rodiny. Dá se tedy předpokládat, že lidé ve vyšším věku se mohou ocitnout osamělí a zároveň s touhou předat svůj prací vydobytý odkaz další generaci. Nebo naopak vlastní potomci nemusí prokazovat tolik patřičné péče o danou osobu, potenciálního osvojitele, jako osoba cizí, která sama rodinu nemá a možná by ráda do nějaké patřila. Jedinou výtkou je absence úpravy základu tohoto osvojení. Z důvodových zpráv NOZ i ZoZŘS vyplývá, že bude takové osvojení založeno soudem schválenou dohodou mezi osvojitelem a osvojencem, ale o žádné takové se v zákoně výslovně nemluví (hodilo by se např. znát náležitosti takové dohody).

Cílem mé diplomové práce bylo rozebrat jednotlivé instituty a typy řízení po procesněprávní i hmotněprávní stránce a zpracovat o nich přehledný výklad. Při vypracovávání své práce jsem potýkala především s problémy, tkvícími ve vyhledávání zdrojových materiálů, které odpovídají nové právní úpravě a zároveň by tvořili dobrý základ pro samotný obsah práce. V tomto směru bych chtěla vyzdvihnout především komentář NOZ od autorů Jiřího Švestky a kol., který se mi jeví jako velice dobře napsaný, s detailními ale srozumitelnými rozbory jednotlivých ustanovení, doplněnými o příklady i o stručný komentář procesněprávní úpravy vážící se k danému institutu. Zároveň ovšem, když jsem již našla patřičný materiál, měla jsem problém nezabíhat do přílišných detailů a nepřekračovat tak rozsah práce. Téma mé práce je velice obsáhlé a tak bylo nutno vysvětlit jen podstatné náležitosti, což zejména u hmotněprávní úpravy mnohdy nebylo snadné dodržet. Přesto pevně věřím, že se mi podařilo zpracovat mé téma tak dobře, jak mi to použité prameny dovolily.

---

¹⁸⁹ Evropská úmluva o osvojení dětí č. 132/2000 Sb.:

Čl. 7: Odst.1: Dítě lze osvojit pouze v případě, že osvojitel dosáhl minimální věkové hranice předepsané pro tento účel, přičemž mu nemá být méně než 21 let nebo více než 35 let.

2. Zákon však může umožnit upuštění od požadavku minimální věkové hranice:

a) v případě, že osvojitelem je otec nebo matka dítěte, anebo

b) s ohledem na výjimečné okolnosti.

Čl. 8: Odst. 1: Příslušný orgán osvojení nepovolí, pokud nebude přesvědčen, že osvojení je v zájmu dítěte. Odst. 2 Ve všech případech bude příslušný orgán věnovat zvláštní pozornost významu osvojení jako prostředku k zajištění stálého a harmonického domova dítěte. Odst 3: Obecně platí, že příslušný orgán jak shora uvedeno nebude o osvojení přesvědčen, pokud věkový rozdíl mezi osvojitelem a dítětem bude menší než obvyklý věkový rozdíl mezi rodiči a jejich dětmi.

6 RESUMÉ

This diploma thesis deals with non-contentious proceedings according to the legislation in force since 1st January, 2014. Since the beginning of 2014 has been in force a widespread recodification of private law, which includes the new Act No. 292/2013 Coll., about special judicial proceedings. This law represents for the Czech legal order significant innovation as it contains a separate legislation of the non-contentious proceedings. Last similar separate legislation was applied in the Czech Republic sixty-nine years ago. Thanks to Act No. 89/2012 Coll., the "new" Civil Code, arose the need to harmonize the procedural law with substantive law and it seemed like a good opportunity for a separate legislation of non-contentious proceedings.

Firstly in the thesis is approached the term of non-contentious proceedings, in particular by the fundamental theories of acclaimed authors about the distinction between the contentious and non-contentious proceedings. The next section deals with the basic institutes, which apply generally to all non-contentious proceedings. This chapter explains the basic concepts and patterns; special attention is paid to new institutes, such as the so-called *different judicial year*. The most comprehensive fourth chapter provides an interpretation of the various types of non-contentious proceedings. Under this interpretation each type of non-contentious proceeding is always processed according to the procedural and substantive law (using primarily Act No. 89/2012 Coll. and 90/2012 Coll.). From a procedural point of view attention is paid mainly to the jurisdiction of the courts, initiation of the proceeding, position of the parties, the process of the proceeding itself. In the conclusion of the thesis, it is reviewed whether it was managed to reach the chosen goal, specifically a compact disquisition of the various types of non-contentious proceedings. Also there is examined the reason and purpose of the Act about the special judicial proceedings. The thesis in this section also provides a reflection on the application of certain provisions of the law in practice.

Separate legislation of the non-contentious proceedings is an important novelization in the field of civil procedural law, but unfortunately did not meet expectations on the part of legal experts and is facing mostly criticism. Only time will tell if the Act about special judicial proceedings can stand in practice.

7 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

PRÁVNÍ PŘEDPISY A DALŠÍ DOKUMENTY:

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, v platném znění

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, č. 209/1992 Sb., ve znění protokolů 11 a 14 (v textu také jako „evropská Úmluva o ochraně lidských práv“)

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, č.10/2010 Sb.

Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, č. 34/1998 Sb.

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000

Evropská úmluva o osvojení dětí č. 132/2000 Sb.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstev, v platném znění

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 314/2004 Sb.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, v platném znění

Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění zákona č. 355/2011 Sb.

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ve znění zákona č. 49/1959

Zákon č.301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, v platném znění

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 491/2012 Sb.

Zákon č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu, v platném znění

Zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon, v platném znění

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, v platném znění

Patent č. 208/1854 ř. z., tzv. „nesporný patent“

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanskému zákoníku, ve verzi sněmovního tisku č. 362/0 (v textu zkráceně jako „Důvodová zpráva NOZ“)

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve verzi sněmovního tisku č. 931/0 (v textu zkráceně jako „Důvodová zpráva ZoZŘS“)

Návrh zákona o statusu veřejné prospěšnosti, sněmovní tisk 989

KNIŽNÍ DÍLA:

STAVINHOVÁ, J.; HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 660

HORA, V. *Civilní právo procesní. I. Díl*. Praha: Věšhrad, 1922. s.

ZOULÍK, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. 1. vyd.. Praha: Academia, 1969. s. 166

STEINER, V. *Základní otázky občanského práva procesního*. 1. vyd.. Praha: Academia, 1981. s. 365

FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1974. s. 102

ŠTAJGR, F. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*. Praha: Univerzita Karlova, 1969. s. 81

KINDL, M.; ŠÍMA, A.; DAVID, O. *Občanské právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 407

WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Linde Praha, 2011. s.711

SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Civilní proces*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. s. 1202

SCHELLEOVÁ, I. *Český civilní proces: vysokoškolská právní učebnice*. Praha: Linde, 1997. s. 728

STAVINHOVÁ, J.; LAVICKÝ, P. *Základy civilního procesu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 124

ZUKLÍNOVÁ, M.: *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. – Komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura*. 2. vyd, Praha: Linde Praha, 2013. s. 192

MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M.: *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání (otázka opatrovnictví dospělých)*. 1. vyd. Praha: Linde Praha. 2010. s. 223

MELZER, F.; TÉGL, P. a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. s. 720

DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 432

ZAHRADNÍKOVÁ, R. et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 565

ANDRES, B.; HARTMANN, A.; ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: Linhart, 1935, s. 1192

ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1736

WINTEROVÁ, A. A KOL. *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Linde Praha, 2011, s.711

ŠTENGLOVÁ, I.; HAVEL, B.; CILEČEK, F.; KUHN, P.; ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1008

SVEJKOVSKÝ J.; DEVEROVÁ, L. a kol. *Právnícké osoby v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 540

SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 – 1474). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1276

DAVID, L.; IŠTVÁNEK, F.; JAVŮRKOVÁ, N.; KASÍKOVÁ, M.; LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 1. vydání, 2009, s. 1108

ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013, s. 336 s

ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 380

VOŇKOVÁ, J.; HUŇKOVÁ, M. a kol. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004, s. 194

KRÁLÍČKOVÁ, Z.; ŽATECKÁ, E.; DÁVID, R.; KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí. Skripta*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 152

NOVOTNÝ, P.; IVIČIČOVÁ, J.; SYRŮČKOVÁ, I.; VONDRÁČKOVÁ, P. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 194

ŠÍNOVÁ, R.; ŠMÍD, O.; JURÁŠ, M. a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 304

Náhradní výchova dětí: možnosti a meze. In *Kolokvium I., Sborníky 39.* 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2008, s. 126

NOVOTNÁ, V.; PRŮŠOVÁ, L. *K vybraným otázkám osvojování dětí.* Praha: Linde, 2004, s. 158

ANDRES, B.; HARTMANN, A.; ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Praha: Linhart, 1935, s. 892

ANDRES, B.; HARTMANN, A.; ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 1.* Praha: Linhart, 1935, s. 1192

HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 308

NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník: vlastnictví a věcná práva.* 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, 2014, s. 165

PELECH, J. *Zástavní právo.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 192

VYMAZAL, L. *Zástavní právo (§ 152 – 172 občanského zákoníku) – podrobný komentář k jednotlivým ustanovením včetně vybrané judikatury.* 1. vyd. Praha: Linde Praha, 2012, s. 270

BĚLOHLÁVEK, A., J.; HORÁČEK, T.; HORÁČEK, V. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích. 3.sv.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 1003-1902

MÁLKOVÁ, Z. *Řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí.* Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra občanského práva

GERLOCH, A. *Teorie práva.* 3.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 343

ODBORNÉ ČLÁNKY

HANÁKOVÁ, L. Diferenciace účastenství ve sporném a nesporném řízení. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 385-387

SVOBODA, K. Nový občanský zákoník a jeho vliv na koncepční změny v civilním procesu. *Jurisprudence*, 2013, roč. 22, č. 2, s. 3 – 6

KŘIVÁČKOVÁ, J. Zjišťování skutkového stavu v nesporných řízeních. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 392 – 395

SVOBODA, K. Rozhodování o nákladech ve zvláštních řízeních soudních. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 2, s. 39 – 44

GORDON, R., M. The Emergence of Assisted (Supported) Decision-Making in the Canadian Law of Adult Guardianship and Substitute Decision-Making. *Int'l J. L. & Psychiatry*, 1997, vol. 23, no. 1, p. 63

SVOBODA, Karel. *Podstata smlouvy o nápomoci a její perspektivy*. Právo a rodina. 2013, roč. 15, č. 12, s. 1-8.

SMOLÍKOVÁ, K. Veřejná prospěšnost. *REKODIFIKACE & PRAXE*, 2013 roč. I., č. 1, s. 4-8

WINTEROVÁ, A. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 23-24, s. 836 – 840

FRINTA, O. Osvojení (nejen) v návrhu nového OZ. *Právník*. 2007, roč. 146, č. 9, s. 961

Čírtková, L. Domácí násilí Fakta a paradoxy. Sociální práce. Asociace vzdělavatelů v sociální práci [online]. 2006, č. 02, s. 61 [cit. 14.3.2014] Dostupné na WWW: <http://www.socialniprace.cz/soubory/2006-2-090221133657.pdf>

NITSCHNEIDEROVÁ, Zuzana. Zástavní právo podle nového občanského zákoníku. *Ad notam*. 2013, roč. 19, č. 6, s. 3-5

ČECH, P. K (četným) problémům právní úpravy účastnických cenných papírů (squeeze-out). *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 18, s. 651-663

BERKOVÁ, Z. Řízení o způsobilosti k právním úkonům a nový občanský zákoník. *Právní fórum*. 2012, roč. 9, č. 9, s. 396 – 402

ZIMA, P. Oceňování při squeeze-out. *Právní rozhledy*. 2011, roč. 19 č. 8, s. 267-274

VIZINGER, Radek. Předstižné pokyny pacienta living will v právní teorii a praxi. *Zdravotnictví a právo*. 2007, roč. 11, č. 07- 08, s. 3-17

JUDIKATURA:

Rozsudek NS ČR ze dne 24.3. 2010, sp. zn. 30 Cdo 677/2010

Nález ÚS ČR ze dne 12.7.2010, sp. zn. IV. ÚS 3102/08

Rozhodnutí NS České socialistické republiky sp. zn. Cpj 398/85

Usnesení NS ČR ze dne 29.7.2008, sp. zn. 26 Cdo 1136/2008

Nález ÚS ČR ze dne 6.2.2007, sp. zn. II. ÚS 828/2006

Usnesení KS Hradec Králové ze dne 29.11.2006, sp. zn. 25 Co 285/2006

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26.5. 2011 Ťupa proti České republice, č. 29822/07

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Patoux proti Francii, ze dne 14.4. 2011, č. 35076/06

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Baudoin proti Francii, ze dne 18. listopadu 2010, č. 35935/03

Stanovisko NS ČR ze dne 14.1. 2009, sp. zn. Cpjn 29/2006

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva: Shtukaturov proti Rusku, ze dne 27.3. 2008, č. 44009/05

Usnesení ÚS ČR ze dne 3.6. 2010, sp. zn. II.ÚS 902/10

Nález ÚS ČR ze dne 8.7. 2010, sp. zn.Pl. ÚS 15/09

Nález ÚS ČR ze dne 7.12.2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04

INTERNETOVÉ ZDROJE:

<http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/living-wills-v-usa-135258>

<http://www.sucr.cz/o-nas/eticke-zasady-chovani-soudce.html>

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/texty-zakonu/>

<http://www.pravnickeforum.cz/novinky/detail/3597-k-rozsudku-eslp-ve-veci-tupa-proti-cr-o-pravu-na-svobodu-a-osobni/>

<http://cfoworld.cz/legislativa/zakon-o-statusu-verejne-prospesnosti-od-roku-2014-2646>

<http://zakonyvkapse.cz/dictionary/zdanlive-manzelstvi/>

<http://www.spcr.cz/en/pravni-aktuality/nesporna-rizeni-po-ucinnosti-nove-soukromopravni-upravy>

http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t0002_00.htm

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Autoremedura>